

શ્રી વિધિપદ્ધ ગચ્છીય પ્રતિક્રમણ સૂત્ર.

ઉત્સર્ગ મારગે પાપનું પુના ન કરવું નેનું નામ
પ્રતિક્રમણ.

કયપાવોવિ મણુસ્સો, જાલોદ્ય તિદિઅ શુરુ સગાસે
હોઈ અઈરેગ લહુઓ ઓહરિઅ મરુચ્ચ મારવહો.

પાપનેા કરનાર એવો મનુષ્ય પણ શુરુ પાસે, કરેલા પાપને
પ્રકાશ કરતે તથા પાપની નિંદા કરતો એટલે મિત્રાગમિ દુક્કટ
દેતો થકો બધા પાપથી હલકો થાય - જેમ સાર ઉપાડી જનાર
માણસ સાર ઉતારી હળવો થાય છે તેમ (પ્રતિક્રમણ કરતો)
તે પાપ કયે જમ સારે કરીને હળવો થાય છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીસાહિત્ય વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૦૬૭ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ તત્ત્વ ૩ ના ૫૨૨૪

વિષય ૫૩૪: ૪૨૨૪

‘ પ્રભુ ભજો, નીતિ સજો, પરઠો પરોપકાર.’

શ્રી કચ્છી વીશા ઓશવાળ (દહેરાવાસી)
જૈન પાઠશાળા.

વિધિપક્ષ ગચ્છીય પ્રતિક્રમણ સૂત્ર

(ચૈત્યવંદન, ગુરૂવંદન વગેરે સહિત)

‘ઉત્સર્ગમાર્ગે પાપણું પુનઃ ન કરવું એ પ્રતિક્રમણ.’

શેઠ ટાકરશી મુસલ્માની કાંઠ, કચ્છ-ભુજપુર.

શેઠ સોજપાળ કાયા, કચ્છ-મોટાલાચળ.

તરફથી પાઠશાળાના વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસ માટે
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

નાનચંદ માણિક્યંદ મહેતા.

કેં વીશા ઓશવાળ મહાજનવાડી,

ખડક-પાલાગલી મુંબઈ નં ૦ ૯.

પ્રત ૨૦૦૦ }
સંવત ૧૯૭૮ }

{ આવૃત્તિ છઠ્ઠી
{ સન ૧૯૨૨.

Bear, Forbear and Know thyself.

ગુજરાત વિધાપાઠ ગ્રંથાલય

અમદાવાદ

૧૦૦૬૭

ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

સમકિત.

૫૩૬:૬૨૯૫

જખ લગે સમકિત રત્નકું: પાયા નહીં પ્રાણી,
તખ લગે નિજ ગુણ નવિ વધે, તરૂ વિણુ જિમ પાણી-જખ૦ ૧
તપ સંયમ કિરિયા કરો, ચિત્ત રાખો ઠામ,
દર્શન વિણુ નિષ્કળ હોય, જિમ વ્યોમે ચિત્રામ-જખ૦ ૨
સમકિત વિરહિત જીવને, શિવસુખ હોયે કેમ ?
વિણુ હેતુ કાર્ય ન નીપજે, મૃદ વિણુ ઘટ જેમ-જખ૦ ૩
પરંપર કારણ મોક્ષકો, એ છે સમકિત મૂલ,
શ્રેણિક પ્રમુખ તણી પરે, હોય સિદ્ધિ અનુકૂલ-જખ૦ ૪
ચાર અનંતાનુબંધીઆ, ત્રિક દર્શન મોહ,
જ્ઞાન કહે જે ક્ષય કરે, વંદું તે જિત કોહ-જખ૦ ૫

આ પુસ્તક મુંબઈ નં. ૯૩, ચીંચપોકલી પરેલ રોડ પર સેડી નોર્થકોટ
હિન્દુ બોર્ડિંગ કે. એન. સેલર પ્રેસમાં બાદબજા પીતાંબર ઠક્કર,
છાપ્યું છે અને નાનબંદ માણેકચંદ મહેતાએ વીસા
ઓસવાળ મહાજનવાડી, ખડક-પાલાગલી મુંબઈ,
નં. ૯ પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

શિક્ષકને સૂચના.

બાળકોને સમજાવતી વિનાયુ ગોખલુ-શિક્ષણ આપવાથી જોઈએ તેવો લાભ નથી થતો; તેથી દરેક વિષય સમજાવીને ઠસાવવાની જરૂર છે. પણ આ બાળકો લાંબો વખત શાળામાં અભ્યાસ કરે, એ બનવું મુશ્કેલ છે. તેથી જે પાઠોનો સુખપાઠ કરવાનો હોય તેની અગત્યતા, હેતુ વિષે પ્રથમ થોડો ઇસારો કર્યા પછી તે પાઠોમાં શું કહેવા માગે છે તેની ટુંક સમજાવતી બાળકોની વય, શક્તિ વિગેરેનો ખ્યાલ રાખીને યોગ્યતાનુસાર પણ રસમય સમજાવતી આપવી.

આપણને બધાંને સુખની ઇચ્છા છે. હું મેંશાં આપણને સાફ ખાવાનું, સાફ પહેરવાનું, રમત-ગમત કરવાનું અને આનંદમાં રહેવાનું હોય તો સાફ; આવો ખ્યાલ દુઃખનો સ્હેજ પણ અનુભવ થયા પછી આવી શકે, માટે આપણને કોઈ લડે-વડે નહીં તો સાફ, કોઈ મારે નહીં તો સાફ, એ વગેરે બાબતોથી વાર્તાદિનો પ્રસંગ લાવીને ઉપરની બાબત દઢ કરાવવી. આ સુખ સુખનું જ્ઞાન થઈ દુઃખ ન જ આવે એવો કોઈ ઉપાય મેળવવાની ઉત્કંઠા કરાવવી. દરેકને હરકોઈ પ્રકારનું દુઃખ હોય છે, છેવટ લડપણ અને મરણનું દુઃખતો છેજ. વળી જેને આપણે સુખ માની બેઠા છીએ

તે ખરું સુખ નથી; કારણ કે દુઃખ વખતમાં તેનો અંત આવીને પાછું દુઃખ આવે છે. માટે કદી દુઃખ નજ આવે એવું સુખ મળે તો તે કેમ ન મેળવવું? આવાં દુઃખ આપણા તીર્થ કર ભગવાનને ભોગવવાં પડતાં નથી. તેઓ તો ઉંચામાં ઉંચા અને કદી અંત ન આવે એવાં સુખ ભોગવે છે. રાગાદિ શત્રુનો નાશ કરીને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી અનંતસુખ તેઓએ મેળવ્યું છે. પોતાને ભોગવવાં પડેલ દુઃખના અનુભવ ઉપરથી પ્રાણી માત્રને તેવાં દુઃખ ભોગવવાં પડશે; તેથી આપણા ઉપરે દયાથી તેઓ પોતે એવાં દુઃખો કેવી રીતે ટાળી શક્યા, તેના ઉપાય-રસ્તા આપણને બતાવી ગયા છે. એ રસ્તે ચાલીએ, ભગવાનની વંદના-પૂજા કરીએ, તેઓના ગુણોનું રટણ કરીએ તો આપણને પણ તેવું અનંત સુખ મળે. આવાં સુખની જેને ઇચ્છા હોય તેમણે પ્રભુએ બતાવેલ માર્ગ શું છે તે જાણવું જોઈએ, અને તે મુજબ વર્તવું જોઈએ. આવું જ્ઞાન મેળવવા માટે, પ્રથમ પગથીઉં વિનય છે. માબાપ, ગુરૂ, જ્ઞાન અને પ્રભુનો વિનય કરવો, તેઓ પ્રત્યે બહુમાનની લાગણી રાખવી. વંદના-પૂજાદિ કરવું. પ્રભુની આજ્ઞા ધ્યાનમાં રાખીને તે મુજબ વર્તન કરવું, આશાતના ટાળવી, કોઈને દુઃખ દેવું નહીં. ભગવાનના ચરિત્રોનો વિચાર કરવો, કેવી રીતે વર્તવાથી તેઓ મોક્ષે ગયા. આપણને શું કરવાનું તેઓ બતાવી ગયા છે. આ બધાનો શાંતયણે વિચાર કરવો, તે પ્રમાણે વર્તવાનો પ્રયાસ કરવો.

આપણે આપણા ધંધા રોજગારમાં ગમે તેવા ગુંથાએલા હોઈએ તોપણ આટલી બાબત તો આપણા ખ્યાલમાંજ હોવી જોઈએ કે મન, વચન અને કાયાથી થતાં દરેક કૃત્યો બની શકે તેટલો દરજ્જો આપણને તથા અન્યને પરિણામે સુખરૂપ હોય, વ્યવહાર જેટલો બની શકે તેટલો ચોખ્ખો-શુદ્ધ રાખવા તત્પર રહેવું, અને એમ છતાં જે કાંઈ દોષ થઈ જાય તેની નિર્જરા-ક્ષમાપના અર્થે સામાયિક-પૂજા આદિ ભાવપૂર્વક કરવાં. સામાયિકાદિ કરીને અટકવાનું નથી, પણ તે તે વિષયોનો વિચાર કરી તેવા પ્રકારના દોષ ફરી જાણી જોઈને ન થાય તેવી કાળજી રાખવી.

(૧) શ્રીનવકાર—પંચપરમેષ્ઠિસ્તવન—સુખમાં વિધનના કારણભૂત રાગાદિ શત્રુ ઉપર જ્ય મેળવીને અનંત સુખનો રસ્તો બતાવવાવાળા શ્રીઅરિહંત; સિદ્ધપદને પામેલા શ્રીસિદ્ધ ભગવાન; અનંત સુખ આપે એવા આચાર પાળવા પળાવવાવાળા શ્રીઆચાર્ય મહારાજ; વસ્તુનું ખર્ચ ભાન કરાવનાર શ્રીઉપાધ્યાય મહારાજ અને આ પદો મેળવવાને તત્પર થયેલા સાધુ મુનિશબ્દને નમસ્કાર. આ મંત્ર સર્વોત્તમ માંગલિક રૂપ છે.

(૨) શ્રી ઈર્ષ્યાપશિષી-ઈરિયાવહિય-હાલવા ચાલવાથી જાણતાં અજાણતાં દરેક પ્રકારે જીવની વિરાધના થઈ હોય તેને માટે માફી રૂપ છે. અજાણતાં જે કૃત્ય થયું હોય તેને માટે જો અંતઃકરણપૂર્વક પશ્ચાત્તાપ થાય તો તેવું કૃત્ય સુખની

આડે આવતું નથી. આ પ્રકારનું જે કૃત્ય થયું હોય તેના પશ્ચાતાપને માટે કાઉન્સિલ કરવાનો છે. જેની અંદર મન-વચન કાયાના એકતારથી પ્રભુનું ધ્યાન કરવાનું છે. કાઉન્સિલની અંદર એક ચિત્ત હોવું ઘટે. કોઈ કુદરતી કારણ છીંક આદિનું નડે-જેને માટે બીજો કશો ઉપાય નથી. તેને માટે “અભ્યસ” માં આગાર-છુટ બતાવેલ છે. કાઉન્સિલમાં વૃત્તિસ્થિર રહેવા માટે પ્રભુનાં નામ તથા ગુણોનું રટણ કરવાનું છે. જેને માટે લોભસ્સનો પાઠ છે. હાલતાં ચાલતાં અને બીજાં કામકાજ કરતાં કોઈ પણ જીવને હરકોઈ પ્રકારે દુઃખ આપ્યું હોય તેને માટે પશ્ચાતાપ પૂર્વક માફી માગવા માટે મમજાગમજા વગેરેના પાઠો છે.

(૩) શ્રી પંચિંદિય અથવા ગુરુમુખગ્રામ—ગુરુ પ્રત્યે પૂજ્યભાવ ઉપજવાના કારણ રૂપ ગુરુ ગુણોનું પંચિંદિયમાં વર્ણન છે, વૃત્તિ બીજા વિચારોમાં ન જવા માટે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની હદ બતાવી તેની બહાર તેને (વૃત્તિને) નહીં જવા દેવાનો બોધ કરેલો છે. આટલું બન્યા પછી સામાયિકનું પચ્ચખાણ લેવાનું છે, તેમાં પ્રથમ ગુરુને વિનય પૂર્વક સુખ-શાતા પૂછ્યા પછી કરેલાં પાપો માટે માફી માગવાનો વાંદજીનો પાઠ આવે છે. જાણતાં અજાણતાં મન, વચન અને કાયાથી જે કૃત્યો બનવાનો સંભવ હોય, કેટલીએક જુદા જુદા ભાવો જેને આપણે સામાન્ય માનતા હોઈએ, અગર જેના મોટાપણનો આપણને ખ્યાલ પણ ન હોય અને પરિણામે

દોષ યુક્ત હોય તે તમામના પશ્ચાત્તાપ રૂપે; અને આવાં કૃત્યો પાપયુક્ત છે, માટે તેનાથી ચેતીને ચાલવા માટે ખ્યાલ-માં રહેવા અતિચારનો પાઠ છે. આટલે સુધી આવ્યા પછી કંઈક નિર્મળતા આવે છે. ત્યાર પછી પ્રભુના ગુણ ગાવા, સ્તુતિ કરવી, અને આ બંધનમાંથી છેડાવવા દેવ-વંદન કરવાનું છે.

ઉપસર્ગદ્વર-સર્વ પ્રકારના દુઃખ-આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ દૂર કરવા પ્રભુસ્તુતિ રૂપે આ પાઠ છે. પ્રભુના વિવિધ પ્રકારના ઉપકારાનુસાર ઉપમા આપી શરણ ભાગવા નમુશ્ચુલ્લનો પાઠ છે. અચલગચ્છના ઉપકારી ગુરૂમહારાજને વંદન કરવાનો પાઠ છે. પંચપરમેષ્ઠિની સ્તુતિ કરી આત્મા વિષે વિચાર કરવા માટે સર્જાય છે. મન કંઈક કુલ્લું થયા પછી વ્રત-નિયમ માટે પ્રત્યાખ્યાનની બાબત રાખેલ છે. સામાયિક પ્રતિક્રમણ કરતાં મન-વચન-કાયાના દોષ લાગે તેની માફી ઇચ્છીને સામાયિક પૂર્ણ કરવાનો પાઠ છે, વગેરે વગેરે.

શિક્ષકે ધર્મનું શિક્ષણ એવા પ્રકારે આપવું કે તેનો વિશેષ અર્થ શું હશે? તે બાણવાની તેઓનામાં ઇચ્છા રહ્યાં કરે અને ધર્મશૈલજગારમાં અવકાશે તેના અર્થ આદિનો અભ્યાસ બારી રાખવા તેઓ ઇતેભર રહે.

‘ પ્રભુ ભજો, નીતિ સજો, પરોઠો પરોપકાર.’

વંદના પૂજાથી પ્રભુ ભજવાનું કહ્યું. સામાયિક આદિમાં નીતિનું સૂચવન થયું; હવે પરોપકાર વિષે કહેવાનું રહે છે.

પરોપકાર નિર્જરાનું મોટામાં મોટું સાધન છે. પોતાને
 લોગવવાં પડેલ દુઃખો આપણે લોગવવાં ન પડે—એ દયામય
 હેતુથી ભગવાને આપણને ઉત્તમ રસ્તા બતાવવા સૂચવન કર્યું
 છે કે બની શકે તેટલા સુધી હરકોઈ પ્રકારે અન્યને મદદ
 કરવી. આવું આપણાથી ઘણું ઓછે ભાગે બને છે, બદકે
 આપણે પરોપકાર કરી શકતા નથી, તો પછી એટલું તો બની
 શકવા ભોગ છે કે આપણાથી કોઈને દુઃખ તો નજ થવું જોઈએ.
 પોતાને ઇષ્ટ ભાગે તેવો નિર્દોષ આનંદ—સુખ લોગવવાને
 વાંધો નથી પણ બીજાના પ્રાણોને આપણે કોઈ પણ પ્રકારે
 દુઃખાવવાં જોઈએ નહીં. આપણામાં જેવો જીવ છે તેવોજ
 કીડી આદિ પ્રાણી તથા ઝાડોમાં છે. જેમ દુઃખ આપણને
 અપ્રિય છે તેમ તે બધાં જીવોને પણ છે, સુખ આનંદ લોગ-
 વવાને જેટલો આપણને હક્ક છે, તેટલોજ બીજાને છે. આપણે
 એમ ઇચ્છીએ કે બીજા કોઈ આપણને દુઃખ ન દે, આપણા
 સુખમાં હરકત ન ફરે, તો આપણી પણ એજ ફરજ છે કે
 આપણે બીજાને દુઃખ થવામાં કારણભૂત ન થવું, બીજાને
 હરકત કરતાં ન થવું.

આ વગેરે બાબતો પ્રસંગાનુસાર બાળકોને સમજાવીને
 સૂત્રપાઠ મોઢે કરાવવો.

નમો નાળસ.

શ્રી

દેવવંદન પ્રકરણ

પ્રથમ નવકાર મંત્ર.

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું,
નમો આયરિયાણું, નમો ઉવજ્જાયાણું,

નમો લોએ સંવ સાહુણું.

એસો પંચ નમુક્કારો, સંવપાવપ્પણાસણો
મંગલાણું ચ સંવેસિં, પઠમં હોઈ મંગલં. ॥

સવારના શ્રી જિનેશ્વર લગવાનનાં દર્શન કરવા જવું ત્યારે સ્વચ્છ અને મર્યાદાવાળાં કપડાં પહેરીને જવું, જિન મંદિરે જવા નીકળ્યા પછી બનતાં સુધી રસ્તામાં બીજા કામે રોકાવું નહીં. જિનમંદિરમાં પ્રથમ દાખલ થવા પહેલાં સંસાર વ્યવહારના બધા વિચાર છોડી દેઈ જે કામે આવ્યા છીએ તે કામનું મનમાં રટણ હોવું જોઈએ. આ બાબતનું સ્મરણ રહેવા માટે (પહેલી 'નિસ્સહી' શબ્દ ઉચારવો. જિનમંદિરની અંદર વાતો કરવી પડે તો તે પણ તેને લગતી બાબતો

વિષેજ થઈ શકે. બીજી વાતો કરવાથી પ્રભુની આજ્ઞાનું અપ-
માન થાય છે. બીજા દ્વારમાં પેસતાં (બીજી) ‘નિસ્સહી’ કહેવી
અને તેનો હેતુ એ છે, કે પ્રભુભક્તિ સિવાય બીજા વિચાર
કરવા જોઈએ નહીં. અને પ્રભુપ્રતિમા સન્મુખ આવતી વખતે
(ત્રીજી) ‘નિસ્સહી’ શબ્દ ઉચ્ચારવો. જેનો અર્થ એવો થાય
છે કે મન વચન કાયા ભગવાન તરફ જ હોવાં જોઈએ, બીજા
કશા પણ વિચાર કે બાબતોમાં આપણું મન જરાપણ ખેંચાવું
જોઈએ નહીં.

પ્રભુ સન્મુખ આવતાં પ્રથમ બોલવું—

પ્રભુદર્શન સુખસંપદા, પ્રભુદર્શન નવનિદ્ધિ
પ્રભુદર્શનથી પામીયે, સકલ પદારથ સિદ્ધિ,

હવે જો દ્રવ્ય પૂજા કરવી હોય તો પ્રથમ તે કરવું અને
પ્રભુને ચંદન વડે પૂજા કરતાં નીચેના દુહા દરેક અંગે પૂજા
કસ્તી વખતે જે અંગને લગતા જે દુહા હોય તે મનમાં ચિંતવવા.

દ્રવ્ય પૂજા

જલ ભરી સંપુટ પત્રમાં, યુગલિક નર પૂજાંત,
ઋપલ ચરણ અંગુઠો, દાયક ભવજલ અંત.
જનુ જલે કાઉસ્સગ્ગ રહ્યા, વિચર્યા દેશ વિદેશ,
ખડાં ખડાં કેવલ લલુ પુજે જનુ નરેશ.

લોકાંતિક વચને કરી, વરસ્યા વરસી દાન,
 કર કંડે પ્રભુ પૂજના, પૂજે ભવિ બહુમાન,
 માન ગયું દોય અંશથી, દેખી કીર્ત્ય અનંત,
 ભુજા બલે ભજવલ તર્યા, પૂજે ખંધ મહંત.
 રત્નત્રયી ગુણ ઉજલી, સકલ સુગુણ વિશરામ,
 નાભિ કમલની પૂજના, કરતાં અવિચલ ધામ,
 હૃદય કમલ ઉપશમ બળે, બાળ્યા રાગને રોષ,
 હેમ દહે વન ખંડને, હૃદય તિલક સંતોષ.
 સોલ પહોર દેધ દેશના, કંઠ વિવર ચતુર્લ,
 મધુર ધ્વનિ સુરનર સુણે, તિણે ગળે તિલક અમૂલ.
 તીર્થ કર પદ પુણ્યથી, ત્રીભુવન જન સેવંત,
 ત્રિભુવન તિલક સમા પ્રભુ, ભાલ તિલક જયવંત.
 સિદ્ધશિલા ગુણ ઉજલી, લોકાંતે ભગવંત,
 વસિયા તિણે કારણ ભવિ, શિર શિખા પૂજંત.
 ઉપદેશક નવતત્વતા તેણે નવ અંગ જિજ્ઞંસ.
 પૂજે બહુ વિધ ભાવથી, કહે શુભ વીર મુણિંદ.

જીવડા જીનવર પૂજ્યે, પૂજના ફલ જોય,
 રાજા નમે પ્રજા નમે, આણ ન લોપે કોય.
 કુંભે બાંધ્યું જલ રહે, જલ વિના કુંભ નહોય,
 જ્ઞાને બાંધ્યું મન રહે, ગુરૂ વિના જ્ઞાન ન હોય.
 ગુરૂ દીવો ગુરૂ દેવતા, ગુરૂ વિના ઘોર અંધાર,
 જે ગુરૂ-વાણી વેગલા, તે રડવડીઆ સંસાર.
 ભાવે ભાવના ભાવિયે, ભાવે દીજે દાન,
 ભાવે જીનવર પૂજ્યે, ભાવે કેવલજ્ઞાન.
 પ્રભુ નામની ઔષધી, ખરે મનસું ખાય,
 રોગ પીડા વ્યાપે નહીં, મહા દોષ મિટ જાય.
 પ્રભુ પૂજનકું હું ચલ્યો, કેશર ચંદન ધનસાર,
 નવે અંગે પૂજા કરું, ભવસાયર પાર ઉતાર.
 પાંચ કોડીને ટુલડે, પાંચો દેશ અઢાર.
 કુમારપાલ રાજા થયો, વત્યો જય જયકાર.

દ્રવ્યપૂજા પૂર્ણ થયા પછી ભાવપૂજા કરવીની; અગર
 દ્રવ્યપૂજા ન કરવી હોય અને માત્ર ભાવપૂજા કરવી હોય
 તેને માટે નીચે મુજબ કરવું.

ભાવ પૂજા.

દ્રવ્યપૂજા કરતી વખતે મુખકોશ બાંધ્યો હોય તે છોડી આપી ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેઈ ચૈત્યવંદન વિધિ પ્રમાણે શરૂ કરવું.

પ્રભુ સન્મુખ ડાબો પગ ઉભો રાખી જમણા પગ ઉપર બેસી બાજેઠ ઉપર શુદ્ધ આખા ચોખાનો સ્વસ્તિક (સાથીઓ) કરવો, ઉપર ચોખાની ત્રણ ઢગલીઓ કરવી, અને સાથીઓ ઉપર વચ્ચમાં ૭ અર્ધચંદ્રાકાર ચોખાનો કરવો. તે વખતે મનમાં એમ ધારવું અથવા વચનથી એમ બોલવું કે હે પ્રભુ, આ ચારગતિરૂપ સંસારથી છુટું; જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર પામું, અને છેવટે સિદ્ધશિલા ઉપર આપની પેઠે બિરાજું. સાથીઓ એ ચાર ગતિ (દેવ-મનુષ્ય-નારકી-તિર્થંકર) સૂચવે છે, માટે સાથીઓ કરતી વખતે ચાર ગતિથી છુટવાની ભાવના ભાવવી પછી ઉપલી ત્રણ ઢગલીઓ આત્માના શુભ (જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર) સૂચવે છે, તો તે ઢગલી કરતાં એ ત્રણ શુભ પામવાની ભાવના ભાવવી અને અર્ધચંદ્રાકાર સિદ્ધશિલા કે જ્યાં સિદ્ધ ભગવાન બીરાજે છે એમ સૂચવે છે, માટે એ અર્ધચંદ્રાકાર કરતાં સિદ્ધશિલા પામવાનું ચિંતવવું. આમ સ્વસ્તિક કર્યા પછી ચૈત્યવંદન કરવું. ચોખા ઉજવલ અને આખા લેવા તેનું કારણ એ છે કે હે ભગવાન, મારા ભાવ ઉજવલ-આ અક્ષત-આખા ચોખાની પેઠે અખંડ હોજો.

અથ ખમાસમણ.

ઈચ્છામ ખમાસમણો, વંદિઉં જીવણિજીજ્યે,
નિસીહિઆએ મથ્યએણ વંદામિ.

એ પ્રમાણે બોલી ૩ વખત ખમાસમણા દેવા. પછી પ્રભુની જમણી બાજુએ અગર તો સન્મુખ અને સ્ત્રીઓએ પ્રભુની ડાબી બાજુએ જમણા પગ ઉપર બેસવું અને ડાબો પગ ઉભો રાખવો. અને ઇચ્છાકારેણ સંહિસહ લગવાન ચૈત્યવંદન કરું છ. એમ કહી, ઇચ્છા બોલી, ચૈત્યવંદન બોલવું.

અથ ચૈત્યવંદન.

જય જય મહાપ્રભુ દેવાધિદેવ.

સર્વજ્ઞ શ્રી વીતરાગ દેવ.

મુહ દીઠું પરમેસર, સુંદર સોમ સહાવ,

ભુરિ ભવંતર સંચિઓ, નહો સો સવિ પાવ,

જે મેં પાપ ક્રિયાં બાલાપણે, અહવા અન્નાણે,

અન્નભવંતર, સો સો ખંડ જ્યો પરમેસર,

તુહ મુહ દિઠું સિરિ પાસ જિણેસર.

પાસ પસી પસાએ કરી વિનતડી અવધાર,

સંસારડો બીહામણો સામી, આવાગમણ નિવાર.

હત્યડા તે સુલખખણા, જે જિનવર પુજંત;

એકે પુણે બાહિરા, સો પરધર કામ કરંત.
 કવણે વાડી વાવિયાં, કવણે ગૂંથ્યાં ફુલ,
 કવણે જિનવર ચઢાવિયાં, ભાવ સરીસાં મૂલ,
 વાડી વેલો મહોરિયો, સોવન કુંપલિએણુ,
 પાસ જીણેસર પૂજીયે, પંચે અંગુલીએણુ,
 દો ધોત્તા દો શામલા, દો સ્તોત્પલવણુ.
 મરગયવન્ના દુન્નીજીણુ, સોલસ કંચન વણુ.
 નીચ નીચ માન કરાવીયા, ભરહેસ નયણાનંદ,
 તે મેં ભાવે વંદિયા, એ ચોવીસે જીણુંદ.

કમ્મભુમિહિ, કમ્મભુમિહિ, પઠમસંધયણિ
 ઉકકોસય સત્તરિસય, જિણુવરાણુ વિહરંત લલ્ભમઠ,
 નવકોડિહિ કેવલીણુ, કોડીસહસ્સ નવ સાહુ ગમ્મમઠ,
 સંપઠ જિણુવર વીસ મુણિ, ખિહું કોડિહિં વરનાણુ.
 સમણહ કોડિ સહસ્સ દુઅ, થુણિસું નિઅય વિહાણિ,
 જયઉ સામિ જયઉ સામિ, રિસહ સિરિ સિત્તુજ,
 ઉજિજંત પહુનેમિજિણુ, જયઉવીર સઅયઉરિ મંડણુ
 ભરૂઅઅછહિં મુણિસુઅય, મુહરિ પાસ દુહ દુરિઅ-
 ખંડણુ, અવરવિદેહિં તિથ્થયરા, ચિહું દિસિ વિદિસિ
 જિંકેવિ, તીઆણાગય સંપઠય, વંદુજિણુ સંવેવિ

સત્તાણુવર્ધસહસ્સા, લખખા છપ્પન અકુ કોડીઓ,
પંચસયા ચક્રિતીસા, તિઅલોએ ચેધએ વંદે.

ત્યાર પછી એકથી ચાર સુધી સ્તવનો બોલવાં. સ્તવન
બોલ્યા પછી ઉભા થઈને ઉપસર્ગાહર સ્તોત્ર બોલવું.

અથ ઉપસર્ગાહર સ્તોત્ર.

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ, કમ્મધણુ મુકકં,
વિસહર વિસનિન્નાસં મંગલ કલ્લાણુ આવાસં,
વિસહર પુલિંગમંતં, કંઠે ધારેધ જો સયામણુઓ,
તસ્સ ગહ રોગ મારી, દુઠ્ઠ જરા જંતિ ઉવસામં,
ચિકુઉ દુરે મંતો, તુઝું પણામોવિ, બહુ ફલો હોધ,
નર તિરિયેસુવિ જીવા, પાવંતિ ન દુખખ દોહગ્ગં,
તુહ સમ્મતે લધ્ધે, ચિંતામણિ કપ્પપાયવલ્લહિયે,
પાવંતિ અવિગ્ધેણું, જીવા અયરામરં ઠાણું.
ધંઅસંથુઓ મહાયશ લન્તિપ્પલરનિલ્લરેણુ હિઅએણુ
તા દેવ દિન્નજોહિં,લવે લવે પાસ જીણ્યંદ.

અથ જંકિંચિ.

જંકિંચિ નામ તિથ્યં, સગ્ગે પાયાલિ તિરિય લોગમિ
બાધં જિણ્ણિબાધં તાઈં સંવાઈં વંદામિ.

એ મુજબ બોલ્યા પછી પ્રથમ માફક બેસીને નમુશ્ચુણું
(શકસ્તવ) કહેવું.

નમુશ્ચુણું, અરિહંતાણું, ભગવંતાણું, આઘગરાણું
તિથ્યયરાણું, સયંસંબુદ્ધાણું. પુરિસુત્તમાણું, પુરિસ
સિહાણું, પુરિસવર પુંડરીઆણું, પુરિસવર ગંધહથ્થી-
ણું, લોગુત્તમાણું, લોગનાહાણું, લોગહિઆણું, લોગપ-
ઘવાણું, લોગપન્નેઅગરાણું. અભયદયાણું, અખ્ખુ-
દયાણું, મગ્ગદયાણું, સરણુદયાણું, બોહિદયાણું, ધમ્મ-
દયાણું, ધમ્મદેસિયાણું, ધમ્મનાયગાણું ધમ્મસાર-
હીણું, ધમ્મવરચાઉરંતચક્કવટીણું. અપ્પહિહયવરના-
ણુંદંસણુધરાણું, વિઅદ્દછઉમાણું, જિણાણું, જવયાણું,
તિન્નાણું, તારયાણું, બુદ્ધાણું, બોહયાણું, મુત્તાણું
મોઅગાણું, સંવન્નૂણુંસંવદરિસણું, સિવ મયલ્લ
મરૂઅ મણુંત, મખ્ખય મંવાબાહ મપુણુરાવિત્તિ
સિદ્ધિગઘ નામધેયં, ઠાણું સંપત્તાણું, નમો જિણાણું
જીઅભયાણું, જેઅઅધઆસિદ્ધા, જેઅભવિસ્સંતિણા
ગએ કાલે, સંપઘ અવદ્દમાણા, સંવેતિવિહેણુંવંદામિ.

ઉભા થઈને તીર્થ સ્તુતિ કરવી.

જે અધ્યા તિથ્યરા જે ભવિસંતિ અણાગએ કાલે
જે આવી વટમાણા, તે સબ્બે ભાવઓ નમિમે.
સુરકય મણ્યકયંવા ભુવનતિગે સાસયંચ જંતિથ્યં,
તંસયલમિહિઠિઓ વિહુ, મણ વયણ તણહિ પણમામિ
જથ્ય જણાણું જમ્મે,
દિખ્ખા નાણુંચ નિસિહિયા જથ્ય;
ભયંચ સમેસરણા, તાઓ ભૂમિઓ વંદામિ.
એવમસાસય સાસય, પડિમા યુણિયા જણુંદયંદાણું
સિરિમંમહિણિંદભુવણિંદ, ચંદમુણિવિંદયુઅમહિઆ.

અથ સ્તુતિ કાવ્ય.

દર્શનં દેવ દેવસ્ય, દર્શનં પાપ નાશનં;
દર્શનં સ્વર્ગ સોપાનં, દર્શનં ભોક્ષ સાધનં.

ૐકારં બિન્દુસંયુક્તં, નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ,
કામદં ભોક્ષદં ચૈવ, ૐકારાય નમો નમઃ

નમસ્કારસમે મંત્રઃ, શત્રુજય સમે ગિરિઃ
બીતરાગસમે દેવો, ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ.

પ્રથમરસનિમજ્જનં, દષ્ટિયુગ્મં પ્રસન્નં;
 વદનકમલમંકઃ કામિની સંગશુન્યઃ
 કરયુગમપિયત્તે શસ્ત્રસંબંધવન્ધ્યં
 તદસિ જગતિ દેવો, વીતરાગસ્ત્વમેવ,

સુધાસોદરવાગ્જ્યોત્સ્ના, નિમોલી કૃતદિદ્. સુખઃ
 મૃગલક્ષ્મી તમઃ શાંત્યૈ, શાંતિનાથજિનોડસ્તુ વઃ

ચિદ્દાનંદૈકરૂપાય, જિનાય પરમાત્મને;
 પરમાત્મપ્રકાશાય, નિત્યં સિદ્ધાત્મને નમઃ
 અન્યસ્ય શરણું નાસ્તિ, ત્વમેવ શરણું મમ;
 તસ્માત્કારૂણ્યભાવેન, રક્ષ રક્ષ જીનેશ્વર.

પાતાલે યાનિ બિંબાનિ, યાનિ બિંબાનિ ભૂતલૈ;
 સ્વર્ગેઽપિ યાનિ બિંબાનિ, તાનિવદે નિરંતરમ્.

જગત્રયાધાર રૂપાવતાર, દુર્વાર સંસાર વિકાર વૈદ્ય;
 શ્રી વીતરાગ ત્વયિ મુખ્ય ભાવાત્, વિજ્ઞ પ્રણો વિજ્ઞપયામિ કિંચિદ્

કેળીરે અદ્ભુત તાહરૂં રૂપ, અચરિજ ભવિક રૂપી પદ વરો;
 તાહરી ગત તું જાણે હો દેવ, સ્મરણુ ભજન તે વાચક જસ કહે.

તું અકલંકી રૂપ સ્વરૂપી, પરમાનંદ પદ તું હાઈ;
 તું શંકર બ્રહ્મા જગદીશ્વર, વીતરાગ તું નીરમાઈ.

અનુપમ રૂપ દેખી તુજ રીજે, સુરનરનારી કે વૃંદા;
 નમો નીરંજન કૃષ્ણપતી સેવીત; પાસ ગોડીયા સુખ કંદા, ૨
 કાને કુંડલ, શીરછત્ર ખીરાજે, ચક્ષુ ટીકા નીરધારી;
 અપ્તખીજેડ હાથે સોહે, તુમ વંદે સહુ નરનારી. ૩
 જળ આવી પ્રભુ નાકે અડીઆં, આસન કપ્યા નીરધારી,
 નાગ નાગણી છત્ર ધરે છે, જળ વરસાવ્યા નીરધારી. ૪
 રૂપવિજય કહે સુણ મેરી લાવણી, એસી શોભા બહુ સારી
 માત પીતા બાંધવ સહુ સાથે, સંજમ લીધા નરનારી. ૫

અહંતો લગવંત ઈંદ્રમહિતા, સિદ્ધાશ્ચ સિદ્ધિસ્થિતા,
 આચાર્યા જનશાસનોન્નતિકરાઃ પૂજ્યા ઉપાધ્યાયકા.
 શ્રીસિદ્ધાંત સુપાઠકા મુનિવરા રત્નત્રયારાધકા;
 પચૈતે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં કુર્વંતુ વો મંગલં.
 મંગલં લગવાન્ વીરો, મંગલં ગૌતમ પ્રભુ;
 મંગલં સ્થુલીલદ્રાઘા, જૈનો ધર્મોસ્તુ મંગલં.
 અષ્ટાપદે શ્રી આદિજનવર, વીર પાવાપુરિવર;
 વાસુપૂજ્ય ચંપા નયરસિદ્ધા, નેમ રેવાગિરિવર.
 સમેતશિખરે વીશ જનવર, મોક્ષ પહોતા મુનિવર;
 ચોવીશ જનવર નિત્ય વંદુ, સયલ સંઘ સુહં કરે.

—:૦:—

સકલકુશલવલ્લિપુષ્કરાવર્ત મેઘો,
 દુરિત તિમિર ભાનુઃ, કલ્પવૃક્ષોપમાનઃ.

લવળલનિધિ પોતઃ સર્વં સંપત્તિદેતુઃ,
સ લવતુ લવતાં ભો ! શ્રેયસે પાશ્વનાથઃ

—:૦:—

વીરઃ સર્વં સુરાસુરેન્દ્રમહિતો; વીરં બુધાઃ સંશ્રિતાઃ
વીરેણુલિહૃતસ્વક્રમં નિચયો, વીરાય નિત્યં નમઃ
વીરાત્તીર્થમિદં પ્રવૃત્તમતુલં, વીરસ્ય દ્યોરં તપો,
વીરે શ્રીધૃતિકીર્તિં કાંતિ નિચયઃ શ્રીવીર લદ્રં દિશ.

અથ આરતિ.

પેહેલી આરતી પ્રથમ જિણુંદા,
શત્રુજય મંડળુ ઋષલ જિણુંદા,
શ્રી સિદ્ધાયલ તીર્થે આવ્યા,
પૂરવ નવાણું લવિક મન લાવ્યા.

આરતી કીજે શ્રી જિનવરકી.

દુસરી આરતી શાંતિ જિણુંદકી,
શાંતિ કરે પ્રભુ શિવ મારગકી,
પારેવો જેણે શરણે રાખ્યો,
કેવલ પામીને ધર્મ પ્રકાશ્યો.

આરતી૦

ત્રીસરી આરતી શ્રી નેમનાથ,
રાજુલ નારી તારી નિજ હાથ,
સહસ્ર પુરૂષ શુ' સંયમ લીધો,
કરી નિજ આતમ કારજ સીધો,

આરતી૦

ઐથી આરતી ચિહ્નમતિ વારી,
પારસનાથ ભવિક હિતકારી,

ઝેડીપાસ સંખેસરો પાસ,
ભવિજનની પૂરે મન આશ.

આરતી૦

પાંચમી આરતી શ્રીમહાવીર;
મેરૂ પદે જિમ રહ્યા ધીર,

સાડખાર વરસ તપ તપીયા,
કર્મ અપાવીને શિવપુર વસિયા.

આરતી૦

ધણિપદે પ્રભુજીની આરતી કરશે,
શુભચરિણામે શિવપુર વરશે,

કર જોડી સેવક એમ જોલે,
નહી કોઈ મારા જીનજીને તોલે.

આરતી૦

અથ મંગલિક દીપક.

દીવોરે દીવો મંગલિક દીવો,
આરતી ઉતારીને બહુ ચિરંજીવો.

દી૦

સોહામણુ ઘર પર્વદીવાલી,
અંબર ખેલે અમરાબાલી,

દી૦

દેવપાલ ભણે ધણે દેવ અબ્જુઆલી,
ભાવે ભગતે વિઘ્ન નિવારી.

દી૦

દેવપાલ ભણે ધણે કલિકાલે,
આરતી ઉતારી રાબા કુમારપાલે.

દી૦

અમ ઘર મંગલિક જે ઘર મંગલિક,
અતુર્વિંધ સંઘ ઘર મંગલિક દીવો.

દી૦

અથ શ્રી જિનસ્તુતિ.

ભવ ભવ તુંમહિજ દેવ, ચરણ તોરાં ધરું;
ભવસાગરથી તાર, ચરજ આવી કરું.
પ્રભુ દર્શન સુખસંપદા, પ્રભુદર્શન નવનિદ્ધિ;
પ્રભુદર્શનથી પામીએ, સકલ પદારથ સિદ્ધિ.
જગત્સ્વામી મોક્ષગામી, મોક્ષગામી સુખકરો;
પ્રભુઅજરઅમરઅખંડનિર્મલ, મોહમિથ્યા તમહરો.
દેવાધિદેવા ચરણ સેવા, નિત્ય મેવા આપીયે;
નિજદાસ જાણી દયા આણી, આપ સમોવડ થાપીયે.
અનુભવરત્ન ચિંતામણિ, અનુભવસિદ્ધ સ્વરૂપ;
અનુભવ મારગ મોક્ષનો, અનુભવ કેલવરૂપ.
શ્રી અનંતનાથ પ્રગટ પરમેશ્વર;
અલિય વિદ્ય સવિ દૂર કરે.
વાટ ઘાટ સમરે જે સાહેબ, ભય ભંજન ચક્રચુર કરે,
લીલાલચ્છી દાસ તુમારો કોઈ પૂજે કોઈ અરજ કરે.
પ્રભુ નજર કરીને નિરખો સાહેબ;

તુમ સેવક ચરદાસ કરે.

આબુ અષ્ટાપદ ગિરનાર, સમેત શિખર શત્રુ જય સાર,
પંચે તિરથ ઉત્તમ ઠામ, સિધ્ધિ ગયા તેને કરૂં પ્રણામ.

શ્રી ગુરૂ વાંદણા પ્રકરણ.

શ્રી મુનિમહારાજ પાસે જવું ત્યારે પ્રથમ જે વખત
ખમાસમણા દેવા, ત્યારબાદ ઉભા થઈને મુનિમહારાજને સુખ-
શાતા પુછવી, તેનીચે મુજબ:—

ઈચ્છકાર, સુહરાઈ, સુહદેવસિ, સુખ તપ
સરીર નિરાબાધ, સુખ સંજમ જત્રાનિર્વહોછોળ?
સ્વામી સાતા છે જી?

(ગુરૂમહારાજ દેવગુરૂપસાયેજી, એવો ઉત્તર આપે
ત્યાર પછી)

મથ્યએણુ વંદામિ.

કહી માથુ નમાવી પગે લાગવું, અને ઉભા રહીને
આજ્ઞા લેવી કે:—

ઈચ્છાકારેણુ સંદિસહ ભગવન્! અભ્યુકિઓમિ
અભિભંતર દેવસિઅં ખામેઉં ?

શુર માહારાજ આજ્ઞા કરે ત્યારે ‘ ઇચ્છ’ કહીને વાંદણા દેવાની પેઠે નીચા નમીને જમણા હાથ ભોંય ઉપર અવળો આગળ ધરવો અને ડાબા હાથ વડે મોં આગળ કપડું ધરી રાખી નીચે પ્રમાણે બોલવું:—

ઇચ્છં ખામેમિ*દેવસિચ્ચં જંકિંચિ અપત્તિચ્ચં
પરપત્તિચ્ચં ભત્તે પાણે વિણુચ્ચે વેઆવચ્ચે આલાવે
સંલાવે; ઉચ્ચાસણે સમાસણે અંતરભાસાચ્ચે ઉવરિ
ભાસાચ્ચે જ કિંચિ મજ્જ વિણુપરિહીણું સુહુમંવા
ખાયરંવા તુપ્પે જાણહ અહં ન યાણામિ તસ્સ
મિચ્છામિ દુક્કંડ,

એ પ્રમાણે બોલીને ઉભા થઇ પગે લાગવું.

---

* સવાર હોય તો ‘ રાઘય’ કહેવું, રાત્રી કે સાંજ હોય તો ‘ દેવસીય’ કહેવું.

શ્રી વિધિપદ્ય ગચ્છીય.

દેવસિક તથા રાઈ પ્રતીકમણુ.

પ્રતિકમણુના સૂત્રપાઠો લખતાં પહેલાં સામાયિક પ્રતિકમણુ વિષે સહેજ સમજુતી તથા તે વેળા મન, વચનને કાયાના જે દોષ ટાળવા જોઈએ તે પ્રથમ બતાવી સૂત્રપાઠો લખવામાં આવશે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગનો લાલદાયક ભાવ જેના વડે ઉપજે તે સામાયિક, સાઠ ઘડીના અહોરાત્ર વ્યર્થ ચાલ્યા જાય છે. અસંખ્યાત દિવસથી ભરેલાં અનંતા કાળચક્ર વ્યતીત કરતાં પણ જે સાર્થક ન થયું તે બે ઘડીના વિશુદ્ધ સામાયિકથી થાય છે. માટે સાઠ ઘડીમાંથી ઓછામાં ઓછી માત્ર બે ઘડી બચાવીને મન-વચન-કાયાના પાપભાવને રોકીને આપણે હંમેશાં સદ્ભાવથી વિધિપૂર્વક સામાયિક કરવું જોઈએ.

આ આત્મા, મન, વચન, અને કાયાના યોગથી અનેક પ્રકારનાં કર્મ બાંધે છે, પ્રતિકમણુ સૂત્રમાં એનું દોહન કરેલું છે. જેથી દિવસ રાત્રીમાં થયેલાં પાપનો પશ્ચાત્તાપ તે વડે થઈ શકે છે. શુદ્ધ ભાવવડે કરી પશ્ચાત્તાપ કરવાથી લેશ પાપ થતાં, પરલોક ભય અને અનુકંપા છુટે છે, આત્મા કોમલ થાય છે. ત્યાગવા યોગ્ય વસ્તુનો વિવેક આવતો જાય છે. ભગવત્ સાક્ષીએ અજ્ઞાન આદિ જે જે દોષ વિસ્મરણ થયા હોય, તેનો પશ્ચાત્તાપ પણ થઈ શકે છે. આમ પ્રતિકમણુ નિર્જરા કરવાનું ઉત્તમ સાધન છે. તેવડે આત્માની મલિનતા ખસેછે. માટે અવશ્ય કરવા

ચોગ્ય છે. તેથી જોમ બને તેમ ધીરજથી, સમજાય તેવી ભાષાથી, શાંતિથી, મનની એકાગ્રતાથી અને યત્નાપૂર્વક પ્રતિક્રિયા કરવું.

મનના પુદ્ગલ તરંગી છે. સામાયિકમાં જ્યારે વિશુદ્ધ પરિણામથી રહેવું કહ્યું છે ત્યારે પણ એ મન આકાશ પાતાળના ઘાટ ઘડયા કરે છે. તેમજ ભૂલ, વિસ્મૃતિ, ઉન્માદ વગેરેથી વચન કાયામાં પણ દુષણ આવવાથી સામાયિકમાં દોષ લાગે છે. મન, વચન અને કાયાના થઈને બત્રીસ દોશ ઉત્પન્ન થાય છે, તે જાણવાથી મન સાવધાન રહે છે, માટે નીચે લખ્યા છે.

મનના દશ દોષ;—

- ૧ અવિવેક દોષ:—સામાયિકનું સ્વરૂપ નહિ જાણવાથી મનમાં એવો વિચાર કરે કે આથી શું ફળ થવાનું હતું? આથી તે કોણ તરુ? હશે? એવા વિચારનું નામ અવિવેક દોષ.
- ૨ યશોવાંછા દોષ:—પોતે સામાયિક કરે છે એમ ખીજ મનુષ્યો જાણે તો પ્રશંસા કરે એવી ઇચ્છાએ કરવું તે.
- ૩ ધનવાંછા દોષ:—ધનની ઇચ્છાએ સામાયિક કરવું, તે.
- ૪ ગર્વ દોષ:—મને લોકો ધર્મી કહે છે અને હું સામાયિક પણ તેવુંજ કરું છઉં, એવો અધ્યવસાય તે ગર્વ દોષ.
- ૫ ભય દોષ:—હું શ્રાવક કુલમાં જન્મ્યો છઉં, મને લોકો મોટા તરીકે માન દે છે, અને જો સામાયિક

નહિ કરૂં' તો કહેશે કે આટલી ક્રિયા પણ નથી કરતો એમ નિંદાના ભયથી સામાયિક કરે, તે ભય દોષ.

૬ નિદાન દોષ:—સામાયિક કરીને તેનાં ફળથી ધન, સ્ત્રી પુત્રાદિક મળવાનું ઇચ્છે તે નિદાન દોષ.

૭ સંશય દોષ:—સામાયિકનું ફળ હશે કે નહિ હોય એવો વિકલ્પ કરે તે સંશય દોષ.

૮ કષાય દોષ:—સામાયિક કોધાદિકથી કરવા એસી જાય, કિંવા પછી ક્રોધ, માન, માયા, લોભમાં વૃત્તિ કરે, તે.

૯ અવિનય દોષ:—વિનય વગર સામાયિક કરે તે.

૧૦ અબહુમાન દોષ:—લકિતભાવ અને ઉમંગપૂર્વક સામાયિક ન કરે, તે અબહુમાન દોષ.

વચનના દશ દોષ.

૧ કુબોલ દોષ:—સામાયિકમાં કુચવન બોલવું તે.

૨ સહસાત્કાર દોષ:—સામાયિકમાં સાહસથી અવિચાર પૂર્વક વાક્ય બોલવું તે સહસાત્કાર દોષ.

૩ અસદારોપણ દોષ:—બીજાને ખોટો બોધ આપે, જેનામાં જે ગુણ ન હોય તેનામાં તે ગુણનું આરોપણ કરે.

૪ નિરપેક્ષ દોષ:—સમાયિકમાં શાસ્ત્રની દરકાર વિના વાક્ય બોલે, તે નિરપેક્ષ દોષ.

- ૫ સંક્ષેપ દોષ:-સૂત્રના પાઠ ઇત્યાદિક ટુંકામાં બોલી નાખે, અને યથાર્થ ભાષે નહિ, તે સંક્ષેપ દોષ.
- ૬ કલેશ દોષ:-સામાયિકમાં કોઈથી કંકાસ કરે તે.
- ૭ વિકથા દોષ:-ચાર પ્રકારની વિકથા માંડી બેસે તે.
- ૮ હાસ્ય દોષ:-સામાયિકમાં કોઈની હાંસી મશ્કરી કરે તે.
- ૯ અશુદ્ધ દોષ:-સામાયિકમાં સૂત્રપાઠ ન્યૂનાધિક અને અશુદ્ધ બોલે તે અશુદ્ધ દોષ.
- ૧૦ મુણ્મુણ્ન દોષ:-ગડબડ ગોટાથી સામાયિક સૂત્રપાઠ બોલે જે પોતે પણ પુરૂં માંડ સમજી શકે તે.

કાયાના ખાર દોષ.

- ૧ અયોગ્ય આસન દોષ:-સામાયિકમાં પગપર પગ ચઢાવીને બેશે, તે શ્રી ગુરુઆદિ પ્રત્યે અવિનયરૂપ આસન.
- ૨ ચત્તાસન દોષ:-સામાયિક કરવા ડગડગતે આસને બેશે અથવા વારંવાર જ્યાંથી ઉઠવું પડે તેવે આસને બેસે.
- ૩ ચલદૃષ્ટિ દોષ:-કાયોત્સર્ગમાં આંખો ચંચળ રાખે.
- ૪ સાવધ ક્રિયા દોષ:-સામાયિકમાં કાંઈ પાપ ક્રિયા કે તેની સંજ્ઞા કરે તે સાવધ ક્રિયા દોષ.
- ૫ આલંબન દોષ:-ભીંતાદિકને ઓઠીંગણુ દબ બેસે જેથી ત્યાં બેઠેલા જંતુ આદિકનો નાશ થાય, પીડા થાય. તેમજ પોતાને પ્રમાદની પ્રવૃત્તિ થાય તે.

૬ આકુચન પ્રસારણ દોષ:-હાથ પગ સંકોચે, લાંબા કરે એ આદિ તે આકુચન પ્રસારણ દોષ.

૭ આલસ દોષ:-અંગ મરડે, ટચાકા વગાડે એ આદિ.

૮ મોટન દોષ:-આંગળી વગેરે વાંકી કરે ટચાકા વગાડે તે.

૯ મલ દોષ:-ઘરડાઘરડ કરી સામાયિકમાં મલ કરી મેલ ખખેરે તે મલ દોષ.

૧૦ વિમાસણ દોષ:-ગળામાં હાથ નાખી બેસે ઇત્યાદિ.

૧૧ નિદ્રા દોષ:-સામયિકમાં ઉંઘ આવે, તે નિદ્રા દોષ.

૧૨ વસ્ત્ર સંકોચન દોષ:-સામાયિકમાં ટાઢ પ્રમુખની ભીતિથી વસ્ત્રથી શરીર સંકોચે તે વસ્ત્ર સંકોચન દોષ.

એકબીજાનિશ દ્રવણ રહિત સામાયિક કરવું, પાંચ અતિ-ચાર ટાળવા. (શ્રી મોક્ષમાળા.)

સામાયિક કે પ્રતિક્રમણ આદરવા અગાઉ સ્વચ્છ કપડાં પહેરવા. બેસવાની જગ્યા યત્ના પૂર્વક ચરવણાવડે પુંજીને કટા-ચણું (પોંછણું) પાથરીને શુદ્ધ મહારાજ સામે બેસવું શુદ્ધ મહારાજ ન હોયતો શુદ્ધ નિમિત્તે પુસ્તકની સ્થાપના કરવી અને સામાયિક પ્રતિક્રમણ શરૂ કરવું.

દેવસિક પ્રતિક્રમણ.

(ચારિત્રાચારની શુદ્ધિ માટે સામાયિક નામે

પ્રથમ આવશ્યક.)

પ્રથમ ત્રણ ખમાસમણ દેવા, ઉભા થઈને એક નવકાર મંત્ર કહેવો, બાદ સુગુરને સુખશાતા પુછવા માટેનો 'ઈચ્છકાર સુહુરાઈ' નો પાઠ કહેવો, પછી ઈચ્છાકારેણું સંદિસહ ભગવન્ દિવસ સંખધી સામાયિક ઠાવા ધરિયાવહિયં પડિક્કમુ'છી? ગુરૂ મહારાજ 'પડિક્કમેહ' એમ આજ્ઞા કરે ત્યાર પછી 'ઈચ્છ' કહીને બોલવું.

અથ ધરિયાવહિયં.

ઈચ્છાકારેણું સંદિસહ ભગવન્ ધરિયા વહિયં
પડિક્કમામિ ઈચ્છં,

ઈચ્છામિ પડિક્કમિઉં, ધરિયા વહિયાએ વિરા-
હણાએ, ગમણાગમણે, પાણુકમણે બીયકમણે
હરિયકમણે, એસા ઉત્તિંગ પણુગ દગ મદ્દી મક્કડા
સંતાણા સંકમણે, જે મે જવા વિરાહિયા, એગિં-
દિયા, બેઈદિયા, તેઈદિયા, ચઉરિંદિયા, પંચિંદિયા.
અભહયા, વત્તિયા, લેસિયા, સંધાઈયા, સંધદિયા.
પરિઆવિયા, કિલામિયા, ઉદવિયા, ઠાણાએઠાણું,

સંકામિયા, જીવિયાઓવવરોવિયા, તસ્સ મિચ્છામિ
દુકકકડં.

અથ તસ્સઉત્તરી.

તસ્સઉત્તરીકરણેણું, પાયચ્છિતકરણેણું વિ-
સોહી કરણેણું, વિસદ્લીકરણેણું પાવાણું કમ્માણું,
નિગ્ધા યણુદ્ધાએ ડામી કાઉસ્સગ્ગં.

જેના માટે આપણો કશેા ઉપાય કામ લાગે નહીં તેવા
કાયાના વ્યાપાર છતાં પ્રતિજ્ઞા ભંગ થાય તેની છૂટ માટે.

અથ અન્નથઉસસિએણું--આગાર

અન્નથઉસસિએણું, નિસસિએણું, ખાસિ-
એણું, છીએણું, જંભાધએણું, ઉર્દુએણું, વાયનિસ-
ગ્ગેણું, ભમલીએ, પિત્તમુચ્છાએ, સુહુમેહિં અંગ-
સંચાલેહિ, સુહુમેહિં ખેલ સંચાલેહિં, સુહુમેહિં
દ્વિહિસંચાલેહિં. એવમાધએહિં આગારેહિં, અભગ્ગો
અવિરાહિઓ, હુબ્બમે કાઉસ્સગ્ગો. જાવ અરિ-
હંતાણું ભગવંતાણું નમુક્કારેણું, નપારેમિતાવકાચં,
ઠાણેણું મોણેણું, આણેણું અંધ્યાણું વોસિરામિ.

પ્રહાં એક લોગસ્સનો મનમાં કાઉસ્સગ્ગ કરવો; પછી
લોગસ્સ પ્રગટ કરેલો.

અથ લોગસ્મ—અઉવિસથ્યો

લોગસ્મ ઉજ્જ્ઞેયગરે, ધમ્મ તિથ્યયરે જીણે;
અરિહંતે કિત્તધસ્સં ચઉવીસંપિ, કેવલી. ઉસલમ-
જિયં ચ વંદે, સંલવમભિણુંદણું ચ, સુમધંચ;
પઉમપ્પહં, સુપાસં, જીણુંચચંદપ્પહંવંદે સુવિહિ-
ચપુપ્પદંતં, સીઅલ સિજ્જંસ વાસુપ્પજ્જં ચ વિમલ
મણુંતં ચજીણું, ધમ્મંસંતિં ચ વંદામિ કુંથુંઅરંચ
મહિલં, વંદે મુણિસુવ્વયં નમિજીણું ચ, વંદામિ
રિફ્ફનેમિં, પાસં તહ વધ્ધમાણું ચ, એવંમએ
અભિથુઆ, વિહુય રયમલા પહીણ જરમરણા,
ચઉવીસંપિ જીણુવરા તિથ્યયરામે પસીયંતુ. કિત્તિય
વંદિય મહિયા, જે એ લોગસ્મ ઉત્તમા સિધ્ધા,
આરૂગ્ગ ઘોહિલાભં, સમાહિવરમુત્તમંદિંતું ચંદેસુ
નિમ્મલયરા, આઈચ્ચેસુઅહિયં, પયાસયરા, સાગર
વર ગંભીરા, સિધ્ધાસિધ્ધિં મમદિસંતુ.

પછી ઉભા રહીનેજ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ લગવન
ગમણાગમણે આલોહિં જી?

અથ ગમણાગમણ.

મારગને વિષે, જતાં આવતાં પૃથ્વીકાય, અપ્પકાય, તેડિકાય, વાડિકાય, વનસ્પતિકાય ત્રસકાય, નીલ, ફૂલ, માટી, પાણી, કણ, કપાસીઆ, સ્ત્રીઃઆદિક તણા સંઘટ્ટ હુવો હોય તે સવિ હું મન, વચન, કાયાયે કરી મિચ્છામિ દુક્કડં.

ધ્વજાકારેણ સંદિસહ લગવનૂ! સામાયિક ઠાવા ત્રણ નવકાર ગણુ' છ. એમ કહી હેઠા બેસીને ત્રણ નવકાર ગણુવા. તે ગણીને પછી ઉભા થઈ ધ્વજાકારેણ સંદિસહ લગવનૂ જીવરાશિ ખમાવું' છ. એમ કહીને બોલવું:

અથ જીવરાશિ.

સાત લાખ પૃથ્વીકાય, સાતલાખ અપ્પકાય, સાત લાખ તેડિકાય, સાત લાખ વાડિકાય, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચત્તિ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, બે લાખ બેઠંદ્રી, બે લાખ તેઠંદ્રી, બે લાખ ચત્તિરિદ્રી, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ તિર્યચ પંચેંદ્રી, ચત્તિ લાખ મનુષ્યના ભેદ, એવંકારે ચત્તિ રાજ ચોરાશી લક્ષ, જીવાયોનિ

---

*સ્ત્રીઓએ 'પુરુષ' શબ્દ વાપરવો.

માંહે મહારે જીવે જિકો કોઈ જીવ દુહવ્યો હોય, વિ-
રાધ્યો હોય, દુહવાવ્યો હોય, દુહવતાં પ્રતિઅનુમોદો
હોય, તે સવિ, હું મન, વચન, કાયાયે કરી તસ્સ
મિચ્છામિ દુઃકંડં.

ધ્વિષ્ટાકારેણુ' સંદિસહ લગવન ! અઢાર પાપસ્થાનક
આલોહિ. એમ કહીને બોલવું,

અથ અઢાર પાપસ્થાનક.

પહેલે પ્રાણાતિપાત, બીજે મૃષાવાદ, ત્રીજે અ-
અદત્તાદાન, ચોથે મૈથુન, પાંચમે પરિગ્રહ, છઠે ક્રોધ,
સાતમે માન, આઠમે માયા, નવમે લોભ, દસમે
રાગ, અગ્યારમે દ્વેષ, બારમે કલહ, તેરમે અભ્યા-
ખ્યાન, ચૌદમે વ્યાડી. પન્નરમે રતિ અરતિ, સોળમે
પરપરિવાદ, સતરમે માયામૃષાવાદ, અઢારમે મિથ્યા-
ત્વશબ્દ, એ અઢારે પાપસ્થાનકમાંહી જે કોઈ પાપ-
સ્થાનક મહારે જીવે સેવ્યાં હોય, સેવરાવ્યાં હોય,
સેવતા પ્રત્યે અનુમોદાં હોય, તે સવિ હું મન, વચન
કાયાયે કરી તસ્સમિચ્છામિ દુઃકંડં.

એ પ્રમાણે આલોચણા લઈને શુદ્ધ થયા પછી ગુરૂ સ્થાપના નિમિત્તે પંચિંદ્રિય કહીએ, ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન ગુરૂસ્થાપના કરુંછ.

અથ પંચિંદ્રિય.

પંચિંદ્રિય સંવરણો, તહ નવવિહ બંભચેર ગુત્તિધરો; ચઉવિહ કસાયમુકકો, ઇય અકારસ ગુણેહિં સંબુતો. પંચ મહંવચબુતો; પંચવિહાયાર પાલણુ સમથો; પંચસમિચો, તિગુતો, છત્તીસ ગુણેહિં ગુરૂ મજ્જ.

એ પ્રથમ ખમાસમણ થયું. પછી ખમાસમણ પૂર્વક નીચે બેસીને ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન! દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ ધારુંછ:—

અથ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ.

દ્રવ્યથકી લૂગડાં લતાં, ધરેણાં ગાંડાં, પાથરણું નવકારવાલી ધાર્યાં પ્રમાણે મોકળાં છે; ક્ષેત્ર થકી ઉપાશ્રયના બારણાની માંહેલી કેરે; કાલથકી, સામાયિક નીપજ તિહાં સુધી; ભાવ થકી ચથાશક્તિ રાગદ્વેષે રહિત, ત્રતી સંધાતે બોલવું. ગુરૂ આદિક

સંવાતે બોલવાનો આગાર છે, અપ્રતી સંવાતે બોલવાનું પરચખખાણુ છે, એ રીતે છ કોટિએ કરી સામાયિક કરૂં. સામાયિકવ્રત ઉચ્ચાર કરવા એક નવકારનો કાઉસગગ કરૂંજી.

એમ કહી ઉભા થઇને એક નવકાર ગણવો પછી ઇચ્છા કરેણુ સંદિસહ ભગવન્ ? સામાયિકવ્રત ઉચ્ચાર કરાવોજી. એમ આજ્ઞા લેવી, (સંવરમાં પ્રવેશ.)

અથ સામાયિકનું પરચખખાણુ.

કરેમિ ભંતે સામાઇયં, સાવજ્જં જ્ઞેગં પરચખખામિ, જાવ નિયમં પજ્જનુવાસામિ, દુવિહં તિવિહેણું-મમેણું, વાયાએ, કાએણું ન કરેમિ, ન કારવેમિ, તસ્સ ભંતે પડિક્કમામિ નિંદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણું વોસિરામિ.

એ સામાયિક કરતાં ચારિત્રાચાર શુદ્ધ થાય એ પહેલું સામાયિક નામે આવશ્યક અને બીજું ખમાસમણુ પુરૂં થયું.

(દર્શનાચારની શુદ્ધિ માટે 'ચઉવિસચ્છો' નામે

બીજું આવશ્યક.)

પછી ઉભા થકાજ ઇચ્છામિ ખમાસમણુ પૂર્વકે ઇચ્છા કરેણુ સંદિસહ ભગવાન્ બીજા આવશ્યક ભણી ઈરિઆવહિયં

પડિક્કમ્બુલ. એમ કહી ઇરિઆવહિ પડિક્કમિ; વસ્સઉત્તરી
કહેવી. પછી એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરી લોગસ્સ પ્રગટ
કહેવો, એ લોગસ્સ કહેવાથી દર્શનાચાર નિર્મલ થાય. એ
બ્રીજુ ચઉવિસથ્થો નામે આવશ્યક અને ત્રીજુ ખમાસમણ
પુરૂં થયું.

(જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની શુદ્ધિ અર્થે ‘શુરૂવદનક,’

નામે ત્રીજુ આવશ્યક)

પછી ઇચ્છામિ ખમાસમણ પૂર્વક હેઠા બેસીને ઇચ્છા
કારેણ સદ્દિસહ લગવન્ છેડતું પડિલેહણ કરું. એમ કહી
દૃષ્ટિ પડિલેહણને અર્થે ઉત્તરાસઞ્જના છેડતું પડિલેહણ કરવું
એટલે છેડાથી હાથ પગ અને આસન પુન્જવાં. પછી ઉભાથઈને
ઇચ્છા કારેણ સદ્દિસહ લગવન્, શુરૂ વિનય રૂપે ત્રીજા આવ-
શ્યક ભણી વાંદણાં કરું.

અથ આવશ્યકવાંદણાં.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો વંદિઉં, જવણિજ્જાએ,
નિસીહિઆઅ. અણુજાણુહ, મે, મિઉગ્ગહં. નિસીહિ,
અહોકાયં, કાયસંકાસં, ખમણિજ્જાએ, કિલામો,
અપ્પકિલંતાણું બહુ સુભેણ, ભેદિવસો વધકકંતો
જત્તાએ, જવણિજ્જા, ચ, ભે, ખામેમિ, ખમાસમણો,

દેવસિયં, વધક્ષમં. આવસિઆએ પડિકકમાભિ, ખ-
 માસમણાણું, દેવસિઆએ આસાયણાએ, તિત્તીસ-
 નયરાએ જં કિંચિ, મિચ્છાએ, મણુદુક્કડાએ,
 વયદુક્કડાએ, કાયદુક્કડાએ, કોહાએ, માણાએ, માયા
 એ, લોહાએ, સંવકાસિઆએ, સંવમિચ્છોવયારાએ
 સંવધમ્માઇકકમણાએ, આસાયણાએ, જ્ઞે, મ્મે, દેવ-
 સિઓ અધયારો, કઓ, તસ્સ, ખમાસમણો, પડિક્ક-
 માભિ, નિંદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણું વોસિરામિ.

એમ ગુરૂ સમીપે વાંદણાં એ વાર દેવાં. ત્યાં ખીજી વારને
 વાંદણે “આવસિઆએ” એ પદ ન કહેવું અને સમ્પદિક્કમણે
 ‘રાધઓવધક્ષંતો,’ પખખીએ ‘પખખીઓ વધક્ષંતો’ ચઉમાસિએ
 ચઉમાસિઓ વધક્ષંતો અને સંવત્સરિયે સંવત્સરો વધક્ષંતો
 કહેવું. એ વાંદણાં દેતાં જ્ઞાનાદિ ત્રણે નિર્મલ થાય. અહિં
 પોતાને મુખે, સંધ્યા હોય તો ચઉવિહાર અને સવાર હોયતો
 નવકારસી પ્રમુખનું પચ્ચખખાણુ મનને ભાવે ધારવું. તેથી
 તપાચાર નિર્મલ થાય. એ ત્રીજું વંદનકાવશ્યક અને ચોથું
 ખમાસમણુ પુરૂં થયું.

(અતિચારની આલોચણાને અર્થે ‘પ્રતિક્રમણ’ નામે
ચોથું આવશ્યક.)

પછી ઉભા થઈને ઇચ્છામિ ખમાસમણ પૂવંક ઇચ્છા-
કારેણ ચંદ્રિસહ લગવન ! ચોથા આવશ્યક લણી આતિચાર
આલોઉં જી. એમ આજ્ઞા માગ્યા પછી પ્રથમ ‘નવકાર’
કહેવો અને પછી ઇચ્છા” બોલીને અતિચાર લણવા તે.

અથ લઘુ અતિચાર.

અરિહંતદેવ, સુસાધુગુરુ, જિનપ્રણિતધર્મ,
ભાવતો સમકિત પ્રતિપાલુ; દ્રવ્યતો લૌકિક લોકો-
ત્તર દેવગત, ગુરુગત, પર્વગત, મિથ્યાત્વવિષે જય-
ણા કરું એ શ્રી સમકિતતણા પાંચ અતિચાર શોધું.
શંકા, કંખા, વિતિગિચ્છા, પરપાખંડીપરસંસા, પર
પાખંડીસંશુઓ, એપાંચ અતિચારમાંહે જિકે કોઈ
અતિચાર હુઓ હોય, તે સવિ હું મન, વચન, કા-
યાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કંડ.

૧. બાર વ્રત માંહે પહેલું પ્રાણાતિપાત વિરમણ
વ્રત, સ્થૂલ બે ઇન્દ્રિયાદિક વ્રત જીવ નિરપરાધ ઉપે-
તકરણ સંકલ્પી કરી હણવા નિયમ, આરંભે જયણ

એ પહેલા પ્રાણાતિપાતવિરમણુવ્રત તણા પાંચ અતિ-
ચાર શોધું. બધે, વહે. છવિચ્છેએ, અઘભારે, ભત્ત
પાણુવુચ્છેએ એ પાંચ અતિચાર.

૨. બીજું સ્થૂલમૃષાવાદવિરમણુવ્રત. પંચવિધ
કનાલીએ, ગોવાલીએ, ભૂમાલીએ, નાસાવહારે,
કૂડસખિખજ્જે, એ પાંચ મોટકાં કૂડાં આપણને કાજે,
સ્વજનને કાજે, ધર્મને કાજે મુકી, પર કાજે કુડું
બોલવા નિયમ, સૂક્ષ્મ અલિક તણી જયણા કડં.
એ બીજાં સહસ્સાભખખાણે, રહસ્સાભખખાણે,
સદારામંતભેએ, મોસોવએસે, કૂડલેહકરણે, એ પાંચ.

૩. ત્રીજું સ્થૂલ અદત્તદાન વિરમણુ વ્રત.
સચિત્ત, અચિત્તરાજનિગ્રહ કારિઉં, પિઆરું અણુદીધું
લેવા નિયમ. સૂક્ષ્મ તણુ, ધંધણુ, પથિપતિત વ્યવહાર-
નિયોગે, દાણુચોરીજયણા એ ત્રીજાં તેનાહડે
તક્કરપઓગે, વિરહ્વરજભધક્કમે, કુડતુલ, કુડમાણે
તપ્પડિરૂઅગવવહારે. એ પાંચ.

૪. ચોથું શીલવ્રત, યથાશક્તે, * સ્વદારા સંતોષ; પરદારાવિવર્જના રૂપ, એ ચોથાં ઈત્તર-પરિગ્ગહિયાગમણે, અપરપરિગ્ગહિયાગમણે, અનંગકીડા, પરવિવાહકરણે, કામભોગતિન્વાભિલાસે. એ પાંચં

૫. પાંચમું પરિગ્રહપરિમાણવ્રત નવવિધ. ખિત્તા, ધર, હટ્ટ, વાડિય, કુવિય, ધણ, ધન્ન, હિરણ્ય-સુવણ્ય, અઘપરિમાણ. દુષ્પય, ચઉષ્પય મિય, નવવિહ પરિગ્ગહ વયંતો. એ પાંચમાંં ખિત્તા વચ્ચુ-પ્પમાણાઘકકમે હિરણ્ય સુવણ્યપ્પમાણાઘકકમે, ધણ-ધન્નપમાણાઘકકમે દુષ્પયચઉષ્પયપ્પમાણાઘકકમે, કુવિ-યપ્પમાણાઘકકમે. એ પાંચં ૫

૬. છઠું દિસિવ્રત, ત્રિવિધે જાણવું. ઉટ્ટુંદિસિ-વચ્ચે, અહો દિસિવચ્ચે, તિરિયદિસિવચ્ચે. એ છઠાં ઉટ્ટુંદિસિપ્પમાણાઘકકમે, અહોદિસિપ્પમાણાઘકકમે, તિરિયદિસિપ્પમાણાઘકકમે, ખિત્તાવુડ્ડું, સયંતરધ્ધા. એ પાંચં

૭. સાતમું ભોગોપભોગવ્રત. દ્વિવિધ, ભોજનતઃ કર્મતથ્ચ, તત્રભોજનતઃ સચિત્તદંવ વિગદ્, ઉવાણુ તંબોલ, ચીર, કુસુમેસુ; વાહણુ, સયણુ, વિલેવણુ, બાંભ, દિસિ, ન્હાણુ, ભત્તેસુ. એ સાતમાં સચિત્ત આહારે, સચિત્ત પદિબદ્ધઆહારે, અધ્ધોસહિભખખણુયા, દુધ્ધોસહિભખખણુયા, તુચ્છોસહિભખખણુયા, એ પાંચ અતિચારં

કર્મતો પન્નરે કર્માદાન. ઇંગાલ કમ્મે વણુ કમ્મે, સાડી કમ્મે, ભાડી કમ્મે, ફેડી કમ્મે, દંત-વાણિજ્જે, લખખ વાણિજ્જે, રસ વાણિજ્જે, વિસ-વાણિજ્જે, કેસ વાણિજ્જે જંતપીલણુ કમ્મે, નિશ્વં-છણુ કમ્મે, દવજ્જિદાવણીઆ, સરદહ તલાવસોસણુયા અસઠ્ઠોસણુયા, એ પન્નરે કર્માદાન સ્થૂલનિયમ સૂક્ષ્મતણી જયણા. એ પન્નરં

૮ આઠમું અનર્થદંડવિરમણુવ્રત. ચતુર્વિધ અ-વજ્જાણાયરિયે, પ્પમાણાયરિયે. હિંસપ્પયાણે પા-વક મ્મોવએસે. એ આઠમાં કંદપ્પે, કુકકુએ. મુ-

હરિએ, સંજીતાહિગરણે, ઉવભોગપરિભોગ અધ-
રેગ. એ પાંચ૦

૯ નવમું સામાયિકવ્રત. સામાધ્ય નામ, સાવ-
જ્જન્નેગપરિવજ્જણું, નિરવજ્જન્નેગ આસેવણુંચ.
એ નવમા૦ મણદુપ્પણિહાણે, વયદુપ્પણીહાણે, કાય-
દુપ્પણિહાણે, સામાધ્યસ્સ અકરણયા, સામાધ્યસ્સ
અણુવુટ્ઠિયસ્સ કરણયા એ પાંચ૦ ૯

૧૦ દશમું દેશાવગાશિકવ્રત. દિસિવયગહિયસ્સ
દિસાપરિમાણસ્સ, પઠદિણું પરિમાણકરણું એ
દશમા૦ આણુવણુપ્પઓગે, પેસવણુપ્પઓગે, સદા
ણુવાધ, રવાણુવાધ બહિયાપુગ્ગલપજ્જેવે એ પાંચ૦

૧૧ અગીઆરમું પૌષધવ્રત. ચિહ્નું ભેદે ન્તણુ-
વું આહાર પોસહે, શરીર સકકારપોસહે, બંભયેર પો-
સહે. અન્વાવાર પોસહે, એ અગીઆરમા૦અપ્પડિલે-
હિય, દુપ્પડિલેહિયે સિન્નસંથારે, અપ્પમન્નિજઅ
દુપ્પમન્નિજય સિન્નસંથારે અપ્પડિલેહિય દુપ્પડિ-
લેહિય ઉચ્ચારપોસવણુભૂમિ, અપ્પમન્નિજઅ

દુષ્ટમન્નિજ્ય ઉચ્ચારપાસવણભૂમિ, પોસહોવવાસ-
સ્સ, સમ્મં અણુણુપાલણ્યા. એ પાંચ૦

૧૨ ખારહું અતિથિસંવિભાગવત. અતિથિસં-
વિભાગોનામ. નાયાગયાણું, કપ્પણિબાણું, અન્ન
પાણાણું દંવાણું દેશકાલસદ્ધાસકાર કમ્મજેએ-
પરાધભત્તિએ, આયાણુગ્ગહબુદ્ધિએ, સંજયાણું
દાણું એ ખારમા૦ સચિત્ત નિખખેવણ્યા, સચિત્ત-
પિહણ્યા, કાલાઈકમદાણે, પરાવએસે, મચ્છરયા.
એ પાંચ૦

સંલેપણા તણા પાંચ અતિચાર શોધું. ઇહલો-
ગાસંસપ્પઓગે, પરલોગાસંસપ્પઓગે. જીવિઆસં
સપ્પઓગે મરણાસંસપ્પઓગે. કામલોગાસંસપ્પ-
ઓગે. એ પાંચ૦

એવંકારે શ્રી સમકિત મૂલ ખારવતવિષે
પંચ્યાશી અતિચારમાંહે જિકો કોઈ અતિચાર, અના-
ચાર, અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ હુઓ હોય તથા બાણુતે,
અબાણુતે, સૂક્ષ્મ, ખાદર, કાનો માત્ર, મિંડી, પદ,
અક્ષર, ઓછો આધકો, હલવો, ભારી, આગલ,
પાછલ, કહયો કહેવાણો હોય, તે સર્વી હું મન,
વચન, કામ્યાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં.

॥ દેસાવગાસિઅં ઉવલોગં, પરિલોગં, પચ્ચ
ખામિ, અન્નથણ્ણલોગેણું સહસ્સાગારેણું મહત્તરા
ગારેણું, સંવ સમાહિવત્તિયાગારેણું, વેસિરામિ

એ ચોથું પડિકકપણ નામે આવશ્યક અને પાંચમું
ખમાસમણ પૂરું થયું.

પ્રાયશ્ચિત માટે ‘કાઉસ્સગ્ગ’ નામે પાંચમું આવશ્યક

ઈચ્છામિ ખમાસમણ પૂર્વક હેઠા બેસીને ઇચ્છાકારેણ
સંદ્ધિસહ ભગવન્ ! ચૈત્યવંદન કરુંજી. એમ કહીને ‘ઈચ્છ’
“જ્યજ્ય મહાપ્રભુ” એ ચૈત્યવંદન કહેવું. તે કહીને ચાર
સ્તવન અથવા અંદા તરિતીર્થમાલા કહેવી. પછી ઉભા થઈને
“ઉવસગ્ગહર” કહેવું. પછી નીચા બેસીને “ નમુચ્ચુણું” કહેવું
એ છઠું ખમાસમણ પૂરું થયું, ઇચ્છામિ ખમાસમણ પૂર્વક
ઈચ્છાકારેણ સંદ્ધિસહ ભગવન્ ! ગુરૂવંદના કરુંજી.

અથ ગુરૂ વંદના.

અઠ્ઠાઈજ્જેસુ દીવસમુદ્દેસુ પન્નરસસુ કમ્મભૂમીસુ,
ભાવંતિ કેવિ સાહ, રયહરણુગુચ્છ પડિઆહધારા.
પંચમહવ્વયધારા, અઠ્ઠારસસહસ્સ સીલંગધારા,
અખખયાયારચરિત્તા, તે સંવે સિરસા મણુસા મથ્થએણ
વંદામિ,

પૂજ્જસિરિ અન્ન રખિખય, ગુરૂણા તપદ્દિપૂજ્જજયસિંહા
સુરિસિરિ ધમ્મઘોસા, મહિંદસિંહા તઓ ગુરૂણા,

તપ્પય સિરિસિંહપહા, તેસિંપય અન્નિયસિંહવર ગુરૂણા.
 દેવિંદસિંહ ગુરૂણા તપ્પય સિરિધમ્મપહસૂરિ.
 સિરિસિંહતિલયસૂરિ, તપ્પય સિરિમહિંદપહ ગુરૂણા,
 સિરિમેરુતુંગ ગુરૂણા, તપ્પય જયકિત્તિ ગુરૂરાઓ.
 સિરિજ્યકેસરિસૂરિ, તપ્પય સિદ્ધંતસાયરો સુગુરૂ,
 સિરિ ભાવસાયર ગુરૂ, તપ્પય સૂરિગુણુનિહાણા,
 સિરિધમ્મમૂત્તિસૂરિ, તપ્પય કલ્લાણુસાયર મુણિદો,
 સિરિ અમરસાયર ગુરૂ કલ્લાણુ કુણુઉ સંવસ્સ.
 તપદ્દિ પુવ્વ પુવ્વય, લાણુ વિજ્ઞાનયસાયરં સૂરિ,
 સિરિ ઉદયસાયર સૂરિ, તપ્પય ગુણુમણિ રૂહાણુ.
 શ્રી કિંતિસાગર સૂરિ, શ્રી પુણ્યસાગર સૂરિ, શ્રી રાજેંદ્ર
 સાગર સૂરિ, શ્રી મુક્તિસાગર સુરિ, શ્રી રત્નસાગરસૂરિયં
 વંદે, વિહરમાન શ્રી વિવેકસાગરસૂરિયં વંદે. અચલ ગચ્છ
 નાયકં વંદે, વિધિપક્ષગચ્છનાયકં વંદે. પહેલે પાટે સુધર્મા
 સ્વામી, બીજે પાટે જંબૂ સ્વામી, ત્રીજે પાટે પ્રલવ સ્વામી,
 ચોથે પાટે સિન્નજંભવસૂરિ, પાંચમે પાટે યશોભદ્રસૂરિ, છઠ્ઠે
 પાટે સંભૂતિવિજયસૂરિ, સાતમે પાટે ભદ્રબાહુસ્વામી, આઠમે
 પાટે સ્થૂલિભદ્રસ્વામી, એવા પાટાનુ પાટ છેલ્લા શ્રી દુઃપ્રસહ
 નામા આચાર્ય થશે. તેને મહારી એકસોને આઠવાર ત્રિકાલ
 વંદના હોજો. એ સાતમું ખમાસમણ થયું.
 ઇચ્છામિ ખમાસમણ પૂર્વક ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ લગવન !
 સજગ્રય કહું, સજગ્રય સાંભલુંજી, અહીં નવકાર કહીને
 સજગ્રય કહેવી.

અથ સજ્જાયા.

અરિહંતા મંગલં મુજ્ઝ, અરિહંતા મુજ્ઝ દેવયા;	
અરિહંતા કિત્તિયં તાણું, વોસિરામિત્તિપાવગં.	૧
સિદ્ધાય મંગલં મુજ્ઝ, સિદ્ધાય મુજ્ઝ દેવયા;	
સિદ્ધાય કિત્તિયં તાણું, વોસિરામિત્તિપાવગં.	૨
આયરિયા મંગલં મુજ્ઝ, આરિયા મુજ્ઝદેવયા;	
આયરિયા કિત્તિયં તાણું, વોસિરામિત્તિપાવગં.	૩
ઉવજ્ઝાયા મંગલં મુજ્ઝ, ઉવજ્ઝાયા મુજ્ઝ દેવયા;	
ઉવજ્ઝાયા કિત્તિયં તાણું, વોસિરામિત્તિપાવગં.	૪
સાહૂય મંગલં મુજ્ઝ, સાહૂય મુજ્ઝ, દેવયા;	
સાહૂય કિત્તિયં તાણું, વોસિરામિત્તિપાવગં.	૫
એ પંથેમંગલં મુજ્ઝ, એ પંથેમુજ્ઝ દેવયા;	
એ પંથે કિત્તિયં તાણું, વોસિરામિત્તિપાવગં.	૬
એસો પંથ નમુક્કારો, સવ્વ પાવપ્પણાસણો;	
મંગલાણું ચ સવ્વેસિં, પઠમં હોઈ મંગલં.	

પછી ઉભા થઈને ઈચ્છામિ ખમાસમણુ પૂર્વક ઈચ્છા-
કારેણુ સંહિસહ લગવન્ ! પાંચમાં આવશ્યક ભણી દેવસિક
પ્રાયશ્ચિત વિશેષનાથ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ, અન્નચ્ચં ઇત્યાદિક
કહીને ‘ચંદેસુનિમ્મલયરા’ સુધી આર લોગસ્સને કાઉસ્સગ્ગ
કરવો. પછી “નમો અરિહંતાણુ” એ પદ કહીને કાઉસ્સગ્ગ
પારવો. પછી પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. એ નવમું ખમાસમણુ
થયું. ફરી ઈચ્છામિ ખમાસમણુ પૂર્વક ઈચ્છાકારેણુ સંહિસહ

લગવન્! અલિલવ કાઉસગ્ગ ઠાઉં; ઇચ્છં અલિલવ અશેષ દુખખખખય કમ્મખખય નિમિત્તં કરેમિ કાઉસગ્ગં. અન્નથં ઇત્યાદિક કહીને 'સિદ્ધા સિદ્ધિં મમહિસંતુ' પયંત પૂરેપૂરા પાંચ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરવો, પછી 'નમો અરિહંતાણુ' એ કહીને પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. એથી કરી પડિક્કમણુમાં જે અશુદ્ધ આચાર બન્યા હોય, તે સર્વ પાંચ લોગસ્સના કાઉસગ્ગ થકી શુદ્ધ થાય છે. એ કાઉસગ્ગ નામે પાંચમું આવશ્યક અને દશમું ખમાસણુ પૂરું થયું.

(તપાચારની શુદ્ધિ માટે 'પચ્ચખખાણુ'

નામે છઠું આવશ્યક.)

પછી ઇચ્છામિ ખમાસમણુ પૂર્વક ઇચ્છાકારેણુ સંહિસહ લગવન્! છઠું આવશ્યક લણી પચ્ચખખાણુ વાંદણાં કરેં છ. એમ કહી બે વાર વાંદણાં દેવા, પછી ગુરુમુખે પચ્ચખખાણુ કરીયે. એ છઠું પચ્ચખખાણુ નામે આવશ્યક અને અગીયારમું ખમાસમણુ પૂરું થયું.

પછી ઇચ્છામિ ખમાસમણુ પૂર્વક હેઠ્ઠા બેસીને ઇચ્છાકારેણુ સંહિસહ લગવન્! સામાયિક પારવા ત્રણુ નવકાર ગણું છ. જમણો હાથ ભોંયપર અવળો સ્થાપીને ત્રણુ નવકાર ગણવા. પછી 'નમો અરિહંતાણુ' એ પદ કહીને ઇચ્છાકારેણુ સંહિસહ લગવન્! સામાયિક પારવા ગાથા લણું છ.

જંજં મમેણુ બદ્ધં, જંજં વાયાય ભાસિયં પાવં,
કાએણુ વિદુક્કયં, મિચ્છામિ દુક્કં તસ્સ ૧

જીવે જીવા કમ્મવસ, ચઉદ્દહ રજ્જ લમંત
 તે મે સંવ ખમાવિયા, મુજ્ઝવિ તેહ ખમંત. ૨
 ખમી ખમાવી મેં ખમી, છવ્વિહજ્જવનિકાય,
 શુદ્ધ મને આલોવતાં, મુજ્ઝ મન વેર ન થાય. ૩
 દિવસે દિવસે, લખખં, દેધ સુવત્તસ્સખરિયં એગો,
 એગો પુણુ સામાધયં, કરેધ ન પહુપ્પય્યે તસ્સ. ૪
 કુણે પમાયે ખોલીઉં, હુધવિરૂધં સુદ્ધિ.

જિણુસાસણુમેં ખોલીઉં, મિચ્છા દુક્કડં સુદ્ધિ. ૫
 સામાયિક વ્રત ક્ષાંસચં, પારિચં, પૂરિચં,
 તીરિચં, કિત્તિચં, આરાહિચં, વિધે લીધું. વિધે
 ઝીધું, વિધે પાર્યું, વિધિ કરતાં, કિસિ અવિધિ
 આશાતના હુધ હોય, તે સવિ મને, વચ્ચને, કાયાએ
 કરી મિચ્છામિ દુક્કડં, પાટી, પોથી, કવલી, કવણી
 નવકારવાલી કાગલે, પગ લગાડયો હોય, ગુરૂને
 આસણે ખેસણે, ઉપકરણે પગ લગાડયો હોય, જ્ઞાન
 દ્રવ્ય તણી આશાતના થઈ હોય, તે સવિ મને,
 વચ્ચને, કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં. અઢી દ્વીપને
 વિષે સાધુ, સાધ્વી, આવક આવિકા જે કોઈ પ્રભુ

શ્રી વીતરાગ દેવની આજ્ઞા પાલે, પલાવે, ભણે
 ભણાવે, અનુમોદે, તેહને મહારી ત્રિકાલ વંદના
 હોજે. સીમંધર પ્રમુખ વીશ વિહરમાન જિનને
 મહારી ત્રિકાલ વંદના હોજે. અતીત ચોવીશી,
 અનાગત ચોવીશી, વર્તમાન ચોવીશીને મહારી
 ત્રિકાલ વંદના હોજે. ઋષભાનન, ચંદ્રાનન વદ્ધ-
 માન વારિષેણ એ ચાર શાશ્વતા જિનને મહારી
 ત્રિકાલ વંદના હોજે. દશ મનના, દશ વચનના,
 બાર કાયાના, એ બત્રોશ દોષ માંહેલો સામાયિક
 પ્રતમાંહે જિકો કોઈ દોષ લાગ્યો હોય, તે સવિહુ
 મને, વચને, કાયાએ કરી મિચ્છામિદુક્કડં. સાચાની
 સદહણા જુઠાના મિચ્છામિ દુક્કડં. ॥

પછી ત્રણ નવકાર મનમાં ગણી ત્રણ ખમાસમણ હેઠ
 જયણા પૂર્વક ઉઠવું. એ બારમું ખમાસમણ પૂરું થયું.

રાઈ પડિકમણ વિધિ.

સામાયિક નામે પ્રથમ આવશ્યક-ત્રણ ખમાસમણ
 આપી ઇચ્છકારિં કહીને ઇરિયાવહીં પડિકમિ પછી તસ્સ-
 ઉત્તરીં કહી, એક લોગસ્સનો કાઉસ્સઅ કરી, પ્રગટ લોગસ્સ

કહી ગમણાગમણ આલોવવું, સામાયિક ઠાવા ત્રણ નવકાર
ગણવા, જીવરાશિ ખમાવી, અઢાર પાપસ્થાનક આલોવી,
ગુરૂસ્થાપના નિમિત્તે પંચિન્દ્રિય કહીને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ,
ભાવ ધારવા. પછી સામાયિક ઉચ્ચાર કરવા એક નવકાર
ગણીને સામાયિક વ્રત ઉચ્ચરવું.

ચઉવિસચ્ચો નામે જીભા આવશ્યક લાણી ઇરિયાવહીં
તસ્સઉત્તરીં કહી એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરી લોગસ્સ
પ્રગટ કહેવો.

વંદનક નામે ત્રીભા આવશ્યક લાણી ઇન્દ્રિય અલિભવ
અશેષ દુખખખખય કુમ્મખખય નિમિત્તે પાંચ લોગસ્સનો
કાઉસ્સગ્ગ કરવો. લોગસ્સ પ્રગટ કહીને કુસુમિણુ દુસુમિણુ
ઉદ્દામિ નિમિત્તે ચાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. પછી
એક લોગસ્સ કહીને ઉત્તરાસંગનો છેડો પકિલેહવો.

પ્રતિકમણ નામે ચોથા આવશ્યક લાણી બે વાર વાંદણાં દેવાં.

કાઉસ્સગ્ગ નામે પાંચમાં આવશ્યક લાણી લઘુ અતિચાર
કહે. ચૈત્યવંદન કહી ચાર સ્તવન કહેવાં; ઉવસગ્ગહરં
નમુચ્ચુણું કહીને ગુરૂવંદના કહેવી. પછી સબ્બાય કહેવી.

પચ્ચખખાણુ નામે છઠ્ઠા આવશ્યક લાણી પચ્ચખખાણુ
વાંદણાં બે વાર દઇને ગુરૂમુખે પચ્ચખખાણુ કરીયે. પછી સામા-
યિક પારવા ત્રણ નવકાર ગણીને “જ્જ” જ્જ” મણેણુબદ્ધ”
ઇત્યાદિ ગ્રંથા કહી પ્રતિકમણ સમાપ્ત કરીયે. ॥

અથ શ્રી જીવ વિચારના છૂટા બોલ.

(૧) જીવના બે લેહ છે.

૧ સંસારી તે કર્મ સહિત, ૨ મોક્ષના તે કર્મ રહિત.

(૨) સંસારી જીવના બે લેહ છે,

૧ થાવર તે સ્થિર રહે તે, ૨ ત્રસ તે હાલે ચાલે તે.

(૩) થાવર જીવના પાંચ લેહ છે.

૧ પૃથ્વીકાય તે માટી પાષાણાદીક, ૨ અપકાય તે પાણીના જીવ. ૩ તેજિકાય તે અગ્નિના જીવ. ૪ વાઉકાય-વાયરાના જીવ, ૫ વનસ્પતિકાય તે ઝાડપાલાદીકના જીવ.

(૪) વનસ્પતિકાય જીવના બે લેહ છે.

૧ પ્રત્યેક તે એક શરીરને વિષે એક જીવ હોય તે. સાધારણ તે એક શરીરને વિષે અનંતા જીવ હોય તે.

(૫) ત્રસકાયના ચાર લેહ છે.

૧ બે ઇંદ્રીના તે શરીર અને જીલવાળા. ૨ તે ઇંદ્રીના તે શરીર, જીલ અને તે નાસીકાવાળા, ૩ ચારેંદ્રીના તે શરીર, જીલ, નાસીકા અને ચક્ષુવાળા, ૪ પચેંદ્રીના તે શરીર, જીલ, નાસીકા, ચક્ષુ અને કાનવાળા.

(૬) પચેંદ્રી જીવના ચાર લેહ છે.

૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

(૭) નારકી સાત છે તેનાં નામ.

૧ ધમા, ૨ વંશા, ૩ સેલા, ૪ અંજલુ, ૫ રીઠ્ઠા, ૬ મધા ૭ માધવતી. ગોત્ર:—૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરા પ્રભા,

૩ વાલુકા પ્રભા, ૪ પંકપ્રભા, ૫ ધુમપ્રભા, ૬ તમપ્રભા,
૭ તમતમા પ્રભા.

(૮) તિયં ચ પચેંદ્રીના ત્રણુ લેહ છે.

૧ જલચર-પાણીમાં રહેનારાં પ્રાણીઓ; ૨ થલચર-
જમીન ઉપર ચાલનારાં પ્રાણીઓ; ૩ ખેચર તે આકાશમાં
ઉડનારાં પ્રાણીઓ.

(૯) મનુષ્યના ત્રણુ લેહ.

(૧) કર્મ ભૂમિ, અકર્મ ભૂમિ, ૩ અંતર દ્વીપ.

(૧૦) કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર ૧૫ છે તેનાં નામ.

૫ ભરતક્ષેત્ર, ૫ ઐરવતક્ષેત્ર, ૫ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર.

(૧૧) અકર્મભૂમિનાં ૩૦ ક્ષેત્ર છે તેનાં નામ-

૫ હેમવંત, ૫ ઐરણ્યવત, ૫ હરિવર્ષ, ૫ રમ્યક,
૫ દેવકુરૂ, ૫ ઉત્તરકુરૂ.

(૧૨) અંતરદ્વીપનાં ૫૬ ક્ષેત્ર છે. તે આ જાળુદ્વિપ મધ્યે
હિમવંત અને શિખરી એવા બે પર્વત છે એ પર્વતો
મધ્યેથી પૂર્વે અને પશ્ચિમે લવણ સમુદ્રમાં આઠ ગજ-
હંતા એટલે દાઢા નીકળ્યા છે, તે એક એક ગજહંતા
ઉપર સાત સાત ક્ષેત્રો છે.

(૧૩) દેવતાના ચાર લેહ છે.

૧ ભુવનપતિ, ૨ વ્યંતરના, ૩ જ્યોતિષિ, ૪ વૈમાનીક

(૧૪) ભુવનપતિ દેવતાના ૧૦ લેહ છે.

૧ અસુર કુમાર નિકાય (સ્થાનક) ૨ નાગ કુમારનિકાય,
૩ સુવર્ણકુમારનિકાય, ૪ વિદ્યુતકુમારનિકાય, ૫ અગ્નિ-

કુમારનિકાય, ૬ દ્વિપકુમારનિકાય, ૭ ઉદધિકુમાર,
૮ દ્વિશિકુમારનિકાય, ૯ પવનકુમારનિકાય, ૧૦ સ્તનિત
કુમારનિકાય.

(૧૫) વ્યંતર દેવતાના બે લેદ છે.

૧ વ્યંતરના, ૨ વાણુ વ્યંતરના.

(૧૬) વ્યંતર દેવતાના આઠ લેદ છે.

૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ ચક્ષુ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર
૬ કિંપુરુષ, મહોરગ, ૮ ગંધર્વ.

(૧૭) વાણુ વ્યંતરના આઠ લેદ છે.

૧ અણુપન્ની નિકાય, ૨ પણુપન્ની નિકાય, ૩ એસીવાદી
નિકાય, ૪ ભૂતવાદી નિકાય, ૫ કર્દિત નિકાય
૬ મહાકર્દિત નિકાય, ૭ કોહુંડ ૮ પતય નિકાય,

(૧૮) જ્યોતિષિ દેવતાના પાંચ લેદ છે.

૧ ચંદ્ર, ૨ સૂર્ય ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા,

(૧૯) વૈમાનીક દેવતાના બે લેદ છે.

૧ કલ્પ તે આચારવાળા, ૨ કલ્પાતિત તે પોતે સ્વામી છે.

(૨૦) કલ્પ તે બાર દેવ લોકવાળા, તે દેવલોકનાં નામ-

૧ સુધર્મ દેવલોક, ૨ ઇશાન દેવલોક, ૩ સનતકુમાર
દેવલોક, ૪ માહેન્દ્ર દેવલોક, ૫ બ્રહ્મા દેવલોક, ૬ લાંતક
દેવલોક ૭ મહાશુક દેવલોક ૮ સહસાર દેવલોક,
આનંત દેવલોક, ૧૦ પ્રાણુત દેવલોક, ૧૧ આરણ્ય
દેવલોક, ૧૨ અચ્યુત દેવલોક.

(૨૧) કદપાતિતના બે લેહ છે.

૧ નવઐવેયકના, ૨ પાંચ અનુત્તર વીમાનના.

(૨૨) નવઐવેયકનાં નામ.

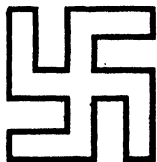
૧ સુદર્શન, ૨ સુંપ્રતિબંધ, ૩ મનોરમ, ૪ સર્વભદ્ર,
૫ વિશાળ, ૬ સુમનસા, ૭ સુમણ્વસ, ૮ પ્રીયંકર,
૯ આદિત્ય,

(૨૩) પાંચ અનુત્તર વિમનનાં નામ—

૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪ અપરાજિત,
૫ સર્વાર્થ સિદ્ધ.

(૨૪) મોક્ષના જીવના ૧૫ લેહ છે.

૧ જીજ્ઞ સિદ્ધા, ૨ અજીજ્ઞ સિદ્ધા, ૩ તીર્થ સિદ્ધા,
૪ અતીર્થ સિદ્ધા. ૫ ગૃહલિંગે સિદ્ધા, ૬ અન્યલિંગે
સિદ્ધા, ૭ સ્વલિંગે સિદ્ધા, ૮ સ્ત્રી લિંગે સિદ્ધા,
૯ પુરૂષ લિંગે સિદ્ધા, ૧૦ નપુસંકલિંગે સિદ્ધા,
૧૧ પ્રત્યેક જીવ સિદ્ધા, ૧૨ સ્વયં જીવ સિદ્ધા,
૧૩ બોધ બોધિત સિદ્ધા, ૧૪ એક સિદ્ધા ૧૫ અનેક સિદ્ધા.

અથ નવ તત્વના છૂટા બોલ.

૧ જીવતત્વ.	૨ અજીવતત્વ.
૩ પુન્યતત્વ.	૪ પાપતત્વ.
૫ આશ્રવતત્વ.	૬ સંવરતત્વ.
૭ નિર્જરાતત્વ.	૮ બંધતત્વ.
	૯ મોક્ષતત્વ.

પ્રાણોને ધારે તે જીવ કહીએ, અથવા જ્ઞાનાદિકં ચેતના લક્ષણ સહિત તે જીવ ૧. જ્ઞાનાદિકં ચેતના લક્ષણ રહિત તે અજીવ ૨. કર્મની શુભ પ્રકૃતિ તે પુન્ય ૩. કર્મની અશુભ પ્રકૃતિ તે પાપ ૪. જે થકી કર્મ આવે તે આશ્રવ ૫. જે થકી આવતાં કર્મ રોકાય તે સંવર ૬. દેશથી કર્મનો ક્ષય તે નિર્જરા ૭. જીનાં કર્મ સાથે નવાં કર્મનું મળવું તે બંધ ૮. સર્વ કર્મનો ક્ષય તે મોક્ષ ૯.

જીવતત્વના	૧૪ લેદ,	અજીવતત્વના	૧૪ લેદ.
પુન્યતત્વના	૪૨ લેદ.	પાપતત્વના	૮૨ લેદ.
આશ્રવતત્વના	૪૨ લેદ.	સંવરતત્વના	૫૭ લેદ.
નિર્જરાતત્વના	૧૨ લેદ.	બંધતત્વના	૪ લેદ.
		મોક્ષતત્વના	૯ લેદ,

તે બધા નવે તત્વના સર્વે લેદ ૨૭૬ થયા તેમાં ૮૮ અરૂપી છે; અને ૧૮૮ લેદ રૂપી છે. તેની નીચે પ્રમાણુ:—

અંક.	નામ.	રૂપી લેદ.	અરૂપી લેદ.	હેય*જેયાદિ.
૧	જીવ	૧૪	૦	જેય
૨	અજીવ	૪	૧૦	જેય
૩	પુન્ય	૪૨	૦	ઉપાદેય
૪	પાપ	૮૨	૦	હેય
૫	આશ્રવ	૪૨	૦	હેય
૬	સંવર	૦	૫૭	ઉપાદેય
૭	નિર્જરા	૦	૧૨	ઉપાદેય
૮	બંધ	૪	૦	હેય
૯	મોક્ષ	૦	૯	ઉપાદેય

જીવની છ જાતીઓ છે.

એકવિધ—સર્વ જીવનો શ્રુતજ્ઞાનનો અનંતમો ભાગ ઉઘાડે છે તેથી સચેતન એટલે ચેતના લક્ષણવાન છે માટે એકવિધ જાણવા.

દ્વિવિધ—ત્રસ અને થાવર—ત્રસ એટલે ચલન શક્તિમાન હોય, તડકેથી છાયાએ આવે અને છાયાથી તડકે જાય તથા જાય દેખી ત્રાસ પામે તેને ત્રસ કહીએ, સ્થાવર એટલે સ્થીરતાવાન જાણવા. એમ સર્વ જીવ દ્વિવિધ જાણવા.

ત્રિવિધ—વેદ ત્રણ છે. સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ ને નપુસંક વેદ, એમ સર્વ જીવ ત્રિવિધ જાણવા.

* હેય=છોડવા યોગ્ય; જેય=જાણવા યોગ્ય, ઉપાદેય આદરવા યોગ્ય.

ચતુર્વિધ—ગતિ ચાર છે, દેવતા, મનુષ્ય, નારકી, ને તિર્યંચ.
એમ સર્વ જીવ ચતુર્વિધ.

પંચવિધ—ઈન્દ્રિય પાંચ છે. એકેન્દ્રિય, બેરેન્દ્રિય, તેરેન્દ્રિય
ચૌરેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય, એમ સર્વ જીવ પંચવિધ જાણવા.

ષડવિધ—કાય છ છે; પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાય
વનસ્પતિકાય, ત્રસકાય, એમ સર્વ જીવ ષડવિધ જાણવા.
એકેન્દ્રિયના બે ભેદ. સૂક્ષ્મ અને બાહર, પાંચ સ્થાવર
એકેન્દ્રિય છે.

સૂક્ષ્મ—એટલે ચૌદ રાજલોકમાં જે વ્યાપી રહ્યા છે, જે પર્વત
પ્રમુખને ભેદીને જાય આવે, કોઈ વસ્તુથી છેદાય ભેદાય
નહીં, અગ્નિથી બળે નહીં એવા, ચમંદૃષ્ટિએ અદ્રશ્ય,
મનુષ્યના ઉપયોગમાં ન આવે એવા, નિરતિશયી,
સૂક્ષ્મનામ કર્મોદયવંતને સૂક્ષ્મ કહે છે.

બાહર—જે નિયત સ્થાન વર્તી છે પરંતુ કોઈ વસ્તુને છેદી ભેદી
શકે નહીં, જે બીજી વસ્તુથી છેદાય ભેદાય, જેને અગ્નિ
બાળી શકે, ચમંદૃષ્ટિથી જોઈ શકાય, મનુષ્યાદિક સર્વ
પ્રાણીના ઉપયોગમાં આવી શકે, એવા દ્રશ્ય, સાતિશયી
બાહરનામ કર્મોદય વંતને બાહર કહે છે.

હવે પંચેન્દ્રિય (ત્વચા, જીભ, નાક, ચક્ષુ ને મનવાણા)ના
બે ભેદ છે:-૧ સન્નિ ૨ અસન્નિ.

સન્નિ તે મન સંજ્ઞા સહિતઃ અસન્નિ તે મન સંજ્ઞા રહિત.
બેરેંદ્રિયનો એક, તેરેંદ્રિયનો એક, ચૌરેંદ્રિયનો એક એ
પ્રમાણે બધા મળી સાત લેદ નીચે પ્રમાણે થયા.

૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય ૨ બાહર એકેંદ્રિય. ૩ બેરેંદ્રિય ૪
તેરેંદ્રિય. ૫ ચૌરેંદ્રિય. ૬ સન્નિ પંચેંદ્રિય. ૭ અસન્નિ પંચેંદ્રિય.

ઉપલા સાતે લેદના જીવો બે પ્રકારે—

૭ પર્યાપ્તા, ૭ અપર્યાપ્તા મળી જીવના ૧૪ લેદ,

૧ પર્યાપ્તા—જેને જેટલી પર્યાપ્તિ કહી છે તેટલી પુરી
કીધા પછી મરણ પામે તે.

(પર્યાપ્તિ—આહારાદિક પુદ્ગલનો મેળાપ.)

૨ અપર્યાપ્તા—જેને જેટલી પર્યાપ્તિ કહી છે તેટલી પુરી
કીધાવિના મરણ પામે તે.

આ ચૌદ લેદ જીવતત્વના બાણવા.

હવે જીવનું લક્ષણ કહે છે.

જ્ઞાન—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપય વ જ્ઞાન,
કેવળ જ્ઞાન, એ પાંચ જ્ઞાન સમ્યક્ત્વ આશ્રયીને કહ્યાં છે.
એની સાથે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન, તે
ત્રણ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ આશ્રયી છે. એ બધાં મળી
આઠમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક જ્ઞાન જેને હોય.

દર્શન—અચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ અને કેવળ—એ ચાર દર્શનમાંનું
એક અથવા અધિક જેને હોય.

ચારિત્ર-સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય; પરિહાર વિશુદ્ધિ સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત, દેશવિરતિ અને અવિરતિ એ સાત પ્રકારના ચારિત્રમાંનું કોઈ હોય.

તપ-એ પ્રકારે, દ્રવ્ય અને ભાવ-તેમાંથી એક અથવા અધિક હોય.

વીર્ય-કરણ તથા બળ પરાક્રમરૂપ. એ બેમાંનું એક કે અધિક બેમાં હોય.

ઉપયોગ-પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ને ચાર દર્શન; એ બાર પ્રકારના સાકાર નિરાકારરૂપ ઉપયોગમાંનો કોઈ પણ એક કે વધારે જેને હોય તેને જીવ કહીયે.

એ ગુણ જીવ વિના બીજામાં હોય નહીં એ પ્રમાણે જીવનું લક્ષણ બાણુવું.

પર્યાપ્તિ જીવોનું વર્ણન કરતાં છ પર્યાપ્તિનું સ્વરૂપ બતાવે છે.

પર્યાપ્તિ-પુદ્ગલના ઉપચયથી થયે જે પુદ્ગલ પરિણામન હેતુ શક્તિ વિશેષ તેને પર્યાપ્તિ કહેછે, પર્યાપ્તિના છ ભેદ:-

૧ આહાર પર્યાપ્તિ-હરેક જીવને ભવાંતરની ઉત્પત્તિ સમયે આહાર લેઈને તેને રસપણે પરિણામવાની જે શક્તિ વિશેષ તે.

૨ શરીર પર્યાપ્તિ-પછી રસરૂપ પરિણામને રસ, રૂઢિર. માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણામવાની શરીર બાંધવાની જે શક્તિ વિશેષ તે.

- ૩ ઈંદ્રિય પર્યાપ્તિ—સાત ધાતુપણે પરિણુમાવ્યો જેરસ, તે જેને જેટલાં દ્રવ્ય ઈંદ્રિય નેધયે, તેને તેટલા ઈંદ્રિય પણે પરિણુમાવવાની જે શક્તિ વિશેષ તે.
ઉપરની ત્રણ પર્યાપ્તિ પુરી કર્યા વિના કોઈ જીવ મરે નહીં.
- ૪ શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ—ઉપરની ત્રણ પર્યાપ્તિ બાંધીને પછી શ્વાસોશ્વાસ યોગ્ય વર્ગજાનાં દલિક દલિક લઈ શ્વાસોશ્વાસ પણે પરિણુમાવીને અવલંબી મુકવાની જે શક્તિ વિશેષ તે.
- ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ—ભાષા યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ, ભાષાપણે પરિણુમાવીને અવલંબી મુકવાની જે શક્તિ વિશેષ તે.
- ૬ મનઃપર્યાપ્તિ—મનોવર્ગજા યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ મન પણે પરિણુમાવીને અવલંબી મુકવાની જે શક્તિ વિશેષ તે.

—:૦:—

(૨) અથ અજીવતત્ત્વ.

અરૂપી અજીવના ૧૦ ભેદ ને રૂપી અજીવના ૪ ભેદ.
તેમાં અરૂપી અજીવના ૧૦ ભેદની વીગત—

અર્થસ્થિતકાય (ચલન સ્વભાવ ગુણવાળો. અસ્થિતકાય=પ્રદેશનો સમુહ) ના ત્રણ ભેદ.

૧ ખંધ (આખો પદાર્થ)

૨ દેશ (ખંધની સાથે સંખંધવાળો તેનો કેટલોક ભાગ.)

૩ પ્રદેશ (ભાગવાથી બીજો ભાગ થઈ શકે નહીં તે.)

અર્થસ્થિતકાય (સ્થિર રાખવાના સહજ ગુણવાળો) ના ત્રણ ભેદ:—

૧ ખંધ, ૨ દેશ, ૩ પ્રદેશ.

આકાશાસ્તિકાય-એક જગ્યાથી બીજી જગ્યામાં જતાં જે અવકાશ આપે તે-તેના ત્રણ લેહ. ૧ ખંધ, ૨ દેશ, ૩ પ્રદેશ. કાળનો-એક લેહકાળ અથવા અદ્વા એટલે કાળ કહીએ એ દશ અરૂપી લેહ.

રૂપિ અણુવના ચાર લેહ-પુદ્ગલ ખંધ, દેશ, પ્રદેશ, પરમાણુ (ખંધથી ભિન્ન થએલો નિર્વિલાન્ય ભાગ).

ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય બંને વર્ણુ, ગંધ રસ, સ્પર્શ, શબ્દ ને રૂપ રહિત અસંખ્યાત પ્રદેશી ચઉદ રાજ લોક વ્યાપી છે ને આકાશાસ્તિકાય લોકલોક વ્યાપી વર્ણુ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દને રૂપ રહિત અનંત પ્રદેશી છે, પણ પુદ્ગલાસ્તિકાય, વર્ણુ-ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દ ને રૂપ સહીત, સાચિત, અચિત, મિશ્ર ગમે તેવો શબ્દ, અંધકાર પ્રકાશ, ચંદ્રમાની જ્યોતિ છાયા, સૂર્યનો આતાપ ઈત્યાદિ ચઉદ રાજ્યલોક વ્યાપક, સંખ્યાત, અસંખ્યાત ને અનંત પ્રદેશી પૂરણ ગલન સ્વભાવવાળો છે.

(૩) અથ પુણ્ય તત્વ.

પુણ્ય નવ પ્રકારે બંધાય છે ને બેંલાળીશ પ્રકારે ભોગવાય છે. તે કહે છે:-

૧ સાધુ પ્રમુખને અન્ન દીધાથી, ૨ પાણી દીધાથી, ૩ રહેવાને સ્થાનક દેવાથી, ૪ સુવાને પાટ પ્રમુખ દેવાથી, ૫ પહેરણ

અથવા ઓઢવાને વસ્ત્ર દીધાથી, ૬ તે વિષે મને કરી શુભ સંકલ્પ કર્યાથી, ૭ વચને કરી સ્તુત્યાદિક કર્યાથી, ૮ કાયાએ કરી સેવા કર્યાથી, ૯ હાથે કરી નમસ્કાર કર્યાથી. એ નવ પ્રકારે પુણ્ય બંધાય.

હવે બેતાળીશ પ્રકારે જીવ પુણ્ય ભોગવે તે કહે છે.

૧ શાતાવેદનીય (જેના ઉદયે જીવ સુખ અનુભવે અથવા શાતા પામે તે)

૨ ઉચ્ચગોત્ર (ઉચ્ચ કુળમાં જન્મ ધારણ કરી લોકમાં પૂજા પ્રતિષ્ઠાદિક પામે તે)

૩ મનુષ્યની ગતિ (જેના ઉદયે મનુષ્યની ગતિ પામે તે)

૪ મનુષ્યની અનુપૂર્વી (જેના ઉદયે મનુષ્યની અનુપૂર્વી પામે તે. ત્રીજો ને ચોથો એ મનુષ્યદિક કહીએ) અનુપૂર્વી એટલે ગત્યાંતરમાં વાંકા ન જતાં બળદના નાથની પેરે સીધો લેઈ જનાર.

૫ દેવગતિ } આ બે જેના ઉદયે પામે તેને
૬ દેવની અનુપૂર્વી } સુરદિક કહીએ.

૭ પચેંદ્રિ જાતિ (જેના ઉદયે પચેંદ્રિયપણું પામીએ તે)

૮ ઔદારિક નામકર્મ જેથી ઔદારિક શરીર યોગ્ય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરીને તથા તેને શરીરપણું પરિણામીને જીવ પોતાના પ્રદેશની સાથે મેળવે તે તે પ્રમાણે સર્વ શરીરને સમજવું.

૯ વૈક્રિય શરીર-જેથી વૈક્રિય શરીર યોગ્ય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરી તથા તેને શરીરપણે પરિણુમાવીને જીવ પોતાના પ્રદેશની સાથે મેળવે તે.

વૈક્રિય શરીરના બે ભેદ છે.

૧ ઔપપાતિક (દેવતાને તથા નારકીને હોય છે.)

૨ લબ્ધિ પ્રત્યયા (તિર્યચ તથા મનુષ્ય લબ્ધિવંતને હોય છે તે)

૧૦ આહારક શરીર (ચૈદ્ર પૂર્વધર મુનિરાજ તીર્થ કરની ઋદ્ધિ પ્રમુખ જોવાને અર્થે એક હાથ પ્રમાણ દેહ ધારણ કરે તે)

૧૧ તંજસ શરીર (આહારને પચાવનાર, તેજે લેશ્યાનો હેતુ)

૧૨ કામણુ શરીર (કર્મના પરમાણુ આત્મપ્રદેશની સાથે મળ્યા છે તે)

૧૩ ઔદારિક અંગોપાંગ, શરીરના બે હાથ, બે ખભા, એક પીઠ, એક માથું, એક ઉદર, એક હૃદય-એ આઠ અંગ, અને આંગળાં પ્રમુખ ઉપાંગ.

૧૪ વૈક્રિય અંગોપાંગ.

૧૫ આહારક અંગોપાંગ, તંજસ અને કામણુ શરીરને અંગોપાંગ નથી.

૧૬ વજ્રકપલ નારાય સંઘયણુ-તે (વજ્ર=ખીલી, કપલ= પાટો. નારાય=બે પાસા મકંટ બંધ, તેના પર પાટો ને તે ઉપર ખીલી.)

૧૭ સમચતુરસ સંસ્થાન

જેના ઉદયથી પર્યંકાશન કરી બેઠાં છતાં જારે બાબુ સરખી
આકૃતિ થાય અને પેતાનાં એકસો આઠ અંગુલ પ્રમાણ દેહ
ભરાય તેની પ્રાપ્તિ તે સમયતુરસ્ત સંસ્થાન ઠહીએ.

૧૮ શુભ વર્ણ (મેત, રકત, પીત રૂપ.)

૧૯ શુભ ગંધ (સારી ગંધ રૂપ.)

૨૦ શુભ રસ (મીઠા કષાએલા રૂપ)

૨૧ શુભ સ્પર્શ (હળવો, સુવાળો, ઉનો, ચોપડથો)

૨૨ અગુરૂલઘુ નામકર્મ (જેના ઉદયથી મધ્યસ્થ વજનદાર
શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે.)

૨૩ પરાધાત નામકર્મ—જેના ઉદયથી ગમે તેવા બળવાનને
જીતવા સમર્થ થાય તે.

૨૪ શ્વાસોશ્વાસ નામકર્મ (જેના ઉદયથી સુખ પૂર્વક શ્વાસો-
શ્વાસ લેઈ શકાય.)

૨૫ આતપ નામકર્મ (જેના ઉદયથી સૂર્યના બિંબની પેઠે
પરને તાપ ઉત્પન્ન કરવાના હેતુ રૂપ તેજોયુક્ત
શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે.)

૨૬ ઉદોત નામકર્મ (જેના ઉદયથી ચંદ્ર બિંબની પેઠે
શીતળતાને ઉત્પન્ન કરવાના હેતુ રૂપ તેજોયુક્ત શરીરની
પ્રાપ્તિ થાય તે.)

૨૭ શુભ ખગતિ (જેના ઉદયથી વૃષભ તથા હંસની પેઠે
સારી ઘસન શક્તિની પ્રાપ્તિ થાય તે.)

- ૨૮ નિર્માણ નામકર્મ (જેના ઉદયથી સુધારની પેઠે પાતાના અંગના સર્વ અવયવ યોગ્ય સ્થળે મોકલવાની શક્તિ હોય તે.
- ૨૯ ૩૮ ત્રસદશક નામકર્મ (જેના ઉદયથી ત્રસાદિ દશ પ્રકૃતિની પ્રાપ્તિ થાય તે,) તે ત્રસાદિ દશ નીચે પ્રમાણે—
- ૧ ત્રસ નામ કર્મ;—જેના ઉદયથી જીવને બેઈદ્રિયાદિ શરીર ની પ્રાપ્તિ થાય તે.
  - ૨ બાહર નામ કર્મ;—જેના ઉદયથી બાહર (દેખાય તેવા) શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે.
  - ૩ પર્યાપ્તિ નામકર્મ—જેના ઉદયથી આપઆપણી પર્યાપ્તિ પૂરી કરે તે.
  - ૪ પ્રત્યેક નામ કર્મ—જેના ઉદયથી ઔદારીક વૈક્રિય પ્રમુખ ભિન્ન ભિન્ન શરીરની પ્રાપ્તિ થાય પણ અનંત જીવ વચ્ચે એક શરીર ન પામે.
  - ૫ સ્થિર નામકર્મ જેના ઉદયથી શરીરના હંતાદિક અવયવોને સ્થિસ્તાની પ્રાપ્તિ થાય તે.
  - ૬ શુભ નામકર્મ;—જેના ઉદયથી શરીરના સર્વ અવયવ સારા હોય અથવા નાભિના ઉપરતું શરીર સારું હોયતે.
  - ૭ સૌભાગ્ય નામકર્મ;—જેના ઉદયથી સર્વ લોકોને પ્રીય થાય તે.
  - ૮ સુસ્વર નામકર્મ—જેના ઉદયથી બાણીમાં કાવલના જેવી મધુરતા આવે તે.

આદેય નામકર્મ:—જેના ઉદયથી લોકને વિષે માનનીય વચન થાય તે.

૧૦ યશો નામકર્મ:—જેના ઉદયથી લોકને વિષે જશ કીર્તિ થાય તે.

૩૯ સુસયુષ્યરૂપ—જેના ઉદયથી દેવતાના આયુષ્યની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૪૦ નરાયુષ્ય રૂપ—જેના ઉદયથી મનુષ્યના આયુષ્યની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૪૧ તિર્યંચાયુષ્યરૂપ—જેના ઉદયથી તિર્યંચના આયુષ્યની પ્રાપ્તિ થાય તે.

૪૨ તીર્થંકર નામ કર્મ—જેના ઉદયથી ત્રિભુવનને પૂજ્ય પદ્મ પ્રાપ્ત થાય તે.

અથ પાપ તત્ત્વ.

પાપ તત્ત્વનું વર્ણન કરતાં અઢાર પ્રકારે પાપ બધાય છે તથા પચાસી પ્રકારે લોગવાય છે તે કહે છે.

પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અહતાહાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, ક્રોધ માન, માંઝા, લોભ, રાગ, દ્વેષ કલહ, અભ્યાખ્યાન, પૈશુન્ય, રતિ-અરતિ, પરપરિવાદ, માયામૃષાવાદ, મિથ્યાત્વશત્ક. એ અઢાર પ્રકારે પાપ બધાય.

હવે ખ્યાશી પ્રકારે પાપ કર્મ લોગવાય તે કહે છે:-

- ૧ મતિ જ્ઞાનાવરણીય-જેના ઉદયથી પાંચ ઇંદ્રિય તથા મનો દ્વારાએ નિયત વસ્તુનું જ્ઞાન થાય એવા મતિજ્ઞાનનું જે આચ્છાદન થાય તે.
  - ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય-જેના ઉદયથી શાસ્ત્રાનુસારે જે જ્ઞાન થાય એવા શ્રુતજ્ઞાનનું જે આચ્છાદન થાય તે.
  - ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય-ઇંદ્રિયાદિની અપેક્ષા વિના આત્મ દ્રવ્યને જે સાક્ષાત્ રૂપી દ્રવ્યને જાણવાનું જે જ્ઞાન તેવા અવધિજ્ઞાનનું જે આચ્છાદન થાય તે.
  - ૪ મનઃપર્યવ જ્ઞાનાવરણીય-જેના ઉદયથી સન્નિપત્તેંદ્રિય ના મનોગત લાવ જાણવાનું જે જ્ઞાન થાય એવા મનઃ પર્યવ જ્ઞાનનું જે આચ્છાદન થાય તે.
  - ૫ કેવળજ્ઞાનાવરણીય-જેના ઉદયથી પૂર્વોક્ત ચાર જ્ઞાન રહિત જે એકલું નિવારણ જ્ઞાન હોય એવા કેવળજ્ઞાનનું જે આચ્છાદન થાય તે.
- એ રીતે પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનને જે આચ્છાદન કરે તે જ્ઞાનાવરણીય પાપ કર્મ કહીએ.
- ૬ દાનાંતરાય-જેના ઉદયથી પોતાના ઘરમાં દેવા યોગ્ય વસ્તુ છતાં તથા દાનનું ફળ જાણતાં છતાં પણ આપી શકાય નહીં તે.
  - ૭ લાભાંતરાય-જેના ઉદયથી દાતારે છતાં દાતારના ઘરમાં વસ્તુ છતાં માગનાર સહો છતાં પણ જે માગેલી વસ્તુ ન મળે તે.

૮-૬ લોએપલોમાંતસય-જેના ઉદયથી પોતે જીવાન છતાં મુદ્ધપ છતાં તથા લોએપલોએ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થયા છતાં પણ તે લોએવાઈ ન શકાય તે.

૧૦ વીર્યાંતસય-જેના ઉદયથી પોતે જીવાન, રોગ રહિત તથા બળવાન છતાં પણ જેથી પોતાની શક્તિ ફેરવાઈ શકાય નહીં તે. એવી રીતે પાંચ પ્રકારે જે આડું આવે તેને અંતસયકર્મ કહીએ. હવે દર્શનાવરણીય કર્મના નવ લેહ છે. તેમાં ચાર લેહ દર્શનના (સામાન્ય ઉપયોગના) છે ને પાંચ નિદ્રાના છે તે કહે છે.

૧૧ ચક્ષુ દર્શનાવરણીય-જેના ઉદયથી આંખે કરી જે રૂપનું સામાન્યપણે ગ્રહણ થાય એવા ચક્ષુદર્શનનું જે આનંદન થાય તે.

૧૨ અચક્ષુ દર્શનાવરણીય-જેના ઉદયથી ચક્ષુ વિના ચાર હંદ્રિય તથા મને કરી પોતપોતાના વિષયનું જે સામાન્યપણે ગ્રહણ થાય એવા અચક્ષુ દર્શનનું જે આનંદન થાય તે.

૧૩ અવધિદર્શનાવરણીય-જેના ઉદયથી સામાન્યપણે જે રૂપી દ્રવ્યનું મર્યાદાપણે ગ્રહણ થાય એવા અવધિ દર્શનનું જે આનંદન થાય તે.

૧૪ કેવળ દર્શનાવરણીય-જેના ઉદયથી સમસ્ત વસ્તુનું જે સામાન્યપણે કેળવું થાય એવા કેવળદર્શનનું જે આનંદન થાય તે.

- ૧૫ નિદ્રા રૂપ જેના ઉદયથી નિદ્રાવસ્થા થઈ ગયા પછી મુખને
પૂર્વકે ભગૃત અવસ્થાની પ્રાપ્તિ થાય તે.
- ૧૬ નિદ્રા નિદ્રા રૂપ-જેના ઉદયથી નિદ્રાવસ્થા થઈ ગયા પછી
દુઃખરૂપ ભગૃત અવસ્થાની પ્રાપ્તિ થાય તે.
- ૧૭ પ્રચલા રૂપ=જેના ઉદયથી યેસતાં તથા ઉઠતાં નિદ્રા
આવ્યા કરે તે.
- ૧૮ પ્રચલા પ્રચલા રૂપ=જેના ઉદયથી દુરતાં દુરતાં પણ
નિદ્રા આવે તે.
- ૧૯ થીજીદીરૂપ-જેના ઉદયથી દિવસનું ચિંતવેલું કામ
રાત્રિને વીધે નિદ્રા સમયે ભગૃતની પેઠે થાય તે નિદ્રા
સમયે પ્રાણી વાસુદેવના અર્ધાંગ યુક્ત હોય છે તે જીવ
નરકગામી ભણવો.
- ૨૦ નીચગોત્રરૂપ-જેના ઉદયથી પોતે રૂપવાન તથા ધનવાન
છતાં નીચ કુળને વિષે ઉત્પન્ન થાય છે.
- ૨૧ અશાતાવેદની-જેના ઉદયથી દુઃખનો અનુભવ થાય તે.
- ૨૨ મિથ્યાત્વમોહનીય-જેના ઉદયથી વીતસમના વચનની
વિપરીત સદહણ થાય તે.

સ્થાવરદશકની વિગત

- ૨૩ સ્થાવર નામ-જેના ઉદયથી સ્થાવરપદ્ધતિ પ્રાપ્ત થાય,
તેથી જોતાપરિદે પીઠાય તો પણ ત્યાંથી ખસી શકાય
નહીં તે.

૨૪ સૂક્ષ્મનામ-જેના ઉદયથી અદૃશ્ય એવા સર્વ ચૌદરાજ લોક-
માં વ્યાપી રહેલા સૂક્ષ્મપણાની પ્રાપ્તિ થાય તે, પૃથિવ્યા-
દિક પાંચજ બાણવા.

૨૫ અપર્યાપ્તિનામ-જેના ઉદયથી સ્વયંબોધ પરાંપરિ પૂરી કર્યા
વિના જે મરણ પામે તે.

૨૬ સાધારણનામ-જેના ઉદયથી અનંતજીવ વચ્ચે એક
ઔદારિક શરીરની પ્રાપ્તિ થાય એવી નિર્ગોદ અવસ્થા.

૨૭ અસ્થિરનામ-જેના ઉદયથી શરીરમાં દૈનિક અવયવ
અસ્થિર હોય તે.

૨૮ અશુભનામ-જેના ઉદયથી નાભિની નીચેના અંગનો
ભાગ સારો ન હોય, પાદાદિકના સ્પર્શે આગલો રોષ
કરે તે.

૨૯ દુર્ભાગ્યનામ-જેના ઉદયથી સર્વ લોકને અળખામણો
લાગે તે.

૩૦ દુઃસ્વરનામ-જેના ઉદયથી કાનને અપ્રિય લાગે એવો
કાગડાના સ્વર જેવો સ્વર આવે તે,

૩૧ અનાદેય નામ-જેના ઉદયથી લોકને વિષે તેનું બાલબુદ્ધિ
કોઈ માન્ય કરે નહીં તે.

૩૨ અયશનામ-જેના ઉદયથી લોકમાં અપકીર્તિ થાય તેણે
કોઈ યશ બોલે નહિ તે. એ સ્થાવરદશક થયું તે પુણ્ય
તત્ત્વના ત્રણ દશકથી વિપરીતાર્થ બાણી લેવું.

૩૩ થી ૩૫. નરકત્રિક-જેના ઉદયથી નરકનું આઉષ્ણ, નરકની ગતિ અને નરકની આનુપૂર્વી પામીએ તે:- સામાન્યથી ૧૬ કષાય, નવ નોકષાય એમ ૨૫થીસ કષાય છે તે નીચે પ્રમાણે

અનંતાનુબધીના ચાર ભેદ:-

૩૬ થી ૩૯. જેના ઉદયથી અનંતો સંસાર બંધાય તેવા ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર યાવજીવલગી કાયમ રહે. સમ્યક્ત્વ આવવા ન દે ને છેવટે નરકમાં પહોંચાડે. ક્રોધ પર્વતની લીટી જેવો છે, માન પાષાણના થાંભલા જેવો છે, માયા વંશના મૂળ જેવી છે, લોભ કમંજના રંગ જેવો છે.

અપ્રત્યાખ્યાનીયના ચાર ભેદ.

૪૦ થી ૪૩. જેના ઉદયથી ઓડું પ્રત્યાખ્યાન પણ ન પામે તેવા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એક વર્ષ સુધી કાયમ રહે. દેશ-વિરતિપણુ આવવા નદે, અંતે તિર્થચની ગતિ આપે. તે ક્રોધ સુકાએલા તળાવની રેખા જેવો છે; માન હાડકાના થાંભલા જેવું છે. માયા મેંઢાના શિંગડા જેવી છે, લોભ નગરના ખાળના કાઢવના રંગ જેવો છે.

૪૪-૪૭. પ્રત્યાખ્યાનીય-જેના ઉદયથી સર્વ વિરતિરૂપ પ્રત્યાખ્યાન આચ્છાદન થાય તેના ચાર ભેદ:-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ ચાર માસ ટકે; સર્વ વિરતિરૂપ ચારિત્રનો ઘાત કરે; અંતે મનુષ્યની ગતિ અપાવે, એ ક્રોધ રેતીની લીટી જેવો છે; માન કાષ્ઠના થાંભલા જેવું છે, માયા બળદના મૂત્રની રેખા જેવી, ને લોભ ગાડાની મળીના રંગ જેવો છે.

- ૪૮ થી ૫૧. સંબલન—જેના ઉદયથી ચારિત્ર ધારણ કરનાર થોડુંક હીપે; એના કોષ, માન, માયા ને લોભ એ ચાર લેહ છે. એ પંદર દિવસ રહે. યથાખ્યાતચારિત્રને આવરણ કરે ને દેવગતિ આપે છે. એ ક્રોધ પાણીની રેખા જેવો છે; માન નેતરના થાંભલા જેવું છે. માયા વાંસની છાલ જેવી છે, ને લોભ હજારના રંગ જેવો છે. એવી રીતે ચાર ચાર લેહે ૧૬ કષાયનું વર્ણન કર્યું. હવે નવ નોકષાયનું વર્ણન કરે છે. નોકષાય—જે કષાયને સહચારી હોય તે.
- ૫૨ થી ૫૭. હાસ્યાટક—જેના ઉદયથી એક, વસ્તુ નિમિત્તે અને બીજું નિમિત્ત વિના એમ બે પ્રકારે હાસ્ય રતિ, અરતિ, શોક, લય તથા દુઃખાની ઉત્પત્તિ થાય તે.
- ૫૮ પુરૂષવેદ—જેથી સ્ત્રી ભોગવવાની ઇચ્છા થાય તે તૃણની અગ્નિ જેવો.
- ૫૯ સ્ત્રી વેદ—જેના ઉદયથી પુરૂષ ભોગવવાની ઇચ્છા થાય, તે બકરીની હીંડીઓના અગ્નિ જેવો.
- ૬૦ નપુષ્ક વેદ—જેના ઉદયથી સ્ત્રી પુરૂષ બંને ભોગવવાની ઇચ્છા થાય તે નગરદાહ જેવો.
- ૬૧ થી ૬૨. તિર્યચની ગતિ અને તિર્યચની આતુપૂર્વી જેના ઉદયથી મળે તે.
- ૬૩ એકેન્દ્રિય ભતિ—જેના ઉદયથી એકેન્દ્રિય શરીરની પ્રાપ્તિ થાય તે.

- ૬૪ બેઇંદ્રિય જાતિ—જેના ઉદયથી બે ઇંદ્રિયું શરીર મળે તે.
- ૬૫ તેઇંદ્રિય જાતિ—જેના ઉદયથી જુ, માકજુ આદિક જાતિનું શરીર મળે તે.
- ૬૬ ચઉરેંદ્રિય જાતિ—જેના ઉદયે ચૌરેંદ્રિય જાતિનું શરીર મળે તે.
- ૬૭ અશુભ વિહાયેજાતિ—જેના ઉદયથી ઉંટ અથવા ગધેઠાની પેઠે નરસી જાતિ મળે તે.
- ૬૮ ઉપધાત નામ—જેના ઉદયથી પેતાના જીભ, હાંત, હરસ, રસોળી પ્રમુખ અવયવે કરી પોતેજ હણાય તે.
- ૬૯ થી ૭૨. અપ્રશસ્તવર્ણ્યચતુષ્ક—અશુભવર્ણ્ય—કાળો રંગ, નીલો રંગ; અશુભ ગંધ—ખસખ મંધ. અશુભરસ—તીખો કડવો; અશુભફરસ—ભારે, ખરસટ, શીત લુખે જેવડે મળે તે.
- ૭૩ થી ૭૭. અપ્રથમસંઘયજુ—પહેલા વિના પાંચ સંઘયજુની પ્રાપ્તિ હોય તે.
- ૭૩ ઋષભ નારાય સંઘયજુ—જેના બે પાસે મકંટ બંધ ઉપર પાટો હોય તે.
- ૭૪ નારાય સંઘયજુ—જેને બે પાસે ફેવલ મકંટ બંધ હોય તે.
- ૭૫ અર્ધ નારાય સંઘયજુ—જેને એક પાસે ફેવલ મકંટ બંધ હોય તે.
- ૭૬ કીલીકા સંઘયજુ—જ્યાં માહેમાહે હડકનિ એક ખીલીને બંધ હોય તે.

- ૭૭ છેવટું સંઘયણુ-ખીલી વિના માહે માહે અમસ્તાં અડકી રહ્યાં હોય તે.
- ૭૮ થી ૮૨. અપ્રથમસંસ્થાન-જેના ઉદયથી પેહેલા વિના નીચેનાં પાંચ સંસ્થાનની પ્રાપ્તિ થાય તે.
- ૭૯ ન્યગ્રોધપરિમંડળસંસ્થાન—વડની માફક નાભિ ઉપરનું અંગ સુલક્ષણુ યુક્ત ને નાભિ નીચે નિલક્ષણુ વંત હોય તે.
- ૭૯ સાદિસંસ્થાન—નાભિ નીચેનું અંગ સાડું પણ નાભિ ઉપરનું નરસું તે.
- ૮૦ વામનસંસ્થાન—ઉદર પ્રમુખ લક્ષણોપેત; ને હાથ, પગ માથું કટી પ્રમુખ પ્રમાણુ રહિત હોય તે.
- ૮૧ કુબ્જસંસ્થાન—હાથ, પગ, માથું, કટી પ્રમુખ પ્રમાણુ-પેત અને ઉદર પ્રમુખ હીન હોય તે.
- ૮૨ હુંડક સંસ્થાન—સર્વ-અવયવ અશુભ હોય તે.
- આ પ્રમાણે સર્વ મળી પાપ તત્ત્વના ખ્યાસી ભેદ થયા.

(૫) અથ આશ્રયતત્ત્વ.

આશ્રવ તત્ત્વના ૪૨ ભેદ છે તે કહે છે. જેણે કરીને આત્માને વિષે કર્મોનું આવવું થાય તેને આશ્રવ કહીએ.

- ૧ થી ૫ ઈન્દ્રિ-૧. દ્રશ્ય ઈન્દ્રિ. ૨. સ્પર્શ ઈન્દ્રિ, ૩. શ્રાવ્ય ઈન્દ્રિ
૪. ચક્ષુ ઈન્દ્રિ. ૫. શ્રોત્ર ઈન્દ્રિ.

૬ થી૬. ચાર કષાય:-દોષ, માન, માયા, લોભ.

૧૦ થી ૧૪. પાંચ અવ્રત.

૧૦ પ્રાણાતિપાત પ્રાણનો નાશ—

૧૧ મૃષાવાદ (જુઠું) ૧૨ અદત્તાદાન (ચોરી)

૧૩ મૈથુન (સ્રી સેવન) ૧૪ પરિગ્રહ (વસ્તુનો સંગ્રહ)

૧૫ થી ૧૭ ત્રણ યોગ.

૧૫ મનયોગ—શુભ અશુભની અંદર મનને જોડવું તે.

૧૬ વચનયોગ (શુભ અશુભની અંદર વચનને જોડવું તે.)

૧૭ કાયાયોગ (શુભ અશુભની અંદર કાયાને જોડવી તે.)

૧૮ થી ૪૨ પચીસ ક્રિયા.

૧૮ કાયિકિ ક્રિયા—કાયાને અજ્યણાએ પ્રવર્તાવતાં લાગે તે.

૧૯ અધિકરણિકી ક્રિયા—ધરના ઉપગરણાદિ અધિકરણે કરી જીવોનું હનન કરવું.

૨૦ પ્રાદેષિકી ક્રિયા—જીવ અજીવ ઉપર દ્વેષનો વિચાર કરવો તે.

૨૧ પરિતાપનિકી ક્રિયા—પોતાને તથા પરને જે પરિતાપ ઉપજાવવો તે.

૨૨ પ્રાણાતિનોતિકી ક્રિયા—એકેન્દ્રિઆદિ જીવને હણવો હણાવવો તે.

૨૩ આરંભિકી ક્રિયા—ખેતી પ્રમુખની જે ઉત્પત્તિ કરવી કરાવવી તે.

- ૨૪ પરિગ્રહિકી ક્રિયા—ધનધાન્યાદિક નવ વિધ પરિગ્રહ મેળ-
વતાં તથા તેની ઉપર મોહ કરતાં જે ક્રિયા લાગે તે.
- ૨૫ માયા પ્રત્યયિકી ક્રિયા—માયાએ કરી બીજાને ઠગવું તે.
- ૨૬ મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયિકી ક્રિયા—જન વચન અણુસદ્દતો
થકો જે વિપરીત પ્રરૂપણ કરતાં લાગે તે.
- ૨૭ અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા—અવિરતિયે કરી પરચખાણુ
કીધા વિના જે સર્વ વસ્તુની ક્રિયા લાગે તે.
- ૨૮ દષ્ટિકી ક્રિયા—કૌતુકે કરી અથ પ્રમુખને જોવું તે.
- ૨૯ સ્પૃષ્ટિ અથવા પૃચ્છની ક્રિયા—સાજને વશે કરીને પુરૂષ,
સ્ત્રી, ગાય, બળદ, વસ્ત્ર પ્રમુખ સુકુમાર વસ્તુને સ્પર્શ
કરવું તેથી જે ક્રિયા લાગે તે.
- ૩૦ પ્રાતિત્યકી ક્રિયા—બીજાને ઘેર હસ્તી, ઘોડા, વસ્ત્ર, બૂધણુ
પ્રમુખ દેખી દ્રેષ કરે જે એ વસ્તુ એની જાણે કેમ, એવું
ચિંતવી કર્મ બંધ કરે તે.
- ૩૧ સામંતો પનિપાતિકી ક્રિયા—પોતાના ઘોડા પ્રમુખને જોવા
આવેલા લોકોને પ્રશ્ન કરતા જોઈને જે હર્ષ આણવો તે,
અથવા દુઃખ દહીં થી તેલના જાસણુ ઉઘાડાં મુક્યા થકા
તેમાં જે ત્રસ જીવ આવી પડે તેથી જે લાગે તે.
- ૩૨ નૈસ્રષ્ટિકી ક્રિયા—જે પરાપદેશિત આપમાં લણુ કાળ
પ્રવર્તે તે આપના જાવથી અનુમોદન કરે તે.
- ૩૩ સ્વહસ્તિકી ક્રિયા—પોતાના હાથથી જે કરે તે.

૩૪ આજ્ઞાપનિકી ક્રિયા-શ્રીઅરિહંત જમખનની આજ્ઞા ઉદ્ધાન કરી પોતાની બુદ્ધિથી જીવાજીવદિપદાયેની પ્રરૂપણા દ્વારાએ જે ક્રિયા લાગે તે.

૩૫ વૈદારણિકી ક્રિયા-બીજનાં અછતાં માણં અચરણને પ્રકાશ કરી, તેની પૂજનો નાશ કરવો, તેથી ઉત્પન્ન થયેલી ક્રિયા તે.) કાંઈ સચિત વા અચિત ક્ષણદિક વિદારવાથી લાગે તે.

૩૬ અનાલોગિકી ક્રિયા (આલોગ એટલે ઉપયોગ તેથી જે વીપરીત તે અનાલોગ કહીએ, તેણે કરીને ઉપલક્ષિત જે ક્રિયા તે.

૩૭ અનવકાંક્ષાપ્રત્યયિકી ક્રિયા-પોતાની તથા પરની જે અપેક્ષા કરવી તેનું નામ અવકાંક્ષા, તેથી જે વીપરીત તે અનવકાંક્ષા; તેજ છે પ્રત્યય કહેતા કારણ જેનું; એટલે પર મેશ્વરે કહેલી જે કરવા યોગ્ય વિધિયો તેમાંની કાંઈપોતાને તથા કાંઈ પરને હીતકારી છે તે વિધિના પ્રમાદના વશથી અનાદર કરવો તે અનવકાંક્ષાપ્રત્યયિકી ક્રિયા.

૩૮ પ્રાયોગિકી ક્રિયા-પ્રયોગ તે દોડવા આલવાદિ કામનો વ્યાપાર; હિંસાકારી ઠોર બુદ્ધાદિક બેલણુ તે વચનનો વ્યાપાર; ત્રીજો પરાભિદ્રોહ ઈર્ષ્યા અભિમાનાદિ મનનો વ્યાપાર તે ત્રણ કરવાં તે.

૩૯ સમુદાનિ ક્રિયા-જેણે કરીને વિષય મહત્ત્વ કરીએ તે સમાદાન ઈંદ્રિય મે; તેને જે દેશથી અથવા સ્થળ ઉપજાતરૂપ વ્યાપાર એટલે આદેશ દેહને નિભામદિક કરાવે તે.

૪૦ પ્રેમપ્રત્યયી ક્રિયા-માયા તથા લોભે કરી જે થાય તે.

૪૧ દ્વેષપ્રત્યયિકી ક્રિયા-દોષ તથા માને કરી જે થાય તે.

૪૨ ઈર્ષ્યાપથીકી ક્રિયા-આલવાથી જે ક્રિયા થાય તે, એ માંહેલી કેટલીએક ક્રિયાઓ આપસમાં સરખી જણાય છે, પણ તે સરખી ન સમજવી.

(૬) અથ સંવર તત્ત્વ.

સંવર તત્ત્વના સતાવન ભેદ છે તેની વિગત નીચે પ્રમાણે:—

જેણે કરી નવાં કર્મો આવતાં રોકાય તે સંવર. તે બે ભેદે, એક દ્રવ્ય સંવર તે નવાં કર્મોનું રોકાવું અને બીજું ભાવ સંવર તે સમિતિ પ્રમુખપણે કરી પરિણામને પામ્યું છે શુદ્ધ ઉપયોગ રૂપ દ્રવ્યપણું તેથી કર્મના રોકક આત્માના પરિણામ હોય તે. તેમાં પ્રથમ પાંચ સમિતિ.

૧ ઈર્ષ્યાસમિતિ-જવા આવવાને ત્રિપે જયણા સહીત ઉપયોગ રાખવો તે.

૨ લાભ સમિતિ-ખોલવામાં સમ્યક્પ્રકારે ઉપયોગ રાખવો તે.

૩ એકપણ સમિતિ-ખેતાબીસ દોષ રહિત આહારાદિકની ભવેમણ કરવી તે.

- ૪ આદાનનિક્ષેપણસમિતિ—એસતાં, ઉઠતાં, લેતાં ને મુકતાં પુજવા પ્રમાણવા ઉપયોગને રાખવો તે.
- ૫ પારિષ્કાપનિકા સમિતિ (મળ મુત્રાદિક ને પરઠવતાં શુદ્ધ ભૂમિ જોવાનો ઉપયોગ.)
- ૬ મનોગુપ્તિ (ગુપ્તિ=યોગને ગોપવવા તે) મનને ગોપવવું તે
- ૭ વચન ગુપ્તિ (વચનને ગોપવવું તે.)
- ૮ કાય ગુપ્તિ (કાયને ગોપવવી તે)
- અ. આઠ જોલ ચારિત્રનો નિર્વાહ કરવાને માતા સમાન છે. માટે તેને પ્રવચન માતા કહે છે.
- બાવીસ પરિસહ—(પરિસહ સર્વ પ્રકારે કર્મ નિર્જરાને અર્થે જે દુઃખ સહન કરવું તે.)
- ૯ ક્રુધા પરિસહ—ભુખથી ઉત્પન્ન થતી વેદના સહન કરવી તે.
- ૧૦ પીપાસા પરિસહ—તરસથી થતી વેદના સહન કરવી તે.
- ૧૧ શીત પરિસહ—ટાઢથી થતી વેદના સહન કરવી તે.
- ૧૨ ઉષ્ણ પરિસહ—તાપથી થતી આતાપના સહન કરવી તે.
- ૧૩ ડંસ પરિસહ—જી, માંકડાદિનો ડંશ સમભાવે સહન કરવો.
- ૧૪ અચેલક પરિસહ—જીનાં વસ્ત્રથી ખેદ ને નવાંથી હુર્ષ પામે તે.
- ૧૫ અરતિ પરિસહ (શીતાદિકના સંભવે કરી ઉત્પન્ન થતી અરતિ સહન કરવી તે.
- ૧૬ સ્ત્રી પરિસહ—સ્ત્રીઓનાં અંગોપાંગ, હાથભાવને દેખી પોતાના મનને સ્થીર રાખવું તે.
- ૬

૧૭ ચર્ચા પરિસહ-આગસ રહિત થઈ ગામોગામ વિહાર કરવો.

૧૮ નિષિધત્રી પરિસહ-શુન્ય ઘર સ્મશાનાદિકમાં કાઉસગા-
દિ કરતાં સિંહાદિકનો ભય ઉપને કરે નહીં તે.

૧૯ શબ્દા પરિસહ (ચઢતાં ઉતરતાં ઊંચી નીચી, શીત, ઉષ્ણ
સુકોમળ અથવા કઠણ ભૂમિ અથવા આસન પામી ઉદ્વેગ
કરે નહીં પણ સમ્યક્ પરિણામે દુઃખ સહન કરે તે.

૨૦ આકોશ પરિસહ-કોધનાં વચન સાંભળીને સાંખી રહેવાં તે

૨૧ વધ પરિસહ-પાટુ, ચાખુક તથા લાકડીના પ્રહારથી અથવા
વધથી પણ લગાડે રોષ ન આણતાં સમપરિણામે સહન
કરે

૨૨ યાચના પરિસહ (ચક્રવર્ત્યાદિ સંજમ લઈને નિચ-ઉંચકુળે
લિક્ષા લેવા જતાં લજ્જા ન આણે તે.)

૨૩ અલાભ પરિસહ (કંઈ પણ ચીજની યાચના કરતાં
ગૃહસ્થને ત્યાં હુએ છતે તે ન આપે તો ઉદ્વેગ ન ધરે
અનિષ્ટ ચિંતવે નહીં, બોલે નહીં, પણ તે નકાર સમતા
ભાવે સહન કરે.

૨૪ રોગ પરિસહ-રોગની ઉત્પત્તિ થયે છતે અત્યંત વેદના
થાય તોપણ આત્મધ્યાન ન કરતાં સમ્યક્ પ્રકારે સહન
કરે તે.

૨૫ તૃણફાસ પરિસહ-ગ્રામની શબ્દાએ સૂતાં તૃણના અગ્નિ
ભાગ ભોજાવાથી વેદના થાય તે સમ્યક્ પ્રકારે સહેવી.

૨૬ મલ પરિસહ (તુલના સ્પર્શે પરશેવાના સંભેળે મેલ થાય ને ડીલ ગંધાય તો પણ સ્નાનની ઇચ્છા ન કરે, અથવા હું આથી ક્યારે છુટીશ એવી ઇચ્છા ન કરે તે.)

૨૭ સત્કાર પરિસહ (આદર સત્કાર મળવાથી ઉત્કર્ષ ન આણવો અને ન મળવાથી વિખવાદ ન પામવો તે.)

૨૮ પ્રજ્ઞા પરિસહ (વિશેષે કરી શ્રુતનો બાણ હોય તેથી કોઈના પુછવાનો ઉત્તર ઝટ દેવાની શક્તિ હોય તેથી બહુ માન થાય તે જ્ય દેખી પોતે ગર્વ ન ધરે અને તેના અભાવે ખેદ ન ધરે તે.)

૨૯ અજ્ઞાન પરિસહ-વસ્તુનું તત્ત્વ શ્રુતજ્ઞાને બાણું તે. જેનામાં નથી, તો પણ દીનતા ન દાખતાં એમ વીચારે જે એતો માહારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ઉદય છે તે ભોગવવાથી અથવા તપ અનુષ્ઠાનથી દૂર થશે, એમ વિચારે પણ ઉદ્વેગ ન ધરે તે)

૩૦ સમ્યક્ત્વ પરિસહ (પૂર્વોક્ત અજ્ઞાનને લીધે શાસ્ત્રની બીણી વાતોમાં તથા દેવ, ગુરૂ, ધર્મની અસદ્દહણ કરવી નહીં તથા શાસ્ત્રમાં દેવતા ઇદ્રાદિક સમ્યક્દષ્ટિ સાંભળીએ છીએ પણ તે સાનિધ્યકારી થતા નથી માટે હશે કે નહીં હોય તેવો વહેમ ન આણવો તથા અન્ન મતીઓની શિદ્ધિ વૃદ્ધ્યાદિક ઉત્તતિ તપશ્ચર્યાદિક કષ્ટ દેખી મૂઠ થયું નહીં તે.)

ઉપરના બાવીસ પરિસહ સમજાવે સહેવા તે સંવર.

હવે દશ પ્રકારે યતિધર્મ તે કહે છે.

૩૧ ક્ષમા ધર્મ (હેઠનો અભાવ.)

૩૨ માર્હવ ધર્મ (માનનો ત્યાગ.)

૩૩ આર્યવ ધર્મ (કપટ રહિતપણું.)

૩૪ મુક્તિ ધર્મ (નિર્લોભતા.)

૩૫ તપ ધર્મ (ઇચ્છાનો નિરોધ.)

૩૬ સંજમ ધર્મ (પ્રાણાતિપાતાદિક પાંચનું જે વિરમણુ, પાંચ ઇંદ્રિયોનો નિગ્રહ, ચાર કષાયનો જય, ત્રણ દંડની પ્રવૃત્તિ એ સતર ભેદે સંજમ ધર્મ.)

૩૭ સત્ય ધર્મ (સાચું બોલવું તે.)

૩૮ શૌચ ધર્મ (બેતાળીસ દોષ રહીત ભાત પાણી પ્રમુખ આહાર લેવો તે સર્વ દ્રવ્યથી શૌચ, અને આત્મા જે શુદ્ધ અધ્યવસાય, કષાયાદિકે રહિત શુદ્ધ પરિણામની વૃદ્ધિ તે ભાવ શૌચ; અથવા મન, વચન અને કાયા શુદ્ધ રાખવાં; સંજમને વિષે નિરતિયારપણું; તથા જીવ અદત્ત, સ્વામી અદત્ત, ગુરુ અદત્ત અને તિર્થંકર અદત્ત એ ચાર પ્રકારની ચેદીનો ત્યાગ કરવો તે.)

૩૯ અકિંચનધર્મ (સમસ્ત પરિગ્રહ ત્યાગરૂપ મુછાં રહિત થવું તે.)

૪૦ બ્રહ્મચર્ય ધર્મ (નવ પ્રકારે ઔદાસિક સંબંધી તથા નવ પ્રકાર વૈક્રિય સંબંધી મૈથુનનો ત્યાગ.)

ઉપર બતાવેલા દશ મુલ્યસહીત હોય તે યતિધર્મ જાણવો.

હવે ખાર ભાવનાનું વર્ણન ચાલે છે.

- ૪૧ અનિત્ય ભાવના—લક્ષ્મી, યૌવન, કુટુંબ પરિવાર તથા આઉખા પ્રમુખને વિષે જે અનિત્યતાની ભાવના ભાવવી એટલે સંસારના સર્વ પદાર્થ તે કુશળા અમલાગ ઉપર રહેલા પાણીના બિંદુની માફક અસ્થિર નહીં હોય તે.
- ૪૨ અશરણભાવના—સંસારમાં જન્મ, જરા, મરણના ભયથી ભયવાને એક ધર્મ વિના બીજું કોઈ શરણ નથી એવું જે ભાવવું તે.
- ૪૩ સંસાર ભાવના—માતા તે સ્ત્રી થાય, સ્ત્રી તે માતા થાય, પિતા તે પુત્ર થાય, પુત્ર તે પિતા થાય, ઇત્યાદિ આ જીવે સંસારને વિષે સર્વ ભાવના અનુભવ કર્યો છે એવું જે ભાવવું તે.
- ૪૪ એકત્વ ભાવના—આ જીવ સંસારમાં એકલો આવ્યો છે ને એકલો જશે એવું ભાવવું તે.
- ૪૫ અન્યત્વ ભાવના—આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે અને શરીર જડ છે માટે પરસ્પર ભિન્ન છે, આત્મા શરીર નથી અને શરીર આત્મા નથી. આત્માથી શરીર તેમજ ધન તથા સ્વજનાદિક જુદું છે એવું ભાવવું તે.
- ૪૬ અશુચિ ભાવના—રસ, રૂધીર, માંસ હાડકાં, વીર્ય, પડ્ડ વીગેરેથી ભરેલું શરીર છે તથા તેમાં પુરૂષ તથા સ્ત્રી આશ્રયી નવ તથા ખાર દારો સહ વદ્ધા કરે છે ને તે કંઈ દહાડે પવિત્ર થતું નથી એવું ભાવવું તે.

૪૭ આશ્રવ ભાવના—ઈંદ્રિય પાંચ, કષાય ચાર, અમૃત પાંચ (પ્રાણુતિપાતાદિક,) જોગ ત્રણ, ક્રિયા પચીસ એ ભેદે કરી ને કર્મ બંધાય છે. હયા તથા દાનાદિકે શુભ અને વિષય કષાયાદિકે અશુભ કર્મ બંધાય છે એવું જે ભાવવું તે.)

૪૮ સંવર ભાવના (જે જે સંવર આદરવા થકી જે જે આશ્રવ રોકાય તે તે સંવરનું આદરવું અને આશ્રવનું રોકવું)

૪૯ નિર્જરા ભાવના—સંકીર્ણ સ્થાનક યોગે જેમ કેરી પાકે છે તેમ બાર પ્રકારના તપે કરી કર્મ પચાવવું એટલે પૂર્વકૃત કર્મને સાડવું તે રૂપ નિર્જરા સકામ તથા અકામ એ બે પ્રકાર છે, એવી જે ભાવના ભાવવી તે.

૫૦ લોક સ્વરૂપ ભાવના—કેડ ઉપર બે હાથ દઈને બન્ને પગ પસારીને ઉભેલા પુરૂષના જેવો સમ આકાર ૫૮ દ્રવ્ય આત્મક છે. પૂર્વ પર્યાય વિષ્ણુસે નવા પર્યાય ઉત્પન્ન થાય, ને દ્રવ્યપણે નિશ્ચલ, એમ ઉત્પાદ, વ્યય, ને મુલસ્વરૂપ ચૌદ રાજ લોક છે, જેનું નીચેનું તળીયું ઉંધા વળેલા ચપણિયા સરખું, મધ્ય ભાગ અલરસરખો, ઉપરનો ભાગ મૃદંગ સરખો એવો શાશ્વત છે, એમ જે લોકસ્વરૂપની ભાવના ભાવવી તે.

૫૧ બોધિ દુર્લભ ભાવના—જીવને સંસારમાં ભ્રમતાં અમંતા મુદ્દગલ પરાવર્તન થઈ ગયા તેમાં જનંતીવાર ચક્રવર્તી આદિની ઋદ્ધિ મળી તથા યથા પ્રવૃત્તિરહુને યોગે કરી અકામ નિર્જરાવડે મુદ્ધના પ્રયોગોથી મહુખ્યભવ,

આર્થદેશ, નિરોગીકાયા, ધર્મ શ્રવણની ભોગવાઈ પામ્યો
તો પણ સમ્યક્ત્વ પામવું અતિ દુર્લભ છે; એવી જો
ભાવના ભાવવી તે.

૫૨ ધર્મ ભાવના—આ દુસ્તર સંસાર સમુદ્રમાંથી તારવાને
પ્રવહણુ સમાન તે શ્રી જીન પ્રણીત દશ પ્રકારે ક્ષમાદિકે
શુદ્ધ ધર્મ તથા જ્ઞાન દર્શન ચરિત્ર એ રત્નત્રયાત્મક
ધર્મ પામવો દુર્લભ છે, તથા તે ધર્મના સાધક
અરિહંતાદિક તે પણ આ સંસારમાં પામવા દુર્લભ
છે, એવું ચિંતવવું તે.

ઉપર કહેલી બાર ભાવના તથા દરેક વ્રતની પાંચ પાંચ
એવી પાંચ મહાવ્રતની પચીસ તથા મૈત્રો, પ્રમોદ,
કારુણ્ય અને ઉપેક્ષા એ બધી ભાવના શુદ્ધ મને પ્રમાદ
રહીતપણે ભાવવી.

પાંચ પ્રકારે ચારિત્ર.

૫૩ સામાયક ચારિત્ર—રાગદ્વેષ રહિતપણાને વાસ્તે જવું તે
અથવા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રનો જ્યાં લાભ થાય તે તે જો
લેહે-૧ દેશ વિરતિ ૨ સર્વ વિરતિ, સર્વ સાવધ યોગ
ત્યાગ રૂપ અને નિર્વંધ યોગ સેવનરૂપ, દેશે કરી આવકને
અને સર્વ પ્રકારે કરી સાધુ મુનિરાજને હોય.

૫૪ છેદોપરથાપનિય-પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરવો અને આચાર્યે
આપેલું પંચ મહાવ્રત રૂપપણું જે મહાવ્રતને વિષે
હોય, તે જો લેહે:-

- ૧ સાતિચાર—મૂળગુણ ઘાતીને પ્રાયશ્ચિત રૂપ
 ૨ નિરતિચાર—નવદ્વિક્ષિત શિષ્યને છન્નજીવણીયા અધ્યયન
 ભણ્યા પછી હોય અથવા ખીજી તીર્થ આશ્રયી હોય, તે
 જેમ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીના તીર્થથી વીરસ્વામીના
 તીર્થે આવી પંચ મહાવ્રત રૂપ ધર્મ આદરે તેને હોય.
 ૫૫ પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર-વિશેષ તપ દરવાથી તપની
 નિર્જરા જે ચારિત્રને વિષે હોય તે.

તેના બે ભેદ છે:—

- ૧ નિર્વિંશ માનસિક ચાર જણુ વિવક્ષિત ચારિત્રના
 આસેવક એ કલ્પમાં પ્રવર્તતા હોય તેનું ચારિત્ર તે.
 ૨ નિર્વિદ્વદ્વાયિક ચાર જણુ તેના અનુચારી હોય તેને
 હોય તે.
 ૫૬ સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર—સૂક્ષ્મ છે કષાય તે જેને વિષે તે.
 ઉપશમ શ્રેણીએ કર્મ ઉપશમાવતાં અને ક્ષપક શ્રેણીએ
 કર્મ અપાવતાં હોય ત્યાં નવમે ગુણુઠાણે લોભના સંખ્યાતા
 ખંડ કરી તેને ઉપશમ શ્રેણીવાળો જે હોય તે ઉપશમાવે,
 તથા ક્ષપક શ્રેણીવાળો હોય તે અપાવે, તે સંખ્યાતા ખંડ
 માંહિલો જેવારે છેલ્લો એક ખંડ રહે તેના અસંખ્યાતા
 સૂક્ષ્મ ખંડ કરીને, દશમે ગુણુઠાણે ઉપશમાવે અથવા
 ક્ષપક હોય તે અપાવે તે દશમા ગુણુઠાણુ નામ અને
 ચારિત્રનું નામ પણ સૂક્ષ્મ સંપરાય છે. તેના બે ભેદ:
 પહેલું વિશુદ્ધ માનસિક શ્રેણી ચઠતાને હોય, બીજું
 સંકલ્પ માનસિક તે ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને હોય.

૫૭ યથાખ્યાત ચારિત્ર (સર્વથા પ્રકારે કષાય રહીતપણું) તે એ લેહે:-

૧ છાદ્ધસ્થિક તે છાદ્ધસ્થ ઉપશમિકને અચારમે ગુણઠાણે અને કષપકને ખારમે ગુણઠાણે હોય.

૨ કેવલિક તે કેવળીને તેરમે ચાદ્ધમે ગુણઠાણે હોય એ ચારિત્ર એવું છે જેથી મોક્ષ સ્થાનક પામે.

(૬) અથ નિર્જરા તત્ત્વ.

નિર્જર્જરા ખાર પ્રકારના તપવડે થાય છે. છ પ્રકારે બાદ્ય તપ અને છ પ્રકારે અભ્યંતર તપ.

છ પ્રકારના બાદ્ય તપ.

- ૧ અનશન (ચાર પ્રકારના અહારનું ત્યાગ કરવું. ઉપવાસાદિક કરવું તે.)
- ૨ ઉણોદરી-આહાર, વસ્ત્ર તથા રાગ દ્વેષની ઓછાશ કરવી તે.
- ૩ વૃત્તિ સંક્ષેપ-આજીવિકાનો દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવે સંક્ષેપ કરવો તે તથા અભિગ્રહ કરવો, નિયમ ધારવા તે
- ૪ રસ ત્યાગ-વિગયાદિકનો ત્યાગ કરવો, આંખિલ નીવી પ્રમુખ કરવું તે.
- ૫ કાયકલેશ-લોચ, કાઉસ્સગ્ગ તથા ઉત્કટ આસને કરી કબ્જ સહેવું તે.
- ૬ સંલીનતા-અંગોપાંગાદિનું સંવરવું, ગોપન કરવું તે.

હવે છ પ્રકારે અવ્યંતર તપ કહે છે.

- ૧ પ્રાયશ્ચિત-કીધેલા અપરાધની શુદ્ધિ કરવી તે.
- ૨ વિનય-શુશ્રુષંતની ભક્તિ કરવી તથા આશ્વાતના ટાળવી.
- ૩ વૈયાવૃત્ય-આહારાદિક આણી આપવા, આચાર્યાદિકના કેડ પગાદિ ચાંપવાં તે.
- ૪ સ્વાધ્યાય-ભણવું, ભણાવવું, સંદેહ દૂર કરવો, ભણેલું ફરી સંભાળવું, અર્થ ચિંતવવો, ધર્મોપદેશ કરવો તે.
- ૫ ધ્યાન-આત્ તથા શૈવ્ર ધ્યાને નિવારવું તથા ધર્મધ્યાન, શુક્લ ધ્યાનનું ધ્યાવવું તે.
- ૬ કાયોત્સર્ગ-પરવસ્તુનો ત્યાગ કરવો તથા કર્મના ક્ષય નિમિત્તે કાયોત્સર્ગ કરવો તે.

(૮) અથ બંધ તત્ત્વ.

બંધ તત્ત્વના ચાર ભેદ:—

- ૧ પ્રકૃતિ બંધ-કર્મનું સ્વભાવ પરિણમન રૂપ.
  - ૨ સ્થિતિબંધ-કર્મનું કાળ પરિમાણ રૂપ.
  - ૩ અનુભાગ બંધ-કર્મનું તીવ્ર મંદાદિ રસ પરિમાણ રૂપ.
  - ૪ પ્રદેશ બંધ-કર્મ પુદ્ગલના પ્રદેશ પરિમાણ રૂપ છે.
- આ બાબત મોહકના દ્રષ્ટાંતે કરી સમજવું (કર્મ અથમાં બેવું.)

(૯) અથ મોક્ષ તત્ત્વ.

મોક્ષ તત્ત્વના નવ ભેદ:—

- ૧ સતપદ પ્રરૂપણ દ્વાર—મોક્ષને વિષે છતાપદની પ્રરૂપણા.
- ૨ દ્રવ્ય પ્રમાણ દ્વાર—સિદ્ધના જીવદ્રવ્ય કેટલા છે તે વિચારવું.
- ૩ ક્ષેત્ર દ્વાર—સિદ્ધને અવગાહના ક્ષેત્ર કેટલું છે તે વિચારવું.
- ૪ સ્પર્શના દ્વાર—કેટલા આકાશ પ્રદેશને સિદ્ધના જીવ ફરસે એમ વિચારવું તે.
- ૫ કાળદ્વાર—સિદ્ધનો કાળ આદિ અનંત છે એમ કહેવું તે.
- ૬ અંતરદ્વાર—સિદ્ધને વિષે અંતર નથી એમ કહેવું તે.
- ૭ ભાગદ્વાર—સિદ્ધના જીવ સંસારી જીવના કેટલામે ભાગે છે. એમ વિચારવું તે.
- ૮ ભાવદ્વાર—ક્ષાયકાદિક પાંચ ભાવથી સિદ્ધના જીવ કયા ભાવે છે એમ વિચારવું તે.
- ૯ અલ્પ બહુત્વદ્વાર—સિદ્ધના પંદર ભેદમાંથી કયામાં થોડા જીવ અને કયામાં વધારે છે એમ વિચારવું તે.

હવે પંદર ભેદે સિદ્ધ થાય તે કહે છે.

- ૧ જિણુસિદ્ધા=તીર્થંકર પદવી પામીને જે મોક્ષે ગયા તે.
- ૨ અજિણુસિદ્ધા=સામાન્ય કેવળી થઈને મોક્ષે ગયા તે.
- ૩ તીર્થંકર—તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પછી મોક્ષે ગયા તે.

- ૪ અતીથે સિદ્ધા=તીથે કરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પહેલાં જે મોક્ષે ગયા તે.
- ૫ ગૃહસ્થ લિંગે સિદ્ધા=ગૃહસ્થના વેશે રહ્યા થકા મોક્ષે ગયા તે.
- ૬ અન્યલિંગે સિદ્ધા=જોગી, સન્યાસી, તાપસ વિગેરેના વેશે મોક્ષે ગયા તે.
- ૭ સ્વલિંગે સિદ્ધા=સાધુના વેશે મોક્ષે ગયા તે.
- ૮ સ્ત્રીલિંગે સિદ્ધા=સ્ત્રીવેદપણું પામીને મોક્ષે ગયા તે.
- ૯ પુરૂષ લિંગે સિદ્ધા=પુરૂષ વેદપણું પામીને મોક્ષે ગયા તે.
- ૧૦ નપુ'સકલિંગે સિદ્ધા=નપુ'સક વેદપણું પામીને મોક્ષે ગયા તે.
- ૧૧ પ્રત્યેક ભુદ્ધસિદ્ધા=કોઈ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધાયા થકા ચારિત્ર લઈને મોક્ષે ગયા તે.
- ૧૨ સ્વયંભુદ્ધ સિદ્ધા=મુરૂના ઉપદેશ વિના પોતાની મેળે જાતિ સ્મર્યાદિકે પ્રતિબોધ પામીને મોક્ષે ગયા તે.
- ૧૩ બોદ્ધબોધિત સિદ્ધા=શુરૂનો ઉપદેશ સાંભળી વંરાગ્ય પામી ને મોક્ષે ગયા તે.
- ૧૪ એક સિદ્ધા=એક સમયને વિષે એકજ મોક્ષે ગયા તે.
- ૧૫ અનેક સિદ્ધા=એક સમયમાં ઘણા જીવ મોક્ષે ગયા તે.

—:૦:—

ઉપર કહેલાં નવ તત્ત્વ જે પ્રાણી જાણે તેને સમકીત હોય. અપવાદે જો કે જીવાદિ નવ તત્ત્વના અજાણ હોય પણ તેમાં આસ્થા રાખે તોપણ તેને સમ્યક્ત્વ છે એમ

સમજવું. સર્વે તીર્થંકર પ્રણિત વચન અન્યથા ન હોય
એવી મતિ જેના મનમાં રહેલી હોય, તેને નિશ્ચય સમકિત
છે. એક અંતર મુહુર્ત-આશરે જે ઘડીની અંદર જે પુરૂષને
સમકિત ફરચ્યું હોય તેને અર્ધ પુરૂષલ પરાવર્ત સંસાર
નક્કી બાકી રહ્યો એમ સમજવું એતો ઘણીજ આશાતનાવંતને
સમજવું પણ શુદ્ધ સમકિત તો કોઈ તેજ ભવે, કોઈ ત્રિજે,
કોઈ સાતમે અને કોઈ તરતજ મોક્ષ પામે.

—:૦:—

સમાકિતના ૬૭ બોલ.

૪ સદ્ગુણા. ૩ લિંગ. ૧૦ વિનય. ૩ શુદ્ધિ.

૫ દૂષણ ૮ પ્રભાવક ૫ ભૂષણ. ૫ લક્ષણ.

૬ જાતના. ૬ આગાર. ૬ ભાવના. ૬ સ્થાન.

૪ સદ્ગુણા—૧ જીવાદિક નવ તત્વનો અભ્યાસ—વિચાર કરવો. ૨ સાધુમુનિરાજની સેવા કરવી. ૩ પાસથા, કુશીલીઆ, વેશવીડંબક એવા સમકિતથી જાણનો સંગ ન કરવો. ૪ અન્યદર્શની મિથ્યાદૃષ્ટીનો સંગ ન કરવો.

૩ લિંગ—૧ સિદ્ધાંત-વીતરાગની વાણી સાંભળવાની અતિ અભિલાષા. ૨ ચારિત્ર ધર્મ—વ્રત પચ્ચખ્યાણ કરવાની અતિ અભિલાષા. ૩ દેવ ગુરૂ પ્રમુખ ઉત્તમ પુરૂષોની સારસેવા કરવામાં સાવધાન.

૧૦ વિનય—૧ અરિહંત દેવનો. ૨ સિદ્ધ ભગવાનનો. ૩ જીન પ્રતિમાનો, ૪ શ્રુત ધર્મનો. ૫ ચારિત્રનો. ૬ સર્વ સાધુનો. ૭ આચાર્યનો. ૮ ઉપાધ્યાયનો. ૯ ચતુર્વિધ સંઘનો. ૧૦ સમ્યક્ દર્શનનો.

વિનય—સેવા, ભક્તિ, બહુમાન, અંતરંગ, પ્રેમ, ગુણ ગ્રામ કરવા તથા અવગુણ છોડવા, અશાતના ટાળવી, તેમાં દેવની ૮૪ અને ગુરૂ સંખ્યાની ૩૩ આશાતના ટાળવી.

૩ શુદ્ધિ—૧ મનશુદ્ધિ-વીતરાગનો ભાખ્યો ધર્મ સાર છે, ખીલું કાંઈ સંસારમાં સાર નથી એવો ઉપભાવ

૨ વચનશુદ્ધિ-જનધમ આરાધતાં કલ્યાણ નહીં હોય તો બીજાથી કેમ હોય. કલ્યાણ તો વીતરાગના ધર્મ થકીજ છે, બીજાથી કલ્યાણ નથી એમ કહેવું તે, ૩ કાય શુદ્ધિ-કોઈ છેદો, બેદો અનેક પ્રકારની પીડા ઉપજાવો, પણ વીતરાગ વિના બીજાની આગળ મસ્તક ન નમાવવું તે.

૫ દુષણ-૧ શંકા-વીતરાગના વચનમાં શંસય કરવો. ૨ કાંક્ષા-જનમત વિના બીજા મતની વાંછા કરવી, ૩ વિચિ-કિત્સા-ધર્મના ફળ વિષે સંદેહ કરવો. ૪ પ્રશંસા-કુલિંગી, દર્ભાલિંગી, પાખંડી લોકોની પ્રશંસા કરવી. ૫ સંસ્તવ-ઉપર બતાવેલા પાખંડી લોકોનો પરિચય કરવો. આ ઉપર લખેલાં પાંચ દુષણો સર્વ જણે વર્જવાં.

૮ પ્રભાવક-૧ જનમત પરમતના શાસ્ત્રનો જાણ. ૨ ધર્મ ઉપદેશનો દેનાર. ૩ ન્યાયથી વાદ કરનાર. ૪ નિમિત્ત નો જાણ. ૫ ક્ષમાવંત નિર્દોષી તપસ્વી. ૬ વિદ્યા મંત્રનો જાણ હોય. ૭ સિદ્ધ સંપન્ન (આકાશ પ્રદેશની વિદ્યાએ સહીત.) ૮ કવિ.

ઉપર કહેલા આઠ જનમત દીપાવનાર કહીએ, એવા ચવાનો ઉદ્યમ કરવો જેથી જનધર્મ દીપાવવામાં આવે અથવા એવા પુરૂષોની તેમના સમકીર્તવંત ગુણ જોઈને સેવા કરવી.

૫ ભૂષણ-૧ જિનમાર્ગને વિષે કુશળ હોય. ૨ જિન શાસનની પ્રજ્ઞાવના-દીપાવવું અથવા વૃદ્ધિ થાય તેમ કરવું. ૩ ગીતાએ ની સેવા કરવી. ૪ જેમ ધર્મને વિષે દ્રઢતા રાખવી ૫ દેવ, ગુરૂ તથા સિદ્ધાંતનો વિનય વેચાવવો કરવો.

૩ લક્ષણ—૧ ઉપસમ કોષ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયનું ટાળવું તે ૨ સંવેગ-મોક્ષના સુખની અભિલાષા રાખવી. ૩ નિર્વેદ-સંસારના દુઃખ થકી ઉદાસ રહેવું, ૪ અનુકંપા-જીવને દુઃખ થકી નિવારણ કરવાની ઇચ્છા અર્થાત્ સર્વ જીવને વિષે દયા ભાવ રાખવો. ૫ આસ્તિક્ય-શ્રી વીતરાજે ભાષ્યું તે સત્ય છે, જીહું કાંઈ પણ નથી એવી દ્રઢ આસ્થા રાખવી.

૬ જીતના—૧ પરતીર્થિકાદિવંદન-અન્યતીર્થિકાના દેવ તથા અન્યતીર્થિકાની ગ્રહણ કરેલી પ્રતિમાને વંદન કરવું નહીં, તેમની આગળ એ હાથ જોડવા નહીં. ૨ નમસ્કરણ-તેમને નમસ્કાર કરવો નહીં, તેમની આગળ માથું નમાવવું નહીં. ૩ આલાપન-તેમની સાથે પ્રથમ બોલવું નહીં. ૪ સંલાપન-તેમની સાથે વારંવાર બોલવું નહીં. ૫ અશનાદિદાન-ખાવાપીવાનું ધર્મ જીદ્ધિએ આપવું નહીં. ૬ ગંધપુષ્પાદિ પ્રેસણ-તેમને ગંધ પુષ્પાદિ મોકલવા નહીં.

૬ આગાર—૧ રાજાલિયોગ-રાજાના કહેવાથી કરવું. ૨ ગણાલિયોગ-વશા લોકેશના કહેવાથી કરવું ૩ બળાલિયોગ-બળવાનના કહેવાથી કરવું. ૪ મુસાલિયોગ-દેવતાદિકની હઠથી કરવું. ૫ કાંતારવૃત્તિ-આજીવિકાને વાસ્તે કરવું. ૬ મુરુનિમ્હ-માતા પિતા કુળાર્યાર્થ મજુખના કહેવાથી કરવું.

આ છ આગાર પોતાની મરજી ન છતાં લાચારીથી પણ કોઈના કહેવાથી સેવવા પડે છે.

૬ ભાવના-૧ સમકિત કેવું છે? ચારિત્ર ધર્મ રૂપી આડતું મૂળ છે. ૨ સમકિત કેવું છે? ચારિત્ર ધર્મ રૂપી નગરમાં પેસવાનું બારણું છે. ૩ સમકિત ચારિત્ર રૂપી મહેલનો મૂળ પાયો છે. ૪ સમકિત જ્ઞાન ચારિત્રાદિ ગુણ રૂપી રત્નનો નિધિ છે. ૫ સમકિત કેવું છે? ચારિત્ર રૂપી જીવિતપણાનો આધાર છે. ૬ સમકિત શ્રુત ચારિત્ર રૂપી રસનું પાત્ર છે.

૬ સ્થાન-૧ જીવ છેજ. ૨ જીવ નિત્ય છે. ૩ જીવ કર્મનો કર્તા છે, ૪ જીવ કર્મનો લોગવનાર છે. ૫ જીવનો મોક્ષ છે. ૬ જીવને મોક્ષનો ઉપાય છે કર્મ રહિત થવાનો ઉપાય છે.

શો ઉપાય છે?

સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર.

ભવાલિનંદી જીવનાં લક્ષણ.

પાંચ ઇંદ્રિયાનાં વિષય સુખ પરમાર્થે કરી દુઃખકારી છે તો પણ તેને વિષે જે જીવો સુખની બુદ્ધિએ કરીને આનંદ માને છે તેને ભવાલિનંદી કહીએ, તેનાં ૧૧ લક્ષણ:—

- ૧ આહારને અર્થે—જો હું સામાયક, પોસો તથા દેશાવકા-સાદિક ધર્મ કરણી કરીશ તો જમવાનું મળશે એવા વિચારથી ધર્મ કરણી કરવી તે.
- ૨ પૂજવાને અર્થે—જો હું ધર્મ કરણી કરીશ તો લોકમાં પૂજનીક થઈશ એવો અભિપ્રાય રાખવો તે.
- ૩ ઉપધી—વસ્ત્ર પાત્રાદિક અર્થે ધર્મ કરણી કરવી તે.
- ૪ રિદ્ધિ આરવ-શ્રાવક પોતાના કરવાને અર્થે—જો હું ધર્મ કરણી કરીશ તો શ્રાવક મારા થશે અને એનાથી મારું ગુજરાન થશે એવી બુદ્ધિએ ધર્મ કરણી કરવી તે.
- ૫ કુદ્ર. અંગલીરહોય-પારકાં છીદ્ર ખોળતો કરે અને લોકો ના કિંચિત ગુણને ઢાંકે અને પોતાના ગુણનો ઉત્કર્ષ કરે—હરેક રીતે પોતાના ગુણ પ્રગટ થાય એમ બોલવું તે.
- ૬ લોભને વિષે પુદ્ગળ ભાવને વિષે-ધન, ધાન્ય, વસ્ત્ર, પાત્ર, કીર્તિ મેળવવાને વિષે તત્પર-હીન, આસક્ત રહેવું.
- ૭ દીન-પુદ્ગળ ભાવના વિચોગે કરીને રાંક-આગામી કાળની ચિંતા કરે કે હાય! હાય, હું શું ખર્ચશ અને

હવે હું કેમ કરીશ, હવે મારા કુટુંબનો નિર્વાહ કેમ ચાલશે એવી ચિંતા કરે પણ આત્મસ્વરૂપનો કાંઈ પણ વિચાર કરે નહિ તે.

૮ મત્સરી—પારકા ગુણને ન સહે તે.

૯ લયવાન—પુદ્ગલાદિક વસ્તુના વિયોગનો લય કરવો તે.

૧૦ શઠ—કપટી.

૧૧ અજ્ઞાની—સર્વ વસ્તુનો અજાણ.

ઉપર લખેલાં અગીયાર લક્ષણો દરેક જણે વળેલાં અને ધર્મ કરણી કરતાં તેો વિશેષપણે વળેલાં.

મિથ્યાત્વ

૧ પ્રરૂપણા મિથ્યાત્વ—શ્રી જીનેશ્વર મહારાજ લાપિત જે અર્થ તે થકી અવળી પ્રરૂપણા કરવી તે.

૨ પ્રવર્તન મિથ્યાત્વ—લૌકિક તથા લોકોત્તર મિથ્યાત્વની કરણી કરવી તે.

૩ પરિણામ મિથ્યાત્વ—મનનાં પરિણામમાં જુદો હઠવાદ રાખવો અને કેવળી મહારાજે પ્રરૂપ્યા એવા નવ તત્ત્વના અર્થ યથાર્થ સદ્દેહવા નહીં તે.

૪ પ્રદેશ મિથ્યાત્વ—સત્તાગતમાં રહેલી મોહની કર્મની સાત પ્રકૃતિ.

માર્ગાનુસારીના ૩૫ બોલ.

- ૧ ન્યાય સંપન્ન વિભવ-ન્યાયથી ધન મેળવવું.-સ્વામિ દ્રોહ, મિત્રદ્રોહ, વિશ્વાસીને ઠગવું, ચોરી કરવી, થાપણુ ઓળવવી વિગેરે નિંદવા યોગ્ય કામ ત્યાગ કરીને ધન ઉપાર્જન કરવું તે.
- ૨ શિષ્ટાચાર પ્રશંસા-ઉત્તમ પુરૂષોના આચરણનાં વખાણુ.
- ૩ સરખા કુળાચાર વાળા પણુ અન્ય ગોત્રી સાથે વિવાહ.
- ૪ પાપના કામથી ડરવું.
- ૫ પ્રસિદ્ધ દેશાચાર પ્રમાણુ વર્તવું.
- ૬ કાષ્ઠનો અવર્ણુવાદ બોલવો નહિ.
- ૭ જે ઘરમાં પેસવા નિકળવાના અનેક રસ્તા ન હોય તથા જે ઘર અતિ ગુપ્ત અને અતિ પ્રગટ ન હોય અને ખાડોશી સારા હોય તેવા ઘરમાં રહેવું.
- ૮ સારા આચરણુવાળા પુરૂષોની સોબત કરવી.
- ૯ માતા તથા પિતાની સેવા કરવી-તેમનો 'સર્વ' રીતે વિનય સાચવવો અને તેમને પ્રસન્ન રાખવાં.
- ૧૦ ઉપદ્રવવાળા સ્થાનકને ત્યાગ કરવો-લડાઈ, દુકાળ, વિગેરે અહચણુવાળાં ઠેકાણાં ઠાડવાં.
- ૧૧ નિંદીત કામમાં ન પ્રવર્તવું-નિંદવા યોગ્ય કામ ન કરવાં.

- ૧૨ આવક પ્રમાણે ખરચ રાખવું.
- ૧૩ ધનને અનુસરતો વેષ રાખવો-પેઠાશ પ્રમાણે પોશાકી રાખવી.
- ૧૪ આઠ પ્રકારની બુદ્ધિના ગુણને સેવવા, તે આઠગુણનાં નામ-
૧ શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઇચ્છા. ૨ શાસ્ત્ર સાંભળવું. ૩ તેનો અર્થ સમજવો. ૪ તે યાદ રાખવો, ૫ ઉઠ-તેમાં તક કરવો તે સામાન્ય જ્ઞાન. ૬ અપોહ-વિશેષ જ્ઞાન. ૭ ઉહાપોહથી સંદેહ ન રાખવો. ૮ જ્ઞાન-આ વસ્તુ આમજ છે એવો નિશ્ચય કરવો.
- ૧૫ નિત્ય ધર્મને સાંભળવો જેથી બુદ્ધિ નિર્મળ થાય.
- ૧૬ પહેલાં જમેલું ભોજન પચી જાય ત્યાર પછી નવું ભોજન કરવું.
- ૧૭ જ્યારે ખરી ભુખ લાગે ત્યારે ખાવું, પણ એકવાર ખાધા પછી તરતજ મીઠાઈ વિગેરે આવેલું જોઈ લાલચથી તે ઉપર ખાવું નહીં કારણ કે અપચો થાય.
- ૧૮ ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ વર્ગને સાધવા.
- ૧૯ અતિથિ તથા ગરીબને અન્નપાનાદિ આપવું.
- ૨૦ નિરંતર અભિનિવેષ રહિત રહેવું-કોઈના પરાલવ કરવાના પરિણામ કરી અનીતિથી કામનો આરંભ કરવો નહીં.
- ૨૧ ગુણી પુરુષોનો પક્ષપાત કરવો-તેમનું બહુમાન કરવું.

- ૨૨ નિસિદ્ધ દેશકાળનો ત્યાગ કરવો—રાજ તથા લોકોએ નિષેધ કરેલા દેશકાળમાં જવું નહીં.
- ૨૩ પોતાની શક્તિને અનુસરીને કામનો આરંભ કરવો.
- ૨૪ પોષણ કરવા યોગ્ય જેવાં કે માતાપિતા, સ્ત્રી-પુત્રાદિકનું ભરણું પોષણ કરવું.
- ૨૫ વ્રતને વિષે રહેલા તથા જ્ઞાને કરી મોટા એવા પુરુષોને પુજવા.
- ૨૬ દીર્ઘદર્શી—જે કોઈ કામ કરે તેમાં લાંબી દ્રષ્ટિ ફેરવી તેનાં શુભાશુભ ફળનો તપાસ કરીને ચાલવું.
- ૨૭ વિશેષજ્ઞ—દરેક વસ્તુનો તફાવત સમજી પોતાના આત્માના ગુણ દોષોની તપાસ કરવી.
- ૨૮ કૃતજ્ઞ (કર્તા કામનો જાણુ)—કરેલ ઉપકારને તથા અપકારને સમજવો.
- ૨૯ લોકપ્રિય—વિનયાદિ ગુણુકરી લોકપ્રિય થવું.
- ૩૦ લબ્ધાન્તુ (લાજવાળો)—લાજમર્યાદામાં રહેવું.
- ૩૧ હયાન્તુ—હયાભાવ રાખવો.
- ૩૨ સુંદર આકૃતિવાન—કુર આકૃતિનો ત્યાગ કરી શરીરને સુંદર આકાર રાખવો.
- ૩૩ પરોપકારી—પરને ઉપકારી થવું.
- ૩૪ અંતરંગારિજિત—કામ, ક્રોધ, લોભ, માન, મદ તથા હ્રુષ એ ૬ અંતરંગ વેરીને જીતવા.

૩૫ વશીકૃતોદ્રિયઞ્નમ-ઈંદ્રિયોના સમૂહને વશ કરવા-સર્વે
ઈંદ્રિયોને વશ કરવાનો અભ્યાસ કરવો.

બાળશ્રવેને મોંઢે કરવા સુગમ પડે માટે ઉપરના માર્ગાનુ-
સારીના પાંત્રીસ બોલ સંક્ષેપથી લખ્યા છે. વિવરણ અત્યાંતરો-
માંથી જોઈ લેવું.

૩૫ બોલનો થોકડો.

- ૧ જાતિ ચાર—૧ દેવ. ૨ મનુષ્ય. ૩ તિર્યંચ. ૪ નારકી.
- ૨ જાતિ પાંચ—૧ એકેંદ્રિ. ૨ બેઈંદ્રિ. ૩ તેઈંદ્રિ. ૪ ચૈરિંદ્રિ
૫ પંચેંદ્રિ.
- ૩ કાય છ—૧ પૃથ્વી. ૨ અપ. ૩ તેજ. ૪ વાઉ. ૫ વનસ્પતિ
૬ વસ.
- ૪ ઈંદ્રિ પાંચ—૧ ક્ષરસ, ૨ રસ, ૩ દ્રાણુ. ૪ ચક્ષુ. ૫ શ્રોતેંદ્રિ.
- ૫ પર્યાપ્તિ છ—૧ આહાર. ૨ શરીર. ૩ ઈંદ્રીય, ૪ શ્વાસો-
શ્વાસ. ૫ ભાષા. ૬ મન પર્યાપ્તિ.
- ૬ દ્રાણુ દશ—૧ ક્ષરસર્ઈંદ્રિ બળદ્રાણુ. ૨ રસર્ઈંદ્રિ બળદ્રાણુ.
૩ દ્રાણુર્ઈંદ્રિ બળદ્રાણુ. ૪ ચક્ષુર્ઈંદ્રિ બળદ્રાણુ. ૫ મનબળ
દ્રાણુ. ૬ વચન બળદ્રાણુ. ૭ કાય બળદ્રાણુ. ૮ શ્વાસો-
શ્વાસ બળદ્રાણુ. ૯ આયુષ્ય બળદ્રાણુ.
- ૭ શરીર પાંચ—ઔદારિક ૨. વૈકીય, ૩ આહારક. ૪ તેજસ
૫ કામર્ણુ.

૭ ભોગ પંદર—

૧ મનના ચાર-૧ સત્ય. ૨ અસત્ય. ૩ મિશ્ર. ૪ વ્યવહાર-મન ભોગ.

૨ વચ્ચનના ચાર-૧ સત્ય. ૨ અસત્ય. ૩ મિશ્ર. ૪ વ્યવહાર-ભાષા.

૩ કાયાના સાત-૧ ઔદારિક. ૨ ઔદારિક મિશ્ર. ૩ વૈક્રિય. ૪ વૈક્રિય મિશ્ર. ૫ આહારક ૬ આહારક મિશ્ર. ૭ કાર્મણ.

૯ ઉપયોગ બાર—

પાંચ જ્ઞાન-૧ મતિ. ૨ શ્રુત. ૩ અવધિ. ૪ મનઃપર્યવ. ૫ કેવલજ્ઞાન.

ત્રણ અજ્ઞાન-૧ મતિઅજ્ઞાન. ૨ શ્રુતઅજ્ઞાન ૩ વિભંગ-જ્ઞાન.

ચાર દર્શન-૧ ચક્ષુ. ૨ અચક્ષુ. ૨ અવધિ. ૪ કેવળ દર્શન.

૧૦ કર્મ આઠ-૧ જ્ઞાનાવણી. ૨. દર્શનાવણી. ૩ વેદની. ૪ મોહની, ૫ આયુ. ૬ નામ. ૭ ગોત્ર. ૮ અંતરાય કર્મ.

૧૧ શુભુઠાણુ (શુભુસ્થાન) ચઉદ-૧ મિથ્યાત્વ. ૨ શાસ્વાદન ૩ મિશ્ર. ૪ અવિરતિ સમ્યક્ દૃષ્ટિ શુભુઠાણુ. ૫ દેશ વિરતી. ૬ પ્રમત્ત. ૭ અપ્રમત્ત. ૮ નિવૃત્તિ બાહર અપૂર્વ કરણુ શુભુઠાણુ. ૯ અનિવૃત્તિ બાહર શુભુઠાણુ. ૧૦ સુદમ સંપરાય. ૧૧ ઉપશાંત મોહની. ૧૨ ક્ષીણ મોહની, ૧૩ સભોગી કેવળી. ૧૪ અભોગી કેવળી.

૧૪ પચ્ચેદ્રિના ત્રેવિંશ વિષય—

૧ ફરસ ઈંદ્રિના આઠ—૧ હળવો. ૨ ભારે. ૩ ઊંચો. ૪ ઠંડો
૫ લુખો. ૬ થોપડો. ૭ સુંવાલો. ૮ અરમયસો.

૨ રસઈંદ્રિના પાંચ—૧ ખાટો. ૨ મીઠો. ૩ તીખો. ૪ કડવો.
૫ કષાયલો.

૩ ઘ્રાણેઈંદ્રિના બે—૧ સુગંધ. ૨ દુર્ગંધ.

૪ ચક્ષુઈંદ્રિના પાંચ—૧ કાળો. ૨ પીળો. ૩ લીલો. ૪ ઘાળો.
૫ રાતો.

૫ શ્રોતઈંદ્રિના ત્રણ—૧ જીવ. ૨ અજીવ. ૩ મિશ્ર.

૧૩ મિથ્યાત્વ દશ—૧ જીવને અજીવ સદ્દે. ૨ અજીવને
જીવ ૩ ધર્મને અધર્મ સદ્દે. ૪ અધર્મને ધર્મ
સદ્દે. ૫ સાધુને અસાધુ સદ્દે. ૬ અસાધુને સાધુ
સદ્દે, માર્ગને કુમાર્ગ અને. ૮ કુમાર્ગને માર્ગ સદ્દે.
૯ અષ્ટકર્મ ખપાવી કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે પહોંચેલાને
મોક્ષે ગયા ન માને. ૧૦ આઠ કર્મ ખપાવ્યા ન હોય
તેમને મોક્ષે ગયા માને.

૧૪ તત્ત્વ નવ—૧ જીવ ૨ અજીવ ૩ પુન્ય ૪ પાપ ૫ આશ્રવ
૬ સંવર ૭ નિર્જરા ૮ બંધ ૯ મોક્ષ.

૧૫ આત્મા આઠ—૧ દ્રવ્ય આત્મા. ૨ કષાય આત્મા. ૩ જોગ
આત્મા ૪ ઉપયોગ આત્મા ૫ જ્ઞાન આત્મા. ૬ દર્શન
આત્મા. ૭ ચારિત્ર આત્મા. ૮ વીર્ય આત્મા.

- ૧૬ ઠંડક ચોવીસ—૧ સાત નરકનો. ૧૦ ભુવનપતિના. ૫ સ્થાવરના. ૩ વિગલેંદ્રિના. ૧ તિર્યંચ પંચેંદ્રિ. ૧ મનુષ્ય ૧ વાણવ્યંતર; ૧ જ્યોતિષી. ૧ વૈમાનીક.
- ૧૭ લેશ્યા છ-૧ કૃષ્ણલેશ્યા. ૨ નીલલેશ્યા. ૩ કાપોતલેશ્યા ૪ તેજોલેશ્યા. ૫ પદ્મલેશ્યા. ૬ શુકલલેશ્યા.
- ૧૮ દૃષ્ટિ ત્રણ—૧ સમકિત દૃષ્ટિ ૨ મિથ્યા દૃષ્ટિ ૩ મિશ્ર દૃષ્ટિ.
- ૧૯ ધ્યાન ચાર-૧ આત્મધ્યાન. ૨ સૌંદ્ર ધ્યાન. ૩ ધર્મ ધ્યાન. ૪ શુકલ ધ્યાન.
- ૨૦ દ્રવ્ય છ-૧ જીવ ૨ ધર્માસ્તિકાય ૩ અધર્માસ્તિકાય ૪ આકાશાસ્તિકાય ૫ કાલ ૬ પુદ્ગલાસ્તિકાય. જીવાસ્તિકાય-દ્રવ્ય થકી અનંતા. ૧, ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણુ ૨, કાળ થકી આદિ અંત રહિત ૩, ભાવ થકી અરૂપી ૪ ગુણ થકી ચેતના લક્ષણુ વંત ૫.
- ધર્માસ્તિકાય-દ્રવ્ય થકી એક ૧, ક્ષેત્ર થકી લોકલોક પ્રમાણુ ૨, કાળ થકી આદિ અંત રહિત ૩. ભાવ થકી અરૂપી ૪, ગુણ થકી ચલણુ ગુણ ૫.
- અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય થકી એક ૧, ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણુ ૨, કાળ થકી આદિ અંત રહિત ૩, ભાવ થકી અરૂપી ૪, ગુણ થકી સ્થિર ગુણ ૫.
- આકાશાસ્તિકાય-દ્રવ્ય થકી અનંતા ૧, ક્ષેત્ર થકી લોકલોક પ્રમાણુ ૨, કાળ થકી આદિ અંત રહિત ૩, ભાવ થકી અરૂપી ૪, ગુણ થકી અવકાશ ગુણ ૫.

કાળદ્રવ્ય-દ્રવ્ય થકી અનંતા ૧, ક્ષેત્ર થકી અઢી દ્વોષ પ્રમાણુ ૨, કાળ થકી આદિ અંત રહિત ૩, ભાવ થકી અરૂપી ૪ ગુણુ થકી વર્તના-જીનાનું નવું, નવાનું જીનું કરવું એ લક્ષણુ ૫.

પુદ્ગલાસ્તિકાય-દ્રવ્ય થકી અનંતા ૧, ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણુ ૨, કાળ થકી આદિ અંત રહિત ૩, ભાવ થકી રૂપી ૪, ગુણુ થકી સડણુ, પડણુ, વિદ્ધસણુ ૫.

૨૧ રાશિ બે-૧ જીવરાશિ. ૨ અજીવરાશિ.

૨૨ શ્રાવકના બાર વ્રત-૧ સ્થુલ પ્રાણાતિપાત વિરમણુ, ૨ મૃષાવાદ વિરમણુ ૩ અદત્તાદાન વિરમણુ ૪ મૈથુન વિરમણુ ૫ પરિગ્રહ પરિમાણુ ૬ દિશી પરિમાણુ ૭ ભોગોપભોગ પરિમાણુ ૮ અનર્થદંડ વિરમણુ, ૯ સામાયક ૧૦ દેસાવગાસીક ૧૧ પોષધ અપવાસ, ૧૨ અતિથિ-સંવિભાગ.

૨૩ સાધુજીનાં પાંચ મહાવ્રત-૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણુ, મૃષાવાદ વિરમણુ ૩ અદત્તાદાન વિરમણુ ૪ મૈથુન વિરમણુ ૫ પરિગ્રહ વિરમણુ.

તેવીસમે બોલે સાધુજીનાં મહાવ્રત પાંચ, તેની વિગત નીચે પ્રમાણુ:-પડેલા પ્રાણાતિપાત વ્રતના ભાંગા ૮૧.

૯ પૃથ્વીકાય હણે નહીં, હણાવે નહી અને હણતાને ભલો બાણે નહીં-મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ,

- ૬ અપકાયના—અપકાય હણે નહીં, હણાવે નહીં અને હણુ-
તાને ભલો જાણે નહીં—મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ તેઉકાય હણે નહીં, હણાવે નહીં, હણુતાને ભલો જાણે
નહીં—મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ વાઉકાય (વાયરો) હણે નહીં, હણાવે નહીં અને હણુતાને
ભલો જાણે નહીં—મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ વનસ્પતિકાય હણે નહીં, હણાવે નહીં અને હણુતાને ભલો
જાણે નહીં—મન વચન કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ જેઠંદ્રિ—હણે નહીં, હણાવે નહીં અને હણુતાને ભલો
જાણે નહીં, મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ તેઠંદ્રિ--હણે નહીં, હણાવે નહીં, અને હણુતાને ભલો
જાણે નહીં, મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ ચૌરંદ્રિ--હણે નહીં, હણાવે નહીં, અને હણુતાને ભલો
જાણે નહીં, મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.
- ૬ પંચેંદ્રી—હણે નહીં, હણાવે નહીં, અને હણુતાને ભલો
જાણે નહીં, મન વચન અને કાયાથી એ રીતે નવ.

બીજા મુદ્દાવાદ પ્રત (જુઠ) ના ભાંગા ૩૬:—

- ૯ કોધથી જૂઠું બોલે નહીં, બોલાવે નહીં, અને બોલતાને લલો બાણે નહીં, મન વચન અને કાયાએ.
- ૯ હાંસી કરી જૂઠું બોલે નહીં, બોલાવે નહીં, બોલતાને લલો બાણે નહીં, મન વચન કાયાએ.
- ૯ લયથી જૂઠું બોલે નહીં, બોલાવે નહીં. બોલતાને લલો બાણે નહીં, મન વચન કાયાએ.
- ૯ લોભથી જૂઠું બોલે નહીં, બોલાવે નહીં, અને બોલતાને લલો બાણે નહીં, મન વચન અને કાયાએ.

ત્રીજા અક્રતાદાન પ્રતના ભાંગા ૫૪.

- ૯ અદ્ય ચોરી કરે નહીં, કરાવે નહીં, કરતાને લલો બાણે નહીં—મન વચન અને કાયાએ.
- ૯ ઘણી ચોરી કરે નહીં, કરાવે નહીં, કરતાને લલો બાણે નહીં—મન વચન અને કાયાએ.
- ૯ નાની ચોરી કરે નહીં, કરાવે નહીં, કરતાને લલો બાણે નહીં—મન વચન અને કાયાએ.
- ૯ મોટી ચોરી કરે નહીં, કરાવે નહીં, કરતાને લલો બાણે નહીં—મન વચન અને કાયાએ.
- ૯ સચિત્ત ચોરી કરે નહીં, કરાવે નહીં, કરતાને લલો બાણે નહીં—મન વચન અને કાયાએ.
- ૯ અચિત્ત ચોરી કરે નહીં, કરાવે નહીં, કરતાને લલો બાણે નહીં—મન વચન અને કાયાએ.

ચોથા મૈથુનવ્રતના સાંગા ૨૭.

- ૬ દેવતાની સ્ત્રી લોગવે નહી, લોગાવે નહી, લોગવતાને લલો બાણે નહી—મન વચન કાયાથી.
- ૬ મનુષ્યની સ્ત્રી લોગવે નહી, લોગવાવે નહી, લોગવતાને લલો બાણે નહી—મન વચન કાયાથી.
- ૬ તિય 'ચની સ્ત્રી લોગવે નહી, લોગવાવે નહી, લોગવતાને લલો બાણે નહી—મન વચન અને કાયાથી.

પાંચમા પરિગ્રહ વ્રતના સાંગા ૫૪.

- ૬ થોડો પરિગ્રહ રાખે નહી, રખાવે નહી, રાખતાને લલો બાણે નહી—મન, વચન અને કાયાએ.
- ૬ ઘણો પરિગ્રહ રાખે નહી, રખાવે નહી, રાખતાને લલો બાણે નહી—મન વચન કાયાએ.
- ૬ નાનો પરિગ્રહ રાખે નહી, રખાવે નહી, રાખતાને લલો બાણે નહી—મનવચન અને કાયાએ.
- ૬ મોટો પરિગ્રહ રાખે નહી, રખાવે નહી, રાખતાને લલો બાણે નહી—મન વચન અને કાયાએ.
- ૬ સચિત્ત પરિગ્રહ રાખે નહી, રખાવે નહી, રાખતાને લલો બાણે નહી—મન વચન અને કાયાએ.
- ૬ અચિત્ત પરિગ્રહ રાખે નહી, રખાવે નહી, રાખતાને લલો બાણે નહી—મન વચન અને કાયાએ.

એ પ્રકારે પાંચ મહાવ્રતના ૨૫૨ ભાંગા થયા.

૨૪ પચ્ચખાણના ભાંગા ઓગણપચાસ—

૯ એક કરણ એક જોગે—૧ મને કરૂં નહીં ૨ વચને કરૂં નહીં
૩ કાયાએ કરૂં નહીં. ૪ મને કરાવું નહીં ૫ વચને કરાવું
નહીં ૬ કાયાએ કરાવું નહીં ૭ મને અનુમોદું નહીં ૮ વચને
અનુમોદું નહીં. ૯ કાયાએ અનુમોદું નહીં.

૯ એક કરણ બે જોગે—૧ મને વચને કરૂં નહીં. ૨ મને
કાયાએ કરૂં નહીં. ૩ વચને કાયાએ કરૂં નહીં. ૪ મને
વચને કરાવું નહીં. ૫ મને કાયાએ કરાવું નહીં ૬ વચને
કાયાએ કરાવું નહીં. ૭ મને વચને અનુમોદું નહીં ૮ મને
કાયાએ અનુમોદું નહીં. ૯ વચને કાયાએ અનુમોદું નહીં.

૩ એક કરણને ત્રણ જોગે—૧ મને વચને કાયાએ કરૂં નહીં
૨ મને વચને કાયાએ કરાવું નહીં, ૩ મને વચને
કાયાએ અનુમોદું નહીં.

૯ બે કરણ એક જોગે—૧ મને કરૂં કરાવું નહીં. ૨ વચને કરૂં
કરાવું નહીં. ૩ કાયાએ કરૂં કરાવું નહીં. ૪ મને કરૂં અનુ-
મોદું નહીં. ૫ વચને કરૂં અનુમોદું નહીં. ૬ કાયાએ કરૂં
અનુમોદું નહીં. ૭ મને કરાવું અનુમોદું નહીં ૮ વચને
કરાવું અનુમોદું નહીં. ૯ કાયાએ કરાવું અનુમોદું નહીં.

૯ બે કરણ બે જોગે—૧ મને વચને કરૂં કરાવું નહીં. ૨ મને
કાયાએ કરૂં કરાવું નહીં, ૩ વચને કાયાએ કરૂં કરાવું

નહી. ૪ મને વચને કરું અનુમોદુ નહી. ૫ મને કાયાએ કરું અનુમોદુ નહી. ૬ વચને કાયાએ કરું અનુમોદુ નહી ૭ મને વચને કરાવું અનુમોદુ નહી ૮ મને કાયાએ કરાવું અનુમોદુ નહી ૯ વચને કાયાએ કરાવું અનુમોદુ નહી.

૩ બે કરણ ત્રણ જોગે—મને વચને કાયાએ કરવું કરાવું નહી. ૨ મન વચન કાયાએ કરું અનુમોદુ નહી ૩ મન વચન કાયાએ કરાવું અનુમોદુ નહી.

૩ ત્રણ કરણ એક જોગે—મને કરું કરાવું અનુમોદુ નહી, ૨ વચને કરું કરાવું અનુમોદુ નહી, ૩ કાયાએ કરું કરાવું. અનુમોદુ નહી.

૩ ત્રણ કરણ બે જોગે—૧ મને વચને કરું કરાવું અનુમોદુ નહી. ૨ મને કાયાએ કરું કરાવું અનુમોદુ નહી ૩ વચને કાયાએ કરું કરાવું અનુમોદુ નહી.

૧ ત્રણ કરણ ત્રણ જોગે—મન વચન કાયાએ કરું કરાવું અનુમોદુ નહી.

૨૫ ચારિત્ર પાંચ—૧ સામાયિક ચારિત્ર. ૨ ઉદ્દોપસ્થાપનીય ચારિત્ર. ૩ પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર. ૪ સૂક્ષ્મ સંપરાધ ચારિત્ર. ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર.

૨૬ નય સાત—૧ નૈગમ નય. ૨ સંગ્રહ નય. ૩ વ્યવહાર નય.

૪ રૂણસુત્ર નય ૫ સમભિરૂઢ નય. ૬ શબ્દ નય. ૭ એવંભૂત નય.

- ૨૭ નિક્ષેપા ચાર-૧ નામ નિક્ષેપો ૨ સ્થાપના નિક્ષેપો.
૩ દ્રવ્ય નિક્ષેપો ૪ ભાવ નિક્ષેપો.
- ૨૮ સમકિત પાંચ-૧ ઉપસમ સમકિત. ૨ ક્ષેપોપસમ
સમકિત ૩ ક્ષાયિક સમકિત. ૪ સાસ્વાદન સમકિત.
૫ વેદક સમકિત.
- ૨૯ નવ રસ-૧ શૃંગારરસ. ૨ વીરરસ, ૩ કર્ણારસ
૪ હાસ્યરસ, ૫ રૂદ્ર રસ, ૬ નયરસ. ૭ અદ્ભૂતરસ,
૮ શાન્ત રસ. ૯ વિભત્સરસ.
- ૩૦ અભક્ષ બાવીશ-૧ વડકું. ૨ પીપળકું. ૩ ઉંખર-
કું. ૪ કલુંખરકું. ૫ કલુંખરકું. ૬ પાકેલ
કેળ ૭ માંસ. ૮ દારૂ. ૯ મધ. ૧૦ માખણ. ૧૧ હીમ.
૧૨ ગીડા ૧૩ ઉચ્છ્ર કું. ૧૪ બહુખીજ કું. ૧૫ અથાણું
(બોળો વગેરે) ૧૬ કાચું મોરસ. ૧૭ ઝેર-અઝીણુ,
સોમલ, મોહોરો. ૧૮ માટી. (મુલતાની આદિ)
૧૯ ચલિત રસ, વાસી રોટલી, સીરો, લાપસી વગેરે.
૨૦ અજાણ્યા કું, વસ્તુ. વિગેરે ૨૧ રાત્રી ભોજન
૨૨ કંઠ મૂળ. આ બાવીશ અભક્ષ શ્રાવકે વર્જવાં.
- ૩૧ અનુયોગ ચાર--૧ દ્રવ્યાનુયોગ ૨ ગણિતાનુ યોગ.
૩ ચરણકરણાનુયોગ. ૪ ધમ કથાનુયોગ.
- ૩૨ તત્ત્વ ત્રણ-૧ દેવતત્ત્વ ૨ શુદ્ધતત્ત્વ ૩ ધર્મ તત્ત્વ.
- ૩૩ સમવાય પાંચ-૧ કાળ. ૨ સ્વભાવ. ૩ નિયત, ૪ કર્મ,
૫ ઉદ્યમ.

૩૪ ત્રણસેને ત્રેસઠ પાખંડીના લેદ—૧૮૦ ક્રિયાવાદીના લેદ,
૮૪ અક્રિયાવાદીના લેદ. ૩૨ વિનયવાદીના લેદ.
૬૭ અજ્ઞાન વાદીના લેદ.

૩૫ શ્રાવકના અંકવીસ ગુણુ— ૧ લજ્યાવંત. ૨ દયાવંત.
૩ શાંતભૂતિવંત ૪ પ્રતીતવંત. ૫ પરાયા દોષનો
ઢાંકણુહાર. ૬ પરાપકારી. ૭ ઐશ્વર્યદૃષ્ટિ વાળો
૮ ગુણુગ્રાહી. ૯ ગિરવાઈ વાળો. ૧૦ સહુને વલ્લભ
૧૧ શિષ્ટચારનો પક્ષી. ૧૨ મિષ્ટવચન બોલે.
૧૩ ઉંડા વિચારવાળો. ૧૪ વિશેષ જ્ઞાનનો જાણુનાર
૧૫ શાસ્ત્રનો જાણુનાર. ૧૬ ધર્મનો જાણુનાર. ૧૭ ક્રીધો
ઉપકાર જાણે. ૧૮ નહિ દીન નહિ અભિમાની એવો
મધ્યસ્થ સ્વભાવવાળો. ૧૯ સહજસ્વભાવમય વિનયવંત
૨૦ પાપની ક્રિયાઓ રહિત, ૨૧ પવિત્ર.

શ્રી જિન મુવનને વિષે વર્જવાની ૮૪ આશાતના.

૧ પાન સોપારી ખાવી.	૨૧ ચામડી ઉતારવી.
૨ પાણી પીવું.	૨૨ પિત્ર કાઢવું.
૩ ભોજન કરવું.	૨૩ ઉલટી કરવી.
૪ પગરખાં પહેરી રાખવાં.	૨૪ દાંત કાઢીને નાંખવા.
૫ મૈથુન સેવવું.	૨૫ વિસામો લેવો.
૬ પથારી કરી સૂવું.	૨૬ ગાય લેંસ બાંધવાં.
૭ થુંકવું તથા ગળદે નાખવો.	૨૭ દાંતનો મેલ નાંખવો.
૮ પેસાબ કરવો.	૨૮ આંખનો મેલ નાંખવો.
૯ છાંડે જવું.	૨૯ નખનો મેલ નાંખવો.
૧૦ જુગટું રમવું.	૩૦ ગાલનો મેલ નાંખવો.
૧૧ અનેક પ્રકારથી ક્ષીણ કરવી. (ખણવું વિગેરે)	૩૧ નાકનો મેલ નાંખવો.
૧૨ કોલાહલ કરવો.	૩૨ માથાનો મેલ નાંખવો.
૧૩ ધનુર્વેદાદિ કળાનો અભ્યાસ કરવો.	૩૩ કાનનો મેલ નાંખવો.
૧૪ કોગળા કરવા.	૩૪ ચામડીનો મેલ નાંખવો.
૧૫ ગાળ દેવી.	૩૫ મંત્રાદિ પ્રયોગ કરવો.
૧૬ શરીર ધોવું.	૩૬ વિવાહ માટે એકઠા થવું.
૧૭ વાળ ઉતારવા.	૩૭ કાગળ લખવા.
૧૮ નખ ઉતારવા.	૩૮ થાપણ મુકવી.
૧૯ લોહી નાંખવું.	૩૯ ભાગ પાડવા.
૨૦ મીઠાઈ વગેરે નાંખવી.	૪૦ પગ ઉપર પગ.

- ૪૧ છાણાં થાપવાં.
 ૪૨ કપડાં સુકવવાં.
 ૪૩ ધાન્ય સુકવવું.
 ૪૪ પાપડ સુકવવા.
 ૪૫ વડીયો કરવી.
 ૪૬ સંતાઈ જવું.
 ૪૭ રોવું.
 ૪૮ વિઠ્ઠા કરવી.
 ૪૯ શસ્ત્રાસ્ત્ર ઘડવાં,
 ૫૦ તિર્થંથ રાખવાં.
 ૫૧ તાપણી કરવી.
 ૫૨ રસોઈ કરવી.
 ૫૩ સોનાદિકની પરીક્ષા કરવી.
 ૫૪ નિસિદ્ધી ન કહેવી.
 ૫૫ છત્ર ધારણ કરવું.
 ૫૬ શસ્ત્ર રાખવાં.
 ૫૭ ચામર વીંજવવાં.
 ૫૮ મન એકાગ્ર ન કરવું.
 ૫૯ મદન કરવું.
 ૬૦ સચિતનો ત્યાગ ન કરવો.
 ૬૧ અચિત (વસ્ત્રાભરણનો)
 ત્યાગ કરવો.
 ૬૩ એક સાડી ઉતરાસન ન
 કરવું.

- ૬૪ મુગટ રાખવાં.
 ૬૫ તોરા રાખવા.
 ૬૬ પાઘડીનો અવિવેક કરવો.
 ૬૭ હોડ કરવી.
 ૬૮ ગેડી દડે રમવું.
 ૬૯ જુહાર કરવા.
 ૭૦ ભાંડ ચેષ્ટા કરવી.
 ૭૧ તિરસ્કાર કરવો.
 ૭૨ લાંઘવા બેસવું.
 ૭૩ સંગ્રામ કરવો.
 ૭૪ કેશનો વિસ્તાર કરવો.
 ૭૫ પગ બાંધી બેસવું.
 ૭૬ ચાખડીઓ પહેરવી.
 ૭૭ પગ ભાંખા ધાલવાં.
 ૭૮ પીપુડી વગાડવી.
 ૭૯ કાદવ કરવો.
 ૮૦ અંગની ધુળ ઉડાવવી.
 ૮૧ શુદ્ધ ભાગ પ્રગટ કરવો.
 ૮૨ વેપાર કરવો.
 ૮૩ વૈદું કરવું.
 ૮૪ ન્હાવું.

આ આશાતનાઓમાં જનન્યથી, પહેલી ૧૦ વરજવી.

આળોપયોગી પ્રશ્નોત્તર.

લોકાલોક.

૧ પ્રશ્ન-આ દુનિયાને આપણા શાસ્ત્રમાં શું કહે છે ?

જિત્તર-લોક.

૨ પ્ર-લોકને ફરતું શું છે ?

જિ-અલોક.

૩ પ્ર-અલોકમાં શું છે ?

જિ-એકલું આકાશ છે. ખીજું કંઈજ નથી.

૪ પ્ર-લોક અને અલોક બંને મળીને શું કહેવાય છે ?

જિ-લોકાલોક (લોક+અલોક)

પંચ પરમેષ્ઠિની ઓળખ.

૧ પ્ર-લોકાલોક સંપૂર્ણપણે કોણ બાળી દેખી રહ્યા છે ?

જિ-પરમેશ્વર.

૨ પ્ર-આપણે અહીં વાતચીત કરીએ છીએ તે પરમેશ્વર બાણે ?

જિ-હા, તે સર્વ બાણે છે.

૩ પ્ર-સર્વ બાણે તે કેવા કહેવાય ? સર્વ જ્ઞ.

૪ પ્ર-સર્વ જ્ઞ કોને કોને કહેવાય ?

જિ-સિદ્ધ ભગવંતને તથા અરિહંત દેવને.

૫ પ્ર-સિદ્ધ ભગવંત કયાં રહે છે ? સિદ્ધ ક્ષેત્રમાં.

૬ પ્ર-સિદ્ધ ક્ષેત્ર કયાં છે ?

જિ-લોકને મસ્તકે, અલોકની નીચે.

૭ પ્ર-સિદ્ધ ભગવંતને કેટલા હાથ હોય ?

ઉ-હાથ ન હોય. તેમને શરીર (જે જડ પદાર્થ છે) નથી.

૮ પ્ર-સિદ્ધ ભગવંત અહીં કયારે આવે ?

ઉ-ન આવે, કારણ કે આવવાનું કારણજ નથી.

૯ પ્ર-અરિહંત દેવ એટલે શું ? કર્મરૂપ શત્રુને હણનાર.

૧૦ પ્ર-કર્મ એટલે શું ?

ઉ-જીવની સાથે રહીને સંસારનાં સુખ દુઃખ આપનાર.

જીવે પૂર્વકાળમાં કરેલાં સારાં નરસાં કૃત્યો.

૧૧ પ્ર-કર્મ કેટલી જાતનાં છે ? આઠ જાતનાં.

૧૨ પ્ર-તમે કર્મ. દીઠાં છે ? ના, તે આપણાથી ન દેખાય.

આપણે સુખી કે દુઃખી થઈએ છીએ તે કર્મ અનુસાર છે.

૧૩ પ્ર-તમને કેટલી જાતનાં કર્મ લાગેલાં છે ?

ઉ-આઠ જાતનાં.

૧૪ પ્ર-સિદ્ધ ભગવંત ને ? એણે નહિ.

૧૫ પ્ર-અરિહંતદેવ ને કેટલા કર્મ લાગેલાં છે.

ચાર કર્મ.

૧૬ પ્ર-અરિહંત દેવને કેટલા હાથ હોય ? બે.

૧૭ પ્ર-તેઓ ખાય શું ? અચેત અહાર.

૧૮ પ્ર-સિદ્ધ ભગવંત શું ખાય ? કંઈ નહીં.

૧૯ પ્ર-હાલ આ લોકમાં અરિહંત કેટલા છે ? વીશ.

૨૦ પ્ર-તેઓ કયા લોકમાં છે ? *ત્રીજા લોકમાં.

---

*પશ્ચિમ મહા વિદેહે (જ'ણુ દ્વીપમાં) અધોગામ વિજય આશ્રમી અધોલોકમાં પશુતીર્થ*કર છે. પરંતુ અહોળતાએ ત્રીજા લોકમાં કહેવા.

૨૧ પ્ર-ત્રીછાલોકના કયા ક્ષેત્રમાં? મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં.

૨૨ પ્ર-મહાવિદેહ કેટલા છે? પાંચ.

૨૩ પ્ર-અરિહંત દેવ મરીને કયાં જાય? ગેશ્વે.

૨૪ પ્ર-આપણા ભરતક્ષેત્રમાં છેલ્લા અરિહંત કોણુ થયા?

ઉ-મહાવીર પ્રભુ, બીજી નામ વર્ધમાન સ્વામી.

૨૫ પ્ર-તેઓ હાલમાં કયાં છે? સિદ્ધ ક્ષેત્રમાં.

૨૬ પ્ર-નમસ્કાર મંત્ર બોલો?

ઉ-નમો અરિહંતાણુ; નમો સિદ્ધાણુ; નમો આયરિયાણુ;

નમો ઉવણ્ણાણુ; નમો લોચ્ચે સ્વ સાધૂણુ.

૨૭ પ્ર-નમો એટલે શું? નમસ્કાર હોજો.

૨૮ પ્ર-અરિહંતાણુ એટલે શું? અરિહંત દેવને.

૨૯ પ્ર-સિદ્ધાણુ એટલે શું? સિદ્ધ ભગવંતને.

૩૦ પ્ર-અરિહંત અને સિદ્ધ એ બેમાં મો. કોણુ? સિદ્ધ.

૩૧ પ્ર-ત્યારે અરિહંતને પ્રથમ નમસ્કાર શા માટે કરીએ?

સિદ્ધને ઓળખાવનાર આપણા પ્રત્યક્ષ ગુરુ છે માટે.

૩૨ પ્રશ્ન--અરિહંત કેવા હોય? સાધુજીના જેવા.

૩૩ પ્ર--સિદ્ધ ભગવંત કેવા છે? નિરંજન, નિરાકાર.

૩૪ પ્ર--નિરંજન એટલે શું?

ઉ-જેને કર્મરૂપી અંજન-મેલ નથી તે.

૩૫ પ્ર-નિરાકાર એટલે શું?

ઉ-જેને આકાર નહિ તે.

૩૬ પ્ર-નમો આયરિયાણુ એટલે શું? આચાર્યજીને નમસ્કાર.

૩૭ પ્ર-આચાર્ય કોને કહેવાય ?

ઉ-પોતે શુદ્ધ આચાર પાળે અને બીજને પળાવે ને.

૩૮ પ્ર-આચાર્યમાં કેટલા ગુણ હોય ? છત્રીશ.

૩૯ પ્ર-અરહિંતમાં કેટલા ગુણ હોય ? બાર.

૪૦ પ્ર-આચાર્ય મોટા કે અરહિંત ? અરહિંત.

૪૧ પ્ર-સિદ્ધ ભગવંતમાં કેટલા ગુણ હોય ? આઠ.

૪૨ પ્ર-નવકાર મંત્રના ચોથા પદમાં કોને નમસ્કાર કરવાનું કહ્યું છે ? ઉ-ઉપાધ્યાયજીને.

૪૩ પ્ર-ઉપાધ્યાય કોને કહેવાય ?

ઉ-શુદ્ધ સૂત્રાર્થ પોતે ભણે અને બીજને ભણાવે તેને.

૪૪ પ્ર-આપણી નિશાળમાં કોણ ઉપાધ્યાય ? કોઈ નહિ.

ધર્મનું જ્ઞાન આપે છે તે ધર્મ ગુરુ છે.

૪૫ પ્ર-ઉપાધ્યાયજીમાં કેટલા ગુણ હોય ? પચીશ.

૪૬ પ્ર-ઉપાધ્યાય મોટા કે આચાર્ય ? આચાર્ય.

૪૭ પ્ર-નવકારનું પાંચમું પદ બોલો !

ઉ-નમો લોએ સર્વસાહુભ્યં.

૪૮ પ્ર-લોએ એટલે ? લોકમાં.

૪૯ પ્ર-સર્વસાહુભ્યં એટલે ?

ઉ-સર્વ સાધુજીને. (પાંચમાં પદનો અર્થ એવો છે કે લોકમાં જેટલા સાધુ છે તે સર્વને નમસ્કાર.)

૫૦ પ્ર-સાધુજીમાં કેટલા ગુણ હોય ? સતાવીશ.

૫૧ પ્ર૦-નવકાર મંત્રમાં કેટલાને નમસ્કાર કરવાનું કહ્યું છે ?
ઉ૦-પાંચને.

૫૨ પ્ર૦-કયા પાંચ ?

ઉ૦-અરહિંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુજી.

૫૩ પ્ર૦-એ પાંચે મળીને શું કહેવાય ? પંચ પરમેષ્ઠિ.

૫૪ પ્ર૦-પંચ પરમેષ્ઠિના કેટલા ગુણ ? ૧૦૮.

૫૫ પ્ર૦-પંચ પરમેષ્ઠિમાં સાધુપણું કોણ કોણ પાળે છે ?

ઉ૦-અરહિંત, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુજી.

૫૬ પ્ર૦-સિદ્ધ લગવંત શું કરે છે ?

ઉ૦-આનંદ. અનંત સુખની કહેરમાં બિરાજી રહ્યા છે.

૫૭ પ્ર૦-પંચ પરમેષ્ઠિમાં માણસ કેટલા ?

ઉ૦-ચાર. (સિદ્ધ લગવંત સિવાય.)

જીવતત્ત્વ તથા અજીવતત્ત્વ.

૧ પ્ર-આપણા શરીરઉપર અગ્નિનો તણખો પડે તો શું થાય ?

ઉ૦-વેદના થાય, દહાય.

૨ પ્ર૦-માણસ મરી જાય પછી તેના શરીરને શું કરે છે ?

ઉ૦-અગ્નિમાં સળગાવી દે છે.

૩ પ્ર૦-તેને વેદના નહિ થતી હોય ?

ઉ૦-ના, તેને વેદના ન થાય.

૪ પ્ર૦-શા માટે ન થાય ? તેમાં જીવ નથી રહ્યો માટે.

૫ પ્ર૦-કયાંસુધી આપણને સુખદુઃખ જાણવામાં આવે છે ?

ઉ૦-શરીરમાં જીવ છે ત્યાં સુધી.

૬ પ્ર૦-ત્યારે સુખદુઃખ કોણ જાણે છે ? શરીર કે જીવ ?

ઉ૦-જીવ સુખ દુઃખ જાણે છે.

૭ પ્ર૦-તમે જીવ કીકો છે ?

ઉ૦-ના, તે આપણાથી દેખી શકાતો નથી, તે અદ્રષ્ટી છે.

૮ પ્ર૦ શરીરમાં જીવ કઈ જગાએ રહેતો હશે ?

ઉ૦-આખા શરીરમાં (સર્વાંગે) જીવ વ્યાપી રહ્યો છે.

૯ પ્ર૦-કોની પેટે ? તલમાં તેલ રહે છે તેની પેટે.

૧૦ પ્ર૦-જીવ મરે કે નહિ ? કદિ નહિ.

૧૧ પ્ર૦-ત્યારે મરી જવું એટલે શું ?

ઉ૦-શરીરમાંની જીવનું જતાં રહેવું, જીવ કાયાનું જુદું પડવું.

૧૨ પ્ર૦-જીવ શરીર છોડીને કયાં જાય છે ?

ઉ૦-ખીજ શરીરમાં ઉપજે.

૧૩ પ્ર૦-ખધા જીવને ખીજ શરીરમાં ઉપજવું પડે ?

ઉ૦-સિદ્ધ થાય તેમને ખીજ શરીરમાં ઉપજવું ન પડે.

૧૪ પ્ર૦-જીવ લોકમાં જાય છે કે અલોકમાં ?

ઉ૦-અલોકમાં એકલું આકાશ છે; ત્યાં જીવ એક પણ નથી. લોકમાં અનંતા જીવ ભર્યા છે.

૧૫ પ્ર૦-લોકમાં જીવ વગરનું કોઈ પણ સ્થળ હશે ?

ઉ૦-ના, એક સોયના અગ્ર ભાગ જેટલી પણ આ લોકમાં જીવ વિનાની ખાલી જગા નથી.

૧૬ પ્ર૦-જીવનું બીજું નામ શું? આત્મા.

૧૭ પ્ર૦-હાથીનો આત્મા મોટો કે કીડીનો? આત્મા તમામના સરખાજ છે.

૧૮ પ્ર૦-હાથી મરીને કીડી થાય તો તેનો જીવ એવડા નાના શરીરમાં કેમ સમાઈ શકે?

ઉ૦-એક દીવો આખા ચોરડામાં અજવાળું આપે છે; પણ તેજ દીવો ઉપર એક વાસણ ઢાંકીએ તો તેટલાજ ભાગમાં તેનું અજવાળું સમાઈ જાય છે. તેવી રીતે જીવ પણ શરીર પ્રમાણે વ્યાપીને રહે છે.

૧૯ પ્ર૦-જીવ આપણા દેખવામાં આવે છે કે નહિ?

ઉ૦-ના, તે અડ્ડી છે.

૨૦ પ્ર૦-ત્યારે આપણે જે જે ચીજો જોઈ શકીએ તે બધી કેવી કહેવાય? રૂપી-અજીવ.

૨૧ પ્ર૦-જીવ અને અજીવમાં શો ફેર?

ઉ૦-જીવનું ચૈતન્ય લક્ષણ છે; અને અજીવ અચેતન એટલે જડ છે.

૨૨ પ્ર૦-આપણું શરીર જીવ કે અજીવ? અજીવ.

૨૩ પ્ર૦-ત્યારે જડપદાર્થ પોતાનીમેળે હાલીચાલી કેમ શકે?

ઉ૦-તેમાં જીવ હોય ત્યાં સુધી તે જીવની શક્તિથી હાલી ચાલી શકે; જીવ ગયે તેનાથી કશુંએ ન થાય.

૨૪ પ્ર૦-સર્વ પદાર્થોનો કયા બે તત્ત્વમાં સમાવેશ થઈ જાય છે?

ઉ૦-જીવ તત્ત્વ અને અજીવ તત્ત્વમાં; અથવા ચેતન અને જડમાં.

સચેત અચેતની સમજણ.

- ૧ પ્ર૦-સાધુ પાણી કેવું વાપરે ?
ઉ૦-અચેત એટલે જીવ વગરનું.
- ૨ પ્ર૦-કુવા, નદી, તળાવ વગેરેનું પાણી કેવું હોય ?
ઉ૦-સચેત એટલે જીવવાળું.
- ૩ પ્ર૦-પાણીના એક ટીપામાં કેટલા જીવ હોય ?
ઉ૦-અસંખ્યાતા.
- ૪ પ્ર૦-અસંખ્યાતા એટલે ? ગણ્યા ગણાય નહિ.
- ૫ પ્ર૦-ગણી શકાય તે કેટલા કહેવાય ? સંખ્યાતા.
- ૬ પ્ર૦-વરસાદનું પાણી કેવું હોય ? સચેત.
- ૭ પ્ર૦-પાણી સચેત હોય તે અચેત શાથી થાય ?
ઉ૦-ગરમ થવાથી અથવા તેમાં અચેત કરી શકે તેવી ખીજ વસ્તુ મળવાથી.
- ૮ પ્ર૦-પાણીને અચેત કરી શકે તેવી વસ્તુ કઈ ?
ઉ૦ રાખ, ચોખ્ખા ઉપરની રજ, દ્રાક્ષ, ફેરી વગેરે. (ચોખ્ખા દ્રાક્ષ, ફેરી, વગેરે ધોવાતાં પાણી અચેત થઈ જાય છે)
- ૯ પ્ર૦-સાધુજી સચેત પાણી શા માટે નથી વાપરતા ?
ઉ૦-પાણીના જીવની દયાને ખાતર.
- ૧૦ પ્ર૦-પાણીના જીવની દયાને ખાતર ખીજું શું કરે છે ?
ઉ૦-વરસાદના દહાડામાં એકજ ગામમાં રહે છે અને વરસતા વરસાદમાં ગોચરી કરવા પણ જતા નથી.
- ૧૧ પ્ર૦-સાધુ ખોરાક કેવો ખાય ? અચેત.

૧૨ પ્ર૦-રોટલા રોટલી સચેત કે અચેત ? અચેત.

૧૩ પ્ર૦-શાક ભાજી સચેત કે અચેત ?

ઉ૦-કાચી લિલોત્રી સચેત હોય, રાંધેલી અચેત કહેવાય.

૧૪ પ્ર૦-રાંધવાથી અચેત કેમ થાય છે ?

ઉ૦-ચુલા મહિની અગ્નિ લાગવાથી તેના જીવો મરી જાય છે * અને નવા ઉપજતા નથી.

૧૫ પ્ર૦-કાચી લિલોત્રી સાધુને કલ્પે ?

ઉ૦-ના; તે સચેત છે માટે ન કલ્પે.

૧૬ પ્ર૦-કાચુ અનાજ સાધુને કલ્પે ?

ઉ૦-અચેત કલ્પે; પણ સચેત હોય તે ન કલ્પે.

૧૭ પ્ર૦-સચેત અચેત અનાજ કેમ પરખી શકાય ?

ઉ૦-જે અનાજ વાવવાથી ઉગે તેવું હોય તે સચેત.

૧૮ પ્ર૦-ચોખ્ખા સચેત કે અચેત.

ઉ૦-અચેત; કારણ કે તે વાવ્યા ઉગતા નથી.

૧૯ પ્ર૦-જીવાર, બાજરી, ઘઉં, મગ, ચણા, અડદ, મઠ, મકાઈ, વગેરે સચેત કે અચેત ? સચેત.

૨૦ પ્ર૦-અડદની દાળ કાચી હોય તે સચેત કે અચેત ?

ઉ૦-અચેત; કારણ કે કોઈ પણ કઠોળની દાળ વાવી ઉગતી નથી.

* અહીંશિક્ષકે વિદ્યાર્થીને સમજાવવું કે સાધુ કોઈ એવું ઇચ્છતા નથી કે મારે માટે કોઈ રસોઈ પકવે અથવા સચેત વસ્તુને અચેત કરી મને આપે, અચેત થએલી વસ્તુ તેનાર પડી હોય અને સાધુ આવી ચહેડે તો ચોખ્ખા ભાગે તો જોઈ.

૨૧ પ્ર-લોટ સચેત કે અચેત? અચેત.

૨૨ પ્ર-કેવાં લોટ દાળસચેત કહેવાય અને સાધુને ન કહ્યે?
ઉ-તરતનાં ફળેલાં અથવા ભરડેલાં લોટ દાળ સચેત
કહેવાય ને સાધુને લેવાં કહ્યે નહિ, લેવાની જરૂર પણ નહિ.

૨૩ પ્ર-કાચું મીઠું સચેત કે અચેત? સચેત.

૨૪ પ્ર-મીઠામાં કેવા જીવો હોય? પૃથ્વીકાય.

૨૫ પ્ર-પૃથ્વીકાય જીવો બીજાં શેમાં હોય?

ઉ-ખારો, માટી, પથ્થર, હીંગળો, હરતાળ, ગેરૂ, ગોપી-
ચંદન, રત્ન, પરવાળાં વગેરેમાં.

૨૬ પ્ર-જીવારના દાણા જેટલી પૃથ્વીકાય લેઈએ તો તેમાં
કેટલા જીવો હોય? અસંખ્યાતા.

૨૭ પ્ર-પાણીમાં કેવા જીવો રહેલા છે? અપકાય.

૨૮ પ્ર-લીલોતરીમાં કેવા જીવો? વનસ્પતિ કાય.

૨૯ પ્ર-વનસ્પતિ કાય જીવો શેમાં શેમાં હોય છે?

ઉ-ઝાડ, છોડ અને વેલાનાં મૂળ, થડ, ડાળાં, ડાળખાં,
છાલ, પાંદડાં ફુલ, ફળ, બીજ વગેરેમાં વનસ્પતિકાય
જીવો હોય છે.

૩૦ પ્ર-વનસ્પતિકાયના મુખ્ય કેટલા ભેદ છે?

ઉ-બે; પ્રત્યેક વનસ્પતિ અને સાધારણ વનસ્પતિ.

૩૧ પ્ર-પ્રત્યેક વનસ્પતિ કોને કહેવાય?

ઉ-શરીરે શરીરે એકેકા જીવ હોય તે પ્રત્યેક.

૩૨ પ્ર૦-સાધારણ વનસ્પતિ કેને કહેવાય ?

ઉ૦-અનંતા જીવોનું એક શરીર હોય તેને (કંદમૂળ.)

૩૩ વનસ્પતિમાં કેટલા જીવ છે ?

ઉ૦-કૃષ્ણીમાં અનંતા, કાચીમાં અસંખ્યાતા ને પાકીમાં સંખ્યાતા જીવ હોય છે.

૩૪ પ્ર૦-સાધુને પાકી કેરી બહોરાવાય ?

ઉ૦-આખી કેરી સાધુને લેવી ન કલ્પે; કારણ કે તેની ગોટલીમાં જીવ છે.

૩૫ પ્ર૦-સાધુને પાકી કેરીનો રસ બહોરાવાય ? હા.

૩૬ પ્ર૦-સાધુને ઘી ઉનું ખપે કે થીણું ? બેઉ.

૩૭ પ્ર૦-સાધુને તેલ લેવું કલ્પે ? હા.

૩૮ પ્ર૦-સાધુને દુધ, દહીં અને છાસ કલ્પે ?

ઉ૦-હા; તે પચી અચેત હોય છે માટે કલ્પે, દુધ ગરમ ખરે

૩૯ પ્ર૦-સાધુને ખારો લેવો કલ્પે ?

ઉ૦-ના; તે સચેત ગણાય.

૪૦ પ્ર૦-સાધુને સાકર, ખાંડ, ગોળ લેવાં કલ્પે ? હા,

૪૧ પ્ર૦-અચેત વસ્તુ સાધુજીવી કયારે ન બહોરી શકાય ?

ઉ૦-અસુઝતી હોય ત્યારે.

૪૨ પ્ર૦-અસુઝતી કેને કહેવાય ?

ઉ૦-અચેત વસ્તુ સચેત વસ્તુને લાગેલી હોય; અથવા બહોરાવવા જતાં સચેત વસ્તુનો સ્પર્શ થઈ ગયે હોય તો અચેત વસ્તુ પણ સાધુને લેવી કલ્પે નહિ.

૪૩ પ્ર૦-સાધુજીને જોરાવતી વખતે આપણે કયી કયી વસ્તુને અડકવું નહિં.

ઉ૦-પૃથ્વી કાય, અપકાય તથા વનસ્પતિકાય જીવો જે વસ્તુમાં છે તે વસ્તુને તથા અગ્નિને અડકવું નહિ, તેમજ કુંક મારીને કાંઈ ચીજ આપવી નહિ.

૪૪ પ્ર૦-અગ્નિ ને શા માટે અડકવું નહિ ?

ઉ૦-તેના એક તણખામાં અસંખ્યાતા જીવ હોય છે.

૪૫ પ્ર૦ તે કેવા જીવ કહેવાય ? અગ્નિકાય અથવા તેજિકાય.

૪૬ પ્ર૦-સાધુને જોરાવતાં કુંક શા માટે ન મારવી ?

ઉ૦-કુંકવાથી વાયરાના જીવો હણાય છે માટે.

૪૭ પ્ર૦-વાયરાના જીવો કેવા કહેવાય ? વાઉકાય.

૪૮ પ્ર૦-વાયરાના જીવો શાથી હણાય છે ?

ઉ૦-ઉઘાડે મુખે બોલવાથી, ઝાપટ નાખવાથી, હીંચકવાથી વગેરે ક્રિયાઓથી.

૪૯ પ્ર૦-એકવાર ઉઘાડે મોંઠે બોલવાથી કેટલાક જીવો હણાય ?

ઉ૦-અસંખ્યાત.

૫૦ પ્ર૦-પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજિકાય અને વનસ્પતિકાય એટલે શું ?

ઉ-પૃથ્વીપ્રાય એટલે પૃથ્વીના જીવો, અપકાય એટલે પાણીના જીવો, તેઉકાય એટલે અગ્નિના જીવો. વાઉ-કાય એટલે વાયરાના જીવો અને વનપતિકાય એટલે વનસ્પતિના જીવો. *

ત્રસ અને સ્થાવર જીવો.

૧ પ્ર-પૃથ્વીના, પાણીના, અગ્નિના, વાયરાના અને વનસ્પતિના એ પાંચે જાતના જીવો પોતાની મેળે હાલી ચાલી શકે ખરા? ના.

૨ પ્ર-જે જીવો પોતાની મેળે હાલીચાલી શકે હિ તે જીવો કેવા કહેવાય? સ્થાવર.

૩ પ્ર-જે જીવો પોતાની મેળે હાલી ચાલી શકે તે કેવા કહેવાય? ત્રસ.

* અહીં શિક્ષકે વિદ્યાર્થીઓના મનમાં સજ્જડ ઠસાવવું જોઈએ કે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, પવન અને વનસ્પતિમાં જીવ છે, એ વાત કાંઈ ગુપ્ત નથી; કારણ કે તે દરેકને વધવા-ઘટવાપણું છે અર્થાત 'લાગણી' છે તે આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ. પશ્ચિમના લોકોએ પ્રયોગો કરીને એ દરેકમાં જીવ હોવાની ખાત્રી કરી છે. આપણા એક બંગાળી શોધક હમણાંજ શોધ કરી છે કે ધાતુ પણ સચેત છે. આમ વીતરાગ અથવા પક્ષપાત વગરના પ્રજુની વાણી આપણે માત્ર અંધ શ્રદ્ધાથીજ માનવાની નથી પણ ખરેખરી છે માટેજ માનીએ છીએ-એમ કહી શકાએસાડવી.

૪ પ્ર૦-તમે ત્રસ કે સ્થાવર ! ત્રસ.

૫ પ્ર૦-હાથી, ઉંટ, ગાય, ભેંસ વગેરે ત્રસ કે સ્થાવર ? ત્રસ.

૬ પ્ર૦-માંખી, મંકોડા વગેરે ત્રસ કે સ્થાવર ? ત્રસ.

૭ પ્ર૦-લીમડો ત્રસ કે સ્થાવર ? સ્થાવર.

૮ પ્ર૦-પાણીના જીવો ત્રસ કે સ્થાવર ? સ્થાવર.

૯ પ્ર૦-કખાટ ત્રસ કે સ્થાવર ?

ઉ૦-કખાટમાં જીવ નથી; માટે તે ત્રસ કે સ્થાવર કાંઈ નહિ.

૧૦ પ્ર૦-મીઠાના જીવ ? સ્થાવર.

૧૧ પ્ર૦-પોરા ? ત્રસ.

૧૨ પ્ર૦-ઘડીયાળ ? તેમાં જીવ નથી.

૧૩ પ્ર૦-જીવના મોટા ભેડ કેટલા ? જો, ત્રસ અને સ્થાવર.

૧૪ પ્ર૦-સ્થાવરના કેટલા ભેડ ?

ઉ૦-પાંચ-પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાઉ અને વનસ્પતિ.

૧૫ પ્ર૦-કુલ કેટલી કાયના જીવો છે ?

ઉ૦-છ કાયના જીવો છે. પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય (પાંચ સ્થાવર) અને ત્રસકાય.

શ્રીમહાવીર શાસન.

૧ પ્ર૦-આપણે કયો ધર્મ પાળીએ છીએ ? જૈન ધર્મ.

૨ પ્ર૦-‘જૈન’ નામ શાથી પડ્યું ?

ઉ૦-જીન પરમાત્માએ સ્થાપ્યો તેથી જૈન ધર્મ કહેવાય છે.

૩ પ્ર૦-જન એટલે શું ? રાગ દ્વેષના જીતનાર.

૪ પ્ર૦-જનનું ખીજું નામ શું ?

ઉ૦-તીર્થ'કર અથવા અરિહંત અથવા વીતરાગ.

૫ પ્ર૦-આપણે કયા તીર્થ'કરના શાસનમાં છીએ ?

ઉ૦-ચોવીશમા શ્રી મહાવીર સ્વામિના શાસનમાં.

૬ પ્ર૦-શ્રી મહાવીર પ્રભુનાં માતૃશ્રીનું નામ શું ?

ઉ૦ ત્રિશલા દેવી.

૭ પ્ર૦-શ્રી મહાવીરના પિતાનું નામ શું ?

ઉ૦-સિદ્ધાથ રાજા.

૮ પ્ર૦-તેઓ કેવી જ્ઞાતે હતા ? ક્ષત્રીય.

૯ પ્ર૦-સિદ્ધાથ રાજાની રાજધાની કયા શહેરમાં હતી ?

ઉ૦-ક્ષત્રીકુંડ નગરમાં.

૧૦ પ્ર૦-સિદ્ધાથ રાજાને કેટલા કુંવર હતા ? બે.

૧૧ પ્ર૦-તેમનાં નામ શું ?

ઉ૦-મોટા નંદીવર્ધન અને નાના શ્રીવધ માન સ્વામિ
અથવા શ્રીમહાવીર.

૧૨ પ્ર૦-મહાવીર સ્વામિના શરીરનો વર્ણ કેવો હતો ? સોના
જેવો.

૧૩ પ્ર૦-મહાવીર સ્વામિનું દેહમાન કેટલું હતું ? સાત હાથ.

૧૪ પ્ર૦-દેહમાન એટલે શું ? શરીરનું માપ, ઉંચાઈ.

૧૫ પ્ર૦-મહાવીર સ્વામિનું આયુષ્ય કેટલું હતું ? ૭૨ વર્ષ.

૧૬ પ્ર૦ તેમણે કેટલા વર્ષની ઉમરે દિક્ષાલીધી ? ૩૦ વર્ષની.

૧૭ પ્ર૦-દિક્ષા લીધા પછી ધર્મ ક્યારે પ્રરૂપ્યો ?

ઉ૦-સાડાબાર વર્ષ અને એક પખવાડીએ-કેવળજ્ઞાન
ઉત્પન્ન થયા પછી.

૧૮ પ્ર૦-કેવળજ્ઞાન એટલે શું ? સંપૂર્ણ જ્ઞાન.

૧૯ પ્ર૦-કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાથી ભગવંતે શું કીધું ?

ઉ૦-કેવળજ્ઞાને કરીને લોકમાં અનેક પ્રકારના ત્રસ અને
સ્થાવર જીવોને દુઃખી થતા જાણીને તેઓને દુઃખોથી મુક્ત
કરવા માટે મોક્ષમાર્ગ દેખાડ્યો અને અનેક જીવોને સંસાર
સમુદ્રથી તાર્યા; અનંત જીવોની દયાનો પાલક સાધુવર્ગ ઉત્પન્ન
કર્યો, દાનાદિક ઉત્તમ ગુણોથી અલંકૃત શ્રાવક વર્ગ ઉભો કર્યો,
અને તેમના માટે અપૂર્વ જ્ઞાનના ભંડાર રૂપ શાસ્ત્રો ગુપ્તી શકે
તેવું ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન અને ત્રિપદી વિદ્યા ગણધર દેવને આપીને
ત્રીશ વર્ષ કેવળ દીક્ષા પાળી સિદ્ધ ગતિ પામ્યા.

બોલો શ્રી મહાવીર પ્રભુની જય.

ઉત્તમ ગૃહસ્થ.

સંસારમાં રહ્યા છતાં પણ ઉત્તમ શ્રાવકો ગૃહસ્થા-
શ્રમથી આત્મસાધનને સાધે છે, તેઓનો ગૃહાશ્રમ
પણ વખણાય છે. તે ઉત્તમ પુરૂષ સામાયિક,
ક્ષમાપના, ચોવિહાર, પ્રત્યાખ્યાન વગેરે યમ નિયમ
ને સેવે છે. પરપત્ની ભણી મા બહેનની દષ્ટિ રાખે
છે. સત્પાત્રે યથાશક્તિ દાન દે છે. શાંત મધુરી અને
કોમળ ભાષા બોલે છે. સત્ શાસ્ત્રનું મનન કરે છે.

બને ત્યાંસુધી આજીવિકામાં પણ માયાકપટ
ઇત્યાદિ કરતા નથી. સ્ત્રી, પુત્ર, માત, તાત, મુનિ
અને ગુરૂ એ સઘળાંને યથાયોગ્ય સન્માન આપે છે.
મા બાપને વિનયથી ધર્મનો બોધ આપે છે. યત્નાથી
ધરનો સ્વચ્છતા, રાંધણું, સોંધણું, શયન વગેરે
રખાવે છે. પોતે વિચક્ષણતાથી સ્ત્રી, પુત્રને વિનયી
અને ધર્મી કરે છે. કુટુંબમાં સંપત્તી વૃદ્ધિ કરે છે.
આવેલા અતિથિનું યથાયોગ્ય સન્માન કરે છે.
ચાચકને ક્ષુધાતુર રાખતો નથી. સત્ પુરૂષોનો
સમાગમ અને તેઓનો બોધ ધારણ કરે છે.

મમ્યાદ અને સંતોષ યુક્ત નિરંતર વર્ને છે. યથાશક્તિ
શાસ્ત્ર સંચય વરમાં રાખે છે. અહ્ય આરંભથી
વ્યવહાર ચલાવે છે. આવો ગ્રહસ્થાવાસ ઉત્તમ
ગતિનું કારણ થાય એમ જ્ઞાનીઓ કહે છે.

શ્રી મોક્ષમાળા.

શ્રાવકના ગુણ.

સદ્ગુરુ કહે નિસુણો ભવિ લોક, ધર્મ વિના ભવ હોએ દેહક;
ગુણ વિણ ધર્મ કાઓ પણ તથા, અંક વિના મીંડાં હોય યથા.
ધર્મ રચણને તેહજ યોગ, જેહને અંગે ગુણ આલોગ;
શ્રાવકના ગુણ તે એકવીશ, સૂત્રે ભાખ્યા શ્રી જગદીશ.
પહેલે ગુણે છલછલિઓ ન હોય, ખીજે ઇંદ્રિય પટુતા જોય,
ત્રીજે સૌમ્ય સ્વભાવી જાણ, ચોથે લોકપ્રિય શુભવાણ.
ચિત્ત સંકલેશ તજે પાંચમે, છઠ્ઠે અપયશથી વીરમે;
પરને વચક નહિ સાતમે, દાક્ષિણ્યવંત હોયે આઠમે.
લજ્જાવંત નર નવમે કહ્યો, કર્ણણકારી દશમે લહ્યો;
એકાદશમે હોય મધ્યસ્થ, દ્વાદશમે ગુણ રાગી પ્રથસ્ત.
ધર્મ કથા વક્ષણ તેરમે, શુભ પરિવાર સહિત ચતુદશમે;
ઉત્તર કાલે નિજ હિતકાર, કરે કાળ પક્ષરમે વિચાર.
ષોડશમે ગુણ દોષ વિશેષ, જાણે નિજ પર સમવડ લેખ;
સદાચાર જ્ઞાનાદિક વૃદ્ધ, સત્તરમે સેવે તે સિદ્ધ.
અઠદશમે ગુણવંત મહંત, તેહનો વિનય કરે મન અંત,

ન વિસારે ક્રીધો ઉપકાર, શ્રાવક ગુણ ઓગણીશમો સાર.
 મનની સુહ સાધે પર અર્થ, વીશમાં ગુણના ધારો અર્થ;
 ધર્મ કાર્ય કરવે હોય દક્ષ, એકવીશમો ગુણ એ પ્રત્યક્ષ.
 એ માંહેલા ઓગણીશ વિરતિ, શ્રાવક ધર્મની નહીં પ્રતિપતિ.
 ચોથા ચઉદશમાં ગુણ વિના, અંગિકર્યો પણ હારે જના.
 તે માટે ગુણ અંગે ધરો, જિમ શ્રાવકપણુ સુધુ વરો,
 પાંડિત શાંતિવિજયનો શિષ્ય, માનવિજય કહે ધરી જગીશ.

શ્રાવકની કરણી.

શ્રાવક તું જિઠે પરભાત, ચાર ઘડી લે પાછલી રાત,
 મનમાં સમરે શ્રી નવકાર, જીમ પામે લવ સાયર પાર. ૧
 કવણુ દેવ કરણુ ગુરૂ ધર્મ, કવણુ અમારું છે કુલ કર્મ,
 કવણુ અમારો છે વ્યવસાય, ચંચુ ચિંતવજે મનમાંય. ૨
 સામાયિક લેજે મન શુદ્ધ, ધર્મની હુંડે ધરજે ખુદ્ધ,
 પડિકકમણું કરે રચણી તણું, પાતિક આલોઈ આપણું ૩
 કાયા શકતે કરે પરચખાણુ, શુદ્ધિ પાળે જીનની આણુ,
 ભણુજે ગણુજે સ્તવન સજ્જાય, જિણુ હુંતી નિસ્તારો થાય. ૪
 ચીતારે નિત્ય ચઉદે નીમ, પાળે દયા જીવંતા સીમ,
 દેહરે જઈ જુહારે દેવ, દ્રવ્ય ભવથી કરજે સેવ. ૫
 પૂજા કરતાં લાભ અપાર, પ્રભુજી મહોટા મુક્તિદાતાર
 જે ઉથાપે જીનવર દેવ, તેહને નવ દંડકની ટેવ. ૬
 પોશાળે ગુરૂવંદને જાય, સુણુજે વખાણુ સદા ચિત્ત લાય,
 નિર્દુષણ સૂજતો આહાર, સાધુને દેજે સુવિચાર. ૭

સાહામિવચ્છલ કરજે ઘાણું, સગપણ મોહદુઃસાહામી તણું,
 દુઃખાયા હીણા દીનનંદન, કરજે તાસ દયા સુવિશેષ. ૮
 ઘર અનુસારે દેજે દાન, મોહોટાસુ મ કરે અભિમાન,
 ગુરને મુખ લેજે આખડી, ધર્મ ન ચુકીશ એકે ઘડી. ૯
 વારૂ શુદ્ધ કરે વ્યાપાર, ઓછા અધિકાનો પરિહાર,
 મ ભરજે કેની કુડી સાખ કુડાંજનસુ કથન મ ભાખ. ૧૦
 અનંતકાય કહ્યાં ખત્રોશ, અલક્ષ ખાવીશ વિશ્વાવીશ,
 તે ભક્ષણ નવિ કીજે ક્રીમે, કાચાં કુણાં ફળ મંત જીમે. ૧૧
 રાત્રી ભોજનના બહુ દોષ, જાણીને કરજે સંતોષ,
 સાજી, સાણુ લોહને ગળી, મધુ ધાવડી મત વેચો વળી. ૧૨
 વળી મ કરાવે રંગણ પાસ, દુષણ ઘણાં કહ્યાં છે તાસ,
 પાણી ગળજે બે બેવાર. અણુગળ પીતાં દોષ અપાર. ૧૩
 જીવાણીના કરજે યત્ન, પતક છંડી કરજે પુણ્ય,
 છાણાં ઇંધણ ચૂલો જોઈ, વાવરજે જીમ પાપ ન હોય. ૧૪
 ધૃતની પેરે વાવરજે નીર, અણુગળ નીર મ ધોમ્મશ ચીર,
 ખારે વ્રત સુધાં પાળજે, અતિચાર સઘળાં ટાળજે. ૧૫
 કહ્યાં પંદરે કર્માદાન, પાપ તણી પરહરજે ખાણુ;
 માથે મ લેજે અનથ દંડ, મિથ્યા મેલ મ ભરજે પિંડ. ૧૬
 સમકિત શુદ્ધ હૃદે રાખજે, બોલ વિચારીને ભાખજે,
 પાંચ તિથિ મ કરીશ આરંભ. પાળો શીયળ તબે મન દંભ. ૧૭
 તેલ, તક, ધૂત, દુધ ને દહીં, ઉઘાડાં મત મેલો સહી,
 ઉત્તમ ઠામે ખરચો વિત્ત, પર ઉપકાર કરો શુભ ચિત્ત. ૧૮

દિવસચરિત્ર કરજો ચોવિહાર, ચાર આહાર તણો પરિહાર,
 દિવસ તણા આલોઈએ પાપ, જિમ ભાંજે સઘળાં સંતાપ. ૧૯
 સંધ્યાએ આવશ્યક સાચવે, જીનવર ચરણ શરણ ભવભવે,
 ચારે શરણ કરી દ્રઢ હોય, સાગારી અણસણ લે સોય. ૨૦
 કરે મનોરથ મન એહવા, તીથ શંત્રુજય જયવા,
 સમેતશિખર આજુ ગિરનાર, લેટીશ હું ધન ધન અવતાર. ૨૧
 શ્રાવકની કરણી છે એહ, એહથી થાએ ભવનો છેહ,
 આઠે કર્મ પડે પાતળાં, પાપ તણાં છૂટે આમળા.
 વારૂ લહિયે અમર વિમાન, અનુક્રમે પામે શીવપુર ઠામ,
 કહે જિનહર્ષ ઘણે સસનેહ, કરણી દુઃખ હરણી છે એહ. ૨૩

કદિ આફત વાદળ શીર પડે,

કદિ મિત્ર વિયોગનું દુઃખ નડે.

કદિ સંપત જાય બધીયે ભલે,

પણ સત્ય સદા ધરજો હૃદયે.

પચ્ચખખાણુ.

નમુકકાર સહિઅ—પચ્ચખખાણુ.

સૂરે ઉગ્ગએ નમુકકારસહિઅં પચ્ચખખાઈ, ચઉવિહંપિ આહારં અસણું, પાણું ખાઈમં સાઈમં અન્નથણા ભોગેણું સહસાગારેણું વોસિરઈ.

પોરિસિ—સાઠ્ઠપોરિસિ પચ્ચખખાણુ.

સૂરે ઉગ્ગએ પોરિસિં સાઠ્ઠ પોરિસિં પચ્ચખખાઈ ચઉવિહંપિ આહારં અસણું, પાણું ખાઈમં સાઈમં અન્નથણા ભોગેણું, સહસાગારેણું, પચ્છન્નકલેણુ દિસામોહેણું, સાહુવયણેણું સન્વસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરઈ.

તિવિહાર ઉપવાસ—પચ્ચખખાણુ.

સૂરે ઉગ્ગએ અલત્તઠ્ઠં પચ્ચખખાઈ તિવિહંપિ આહારં, અસણું ખાઈમં સાઈમં અન્નથણા ભોગેણું સહસાગારેણું પારિઠાવણિઆગારેણું મહત્તરાગારેણું સન્વસમાહિ વત્તિયાગારેણું પાણુહાર નમુકકાર સહિયં પોરિસિં સાઠ્ઠપોરિસિં પચ્ચખખાઈ, ચઉવિહંપિ આહારં અસણું પાણું ખાઈમં સાઈમં, અન્નથણા ભોગેણું સહસાગારેણું પચ્છન્નકલેણુ દિસામોહેણું સાહુવયણેણું મહત્તરાગારેણું, સન્વસમાહિવત્તિઆગારેણું પાણુસ્સ લેવેણુ વા અલેવેણુ વા અચ્છેણુ વા ખહુલેવેણુ વા, સસિથ્થેણુવા, અસિથ્થેણુ વા વોસિરઈ.

ચઉવિહાર પચ્ચખખાણુ.

દિવસચરિમં પચ્ચખાઈ ચઉવિહારં પિ આહારં અસણું
પાણું ખાઈમં સાઈમં અન્નથણુસોગેણું સહસાગારેણું મહત્ત-
રાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિઆગારેણું વોસિરઈ.

મુહુપત્તિના ૫૦ બોલ.

સૂત્ર-અર્થ-તત્ત્વ કરી સદ્દહ.

સમકિત મોહની, મિશ્ર મોહની, મિથ્યાત્વ મોહની, પરિહરૂં.

કામ રાગ, સ્નેહ રાગ, દ્રષ્ટિ રાગ, પરિહરૂં.

સુદેવ, સુગુરૂં, સુધર્મ આદરૂં.

કુદેવ, કુગુરૂં, કુધર્મ પરિહરૂં.

જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર આદરૂં.

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર-વિરાધના, પરિહરૂં.

મનગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, કાયગુપ્તિ, આદરૂં.

મન દંડ, વચન દંડ, કાય દંડ, પરિહરૂં.

હાસ્ય, રતિ, અરતિ, પરિહરૂં. (૮મે હાથે પડીલેહવા.)

ભય, શોક, દુઃખ, પરિહરૂં. (૯મથે હાથે પડીલેહવા.)

કૃષ્ણલેશ્યા, નિલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા, પરિહરૂં. (માથા ઉપર)

રસગારવ, રિદ્ધિગારવ, શાતાગારવ, પરિહરૂં. (મોઢે)

માયાશલ્ય, નિયાણુશલ્ય, મિથ્યાત્વશલ્ય, પરિહરૂં. (છાતીએ)

ક્રોધ, માન, પરિહરૂં. (પુઠે પડીલેહવા.)

માયા, લોભ, પરિહરૂં. (આગળ પડીલેહવા.)

પૃથ્વિકાય, અપકાય, તેઉકાય, ની જયણા કરૂં. (૩મે પગે)

વાઉકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રસકાય ની રક્ષા કરૂં. (૯મથે પગે)

ચૈત્યવંદન--સ્તવનો।

પરમેશ્વર પરમાત્મા પાવન પરમિદ્ગ;
 જય જગગુરુ દેવાધિદેવ નયણે મેં દિઠું.
 અચલ અકલ અવિકાર સાર કરૂણા રસ સિંધુ;
 જગતિ જન આધાર એક નિષ્કારણ બંધુ.
 ગુણઅનંત પ્રભુ તાહરા કિમહિ કહ્યા ન જાય;
 રામ પ્રભુ જિન ધ્યાનથી ચિદાનંદ સુખ થાય.

વૃષભ લંછન શ્રી ઋષભદેવ, અજિત લંછન હાથી,
 સંભવ લંછન ઘોડલો, શીવપુરનો સાથી.
 અભિનંદન લંછન કપિ, કૌંચ લંછન સુમતિ,
 પદ્મકમલ શ્રી પદ્મપ્રભુ, દૂર હરે કુમતિ.
 સુપાન્ધવ પ્રભુને સાથીઓ, ચંદ્રપ્રભુજન ચંદ્ર,
 મકર શ્રીજન સુવિધિપ્રભુ, શ્રીવચ્છ શીતળ જિજ્ઞંસ.
 ખડગી જન શ્રેયાંસનું વાસુપૂજ્યને મહિષ,
 સુકર શ્રીજન વીમળને સુખકારી અહનિશ.
 સિંચાણો જિનઅનંતને, વજ્રલંછન ક્રીધમં.

શાંતિ લ'છન મરગલો, સેવ્યે સુખ શિવશર્મ
 કુંથુ લ'છન ઓકડો, અરજિન નંદાવત',
 ઘટ લ'છન મલ્લિપ્રભુ, કાયળો મુનિસુવત.
 નીલકમલ નમિજનને, શ'ખ લ'છન પ્રભુનેમ,
 ફણીધર શ્રીજીન પાશ્વ'ને, સેવો વધતે પ્રેમ.
 સિંહ લ'છન શ્રી ચરમજીન, વર્દમાન વિખ્યાત,
 લ'છન જીન ચોવીશનાં, ઝોળખીયે અવદાત.

ખાર ગુણ અરિહંત દેવ, પ્રભુમીજે ભાવે.
 સિદ્ધ આઠ ગુણ સમરતાં, દુઃખ દોહગ ભાવે.
 આચારજ ગુણ છત્રીસ, પચત્રીશ ઉવજગાય,
 સત્યાવીશ ગુણ સાધુના જપતાં સુખ થાય,
 અષ્ટોત્તર સય ગુણ મલી, એમ સમરો નવકાર,
 ધીરવિમલ પંડિતતણો, નય પ્રભુમે નિત્યસાર.

ઋષભ (જણુંદમું) પ્રીતડી, કિમ કીજે હો, કહો ચતુર વિચાર.
 પ્રભુજી જઈ અગગા વસ્યા, તિહાં કિણે નવિ હો,
 કેા વચન ઉચાર૦ ઋષભ૦ ૧
 કાગળ પણુ પહોંચે નહિ, નવિ પહોંચેહો, તિહાં કેા પરધાન,
 જે પહોંચે તે તુમ સમો, નવિ ભાંખે હો કેાતું વ્યવધાન, ઋ૦ ૨
 પ્રીત કરે તે શગિયા; જિવવરજી હો, તુમે તો વીતરાગ;
 પ્રીતડી જેહ અશગીથી, લેજવવી હો, લોકોતર આગ. ઋ૦ ૩
 પ્રીતિ અનાદિની વિષભરી, તે રીતે હો કરવા મુજ ભાવ;
 કરવી નિવિધે પ્રીતડી, કિણુ ભાતે હો, કહો બને બનાવ. ઋ૦ ૪

પ્રીતિ અનંતી પરથકી, જે તોડે હો, તે જોડે જોડ;
 પરમ પુરુષથી રાગતા, જોડત્વતા હો, દાખી ગુણ ગેહ; ૪૦ ૫
 પ્રભુજીને અવલંબતાં, નિજ પ્રભુતા હો, પ્રગટે ગુણ રાશ,
 દેવચંદ્રની સેવના, આપે મુજ હો, અવીચળ સુખવાસ-૪૦ ૬

ગિરિઆરે ગુણ તુમ તણા, શ્રી વર્ધમાન જીનરાયારે,
 સુણતાં શ્રવણે અમી ઝરે, મહારી નિર્મલ થાએ કાચારે-ગિ૦ ૧
 તુમ ગુણગણ ગંગા જલે, હું ઝીલી નિર્મલ થાઉરે;
 અવર ન ધ ધો આદરું, નિશદિન તોરા ગુણ ગાઉરે. ગિ૦ ૨
 ઝીલ્યા જે ગંગા જલે, તે છિદ્ધર જળ નવિ પેસેરે,
 જે માલતી કુલે મોહીઆ, તે બાઉલ જઘ નવિ બેસેરે-ગિ૦ ૩
 એમ અમે તુમ ગુણ ગોઠશું, રંગે રાચ્યા ને વળી માચ્યારે;
 તે કેમ પરસુર આદરે, જે પરનારી વશ રાચ્યારે. ગિ૦ ૪
 તું ગતિ તું મતિ આશરે, તું આલંબન મુજ પ્યારેરે;
 વાચકયશ કડે માહરે, તું જીવ જીવન આધારેરે. ગિ૦ ૫

તાર હો તાર પ્રભુ, મુજ સેવક ભણી,
 જગતમાં જોટલું સુજશ લીજે;
 દાસ અવગુણ ભર્યો, જાણી પોતા તણો,
 દયાનિધિ દીનપર દયા કીજે--
 રાગ દેવે ભર્યો, મોહ વૈરી નડ્યો,
 લોકની રીતિમાં, ધણું જો રાતો;
 ક્ષેત્રવશ પ્રમથ્યો, શુદ્ધ ગુણ નરિ રમ્યો,
 ભવ્યા ભવ મોહિ હું વિષય માતા--

તાર૦ ૧

તાર૦ ૨

આદ્યું આચરણ, લોક ઉપચારથી,
શાસ્ત્ર અભ્યાસ પણ કાંઈ કીધો;
શુદ્ધ શ્રદ્ધાન વળી, આત્મ અવલાંબ વિનું,
તેહવો કાર્ય તિણે કે ન સીધો. તાર૦ ૩

સ્વામી દારસણ સમું, નિમિત્ત લઈ નિર્મળું.
જે ઉપાદાન એ શુચી ન થાશે;
દોષ કે વસ્તુનો, અહવા ઉદ્યમતણો,
સ્વામી સેવા સહી નિકટ લાશે. તાર૦ ૪

સ્વામી ગુણ ઓળખી, સ્વામીને જે લજે,
દર્શન શુદ્ધતા તેહ પામે;
જ્ઞાન ચારિત્ર તપ વીર્ય ઉલ્લાસથી,
કર્મ કીધી વસે મુક્તિ પામે તાર૦ ૫

જગત વત્સલ મહાવીર જનવર મુણી,
ચિત્ત પ્રભુ ચરણને શરણ વાસ્યો;
તારજે બાપજી, બીરૂદ નીજ રાખવા,
દાસની સેવના, રખે જોશે. તાર૦ ૬

વિનતિ મનજે, શક્તિ એ આપજે,
ભાવ સ્થાદ્વાદતા શુદ્ધ ભાસે;
સાધિ સાધક દક્ષા, સિદ્ધતા અનુભવી,
દેવચંદ્ર વિમળ પ્રભુતા પ્રકાશે. તાર૦ ૭

પંચમીનું સ્તવન.

પંચમી તપ તમે કરોરે પ્રાણી, જેમ પામો નિર્મલ જ્ઞાનરે;
 પહેલું જ્ઞાન ને પછી ક્રિયા, નહિ કોઈ જ્ઞાન સમાનરે,—પંચમી. ૧
 નંદીસૂત્રમાં જ્ઞાન વખાણ્યું, જ્ઞાનના પાંચ પ્રકારરે;
 મતિ, શ્રુત, અવધિ ને મનઃપર્યવ, કેવલ એક ઉદ્ધારરે.—પંચમી. ૨
 મતિઅઘ્નવીશ, શ્રુત ચઉદ્ધ વીશ, અવધિ છ અસંખ્ય પ્રકારરે;
 દોય ભેદે મનઃપર્યવ દાખ્યું, કેવલ એક ઉદ્ધારરે.—પંચમી. ૩
 ચંદ્ર સૂર્ય ગ્રહ નક્ષત્ર તારા, એકથી એક અપારરે;
 કેવલજ્ઞાન સમું નહીં કોઈ, લોકાલોક પ્રકાશરે—પંચમી. ૪
 પારસનાથ પ્રસાદ કરીને, માહરી પુરો ઉમેદરે;
 સમય સુંદરકહે હું પણ પામું. જ્ઞાનનો પાંચમો ભેદરે—પંચમી. ૫

દાન શીલ તપ ભાવનાનું સ્તવન.

રે ભવ જૈન ધર્મ કીજીએ, ધર્મના ચાર પ્રકાર;
 દાન શીલ તપ ભાવના જગમાં એટલું સાર—રે ભવ. ૧
 વરસ દિવસને પારણે, આઘીશ્વર સુખકાર;
 શેલડી રસ વેરાવીઓ, શ્રી શ્રેયાંસ કુમાર.—રે ભવ. ૨
 ચંપાપોળ ઉઘાડવા, ચાલણીએ કાઢ્યાં નીર;
 સતીય સુભદ્રા સુજશ થયો, શીયલે સુરનર ધીર—રે ભવ. ૩
 તપ કરી કાયા શોષવી. સરસ નીરસ અહાર;
 વીર ભણુંદ વખાણીઓ, ધન્ય ધન્યો અણગાર.—રે ભવ. ૪

અનિત્ય ભાવના ભાવતાં, ધરતાં નિરમલ ધ્યાન;
ભરત આરીસા ભુવનમાં, પામ્યા કેવલ જ્ઞાન.--રે જીવ. ૫
જેન ધર્મ સુરતરૂ સમો, જેહની શીતલ છાયા;
સમયસુંદર કહે સેવતાં વંછીતફલ પાયા.--રે જીવ. ૬

ઋષભદેવનું સ્તવન.

ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ માહરોરે, ચોર ન ચાહુંરે કંત;
રીઝ્યો સાહેબ સંગ ન પરીહરેરે, ભાંગે સાદિ અનંત,--ઋષભ. ૧
પ્રીત સગાઈરે જગમાં સહુ કરેરે, પ્રીત સગાઈ ન કોય;
પ્રીત સગાઈરે નિરૂપાધિક કહીરે, સોપાધિક ધન ખોય.--ઋષભ. ૨
કોઈ કંથ કારણ કાષ્ઠ લક્ષણ કરેરે, મલશું કંથને ધાય;
એ મેળો નવિ કહીએ સંભવેરે, મેળો ઠામ ન થાય;--ઋષભ. ૩
કોઈ પતિ રંજન અતિ ઘણું તપ કરેરે, પતિ રંજન તન તાપ;
એ પતિ રંજન મેં નવિચિત્ત ધયુંરે, રંજન ધાતુ મેળાપ.--ઋષભ. ૪
કોઈ કહે લીલા રે અલખ અલખ તણી રે, લખપૂરે મનઆશ;
દોષ રહીતને લીલા નવિ ઘટે રે, લીલા દોષ વિલાસ.--ઋષભ. ૫
ચિત્ત પ્રસન્નેરે પૂજન ફળ કહુંરે, પૂજા અખડિત એહ:
કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણારે, આનંદધન પદરેહ. ઋષભ. ૬

વિમલનાથનું સ્તવન.

દુઃખ દોહડા ફરે ટલારે, સુખ સંપદશું ભેટ;
ધીંગધણી માથે કીયોરે, કુણ ગંજે નરખેટ--
વિમલ જિન દીકાં લોયણ આજ,
મહારાં સીધ્યાં વંછિત કાજ, વિમલજિન દીકાં લોયણ આજ. ૧

ચરણ કમળ કમળા વસેરે, નિર્મળ થિર પદ રેખ;
 સમળ અથિર પદ પરીહરીરે, પંકજ પામર પેખ. વિમલ ૨
 મુજ મન તુજ પદ પંકજેરે, લીનો ગુણ મકરંદ;
 રંક ગણે મંદીર ધરારે, ઇંદ્ર ચંદ્ર નાગેંદ્ર. વિમલ ૩
 સાહેબ સમરથ તું ધણીરે, પામ્યો પરમ ઉદાર;
 મન વિશ્રામી વાલહોરે, આતમનો આધાર. વિમલ ૪
 દરિસણુ દીઠે જિન તાણું રે, સંશય ન રહે વેધ;
 દિનકર કર ભર પસરંતારે, અધકાર પ્રતિષેધ. વિમલ ૫
 અમિય ભરી મૂરતિ રચીરે, ઉપમા ન ઘટે કૈાચ;
 શાંતસુધારસ ઝીલતીરે, નીરખીત તૃપ્તી ન હોય. વિમલ ૬
 એક અરજ સેવક તણીરે, અવધારો જિનદેવ;
 કૃપા કરી મુજ દીજીએરે, આનંદધન પદ સેવ. વિમલ ૭

અંતરજામી સુણ અલવેસર, મહિમા ત્રિજગ તુમારો,
 સાંભળીને આળ્યો હું તીરે, જન્મ મરણ દુઃખ વારો,
 સેવક અરજ કરે છે રાજ, અમને શિવમુખ આપો.
 સહુકોનાં મનવાંછિત પૂરો, ચિન્તા સહુની ચુરો.
 એહવું બિરૂદ છે રાજ તમારું, કેમ રાખો છે દૂરો—સે૦
 સેવકને વલવલતો દેખી, મનમાં મહેર ન ધર્યો,
 કરૂણાસાગર કેમ કહેવાયો, જો ઉપકાર ન કર્યો.—સે૦

લટપટનું હવે કામ નહિ છે, પ્રત્યક્ષ દરિસણુ દીને,
 ધુંઆડે ધીભું નહીં સાહિબ, પેટ પડયા પતીને.—સે૦
 શ્રી શંખેશ્વર મંડણુ સાહિબ, વિનતડી અવધારો,
 કહે જીનહુષ મયાકરી મુજને, લવસાગરથી તારો—સે૦

- સુણો ચંદાજી, સીમંધર પરમાત્મ પાસે જાણે;
 મુજ વિનતડી પ્રેમ ધરીને ઇણિપરે, તુમે સંભળાવજો.
 જે ત્રણ ભુવનનો નાયક છે, જસ ચોસઠ ઈંદ્ર પાયક છે;
 નાણુ દરિસણુ જેહને ક્ષાયક છે, સુણો— (૧)
 જેની કંચન વરણી કાયા છે, જસ ધોરી લંછન પાયા છે,
 પુંડરિકિણી નગરીનો રાયા છે, સુણો— (૨)
 બાર પર્ષદામાંહિ બિરાજે છે, જસ ચોત્રીસ અતિપય છાજે છે
 ગુણ પાંત્રીશ વાણીએ ગાજે છે. સુણો— (૩)
 લવિજનને તે પડિખોડે છે, તુમ અધિક શીતલ ગુણ સેહે છે,
 રૂપ દેખી લવિજન મોહે છે, સુણો— (૪)
 તુમ સેવા કરવા રસિયો છું, પણ ભરતમાં ફરે વસીયો છું;
 મહા મોહરાય કર ફસીયો છું. સુણો— (૫)
 પણ સાહેબ ચિત્તમાં ધરિયો છે, તુમ આણુ ખડગ કર
 બ્રહ્મિયો છે;
 પણ કાંઈક મુજથી ડરિયો છે. સુણો— (૬)
 જિન ઉત્તમ પુંઠ હવે પૂરો, કહે પદ્મવિજય થાઉં શૂરો,
 તો વાધે મુજ મન અતિ નૂશ સુણો— (૭)

વિરહમાન લગવાન ! સુણો મુજ વિનતિ,
જગતારક જગનાથ, અછો ત્રિભુવન પતિ;
ભાસક લોકાલોક, તિણે જાણો છતિ,
તોપણ વીતક વાત, કહું છું તુજ પ્રતિ. ૧

હું સરૂપ નિજ છોડી, રમ્યો પર પુદ્ગલે,
જીલ્યો ઉલ્લટ આણી; વિષય તૃણા જળે.
આશ્રવ બંધ વિભાવ, કરું રૂચિ આપણી,
ભલ્યો મિથ્યા વાસ, દોષ દેઉં પર ભણી. ૨

અવગુણ ઢાંકણ કાજ કરું જિન મત ક્રિયા,
ન તજું અવગુણ ચાલ, અનાદિની જે પ્રિયા;
દૃષ્ટિ રાગનો પોષ તેહ સમકિત ગણું;
સ્યાદ્વાદની રીત, ન દેખું નિજપણું. ૩

મન તનુ ચપલ સ્વભાવ, વચન એકાંતતા,
વસ્તુ અનંત સ્વભાવ, ન ભાસે જે છતાં;
જે લોકોત્તર દેવ નમું લોકીકથી,
ફલભ સિદ્ધ સ્વભાવ, પ્રભો તહકીકથી. ૪

મહાવિદેહ મોઝાર કે તારક જિનવરૂં,
શ્રી વજ્રધર અરહિંત અનંત ગુણકરૂં;
તે નિર્ધામક શ્રેષ્ઠ સહી મુજ તારણે,
મહાવૈદ્ય ગુણ યોગ, રોગ ભવ બારણે. ૫

પ્રભુ મુખ લબ્ધ સ્વભાવ, સુણે ને માહરો,
 તો પામું પ્રમોદ, એહ ચેતન ખરો;
 થાયે શિવપદ આશ રાશ સુખ વૃંદની,
 સહજ સ્વતંત્ર સ્વરૂપ ખાણુ આણુંદની. ૬
 વળગ્યા જે પ્રભુ નામ, ધામ તે ગુણ તણા,
 ધારો ચેતનરામ એહ થિર વાસના;
 દેવચંદ્ર જિનચંદ્ર હૃદય થિર થાપને,
 જિન આણ્યાયુત લક્ષિત, મુક્તિ મુજ આપને. ૭

સંજ્ઞાઓ.

સમકિતનું મૂળ જાણીયેજી, સત્ય વચન સાક્ષાત્;
 સાચામાં સમકિત વસેજી, કુડામાં મિથ્યાત્વ રે,
 પ્રાણી! મ કરીશ માયા લગાર.
 મુખ મીઠો, જૂઠો મનેજી, કુડ કપટનો રે કોટ,
 જીભે તો જી, જી, કરેજી, ચિત્તમાં તાકે ચોટરે—પ્રાણી!
 આપ ગરજે આઘો પડેજી, પણ ન ધરે બિશ્વાસ;
 મેલ ન છડે મન તણેજી, એ માયાનો પાસરે—પ્રાણી!
 જેહસું માંડે પ્રીતડીજી, તેહસું રહે પ્રતિકૂળ;
 મન નવિ મૂકે આમળોજી, એ માયાનું મૂળરે—પ્રાણી!
 તપ કીધું, માયા કરીજી, મિત્રશું રાખ્યો રે લેહ;
 મહિજિનેશ્વર જાણુનેજી, તો પામ્યા સ્ત્રી વેદરે—પ્રાણી!
 હૃદયરત્ન કહે સાંભળોજી, મેલો માયાની જુદ;
 મુક્તિ પુરી જાવા તણેજી, એ માર્ગ છે શુદ્ધરે—પ્રાણી!

તુમે લક્ષણ જોને લોભનાં રે, લોભે જન પામે જ્ઞાનના રે;
 લોભે ડાહ્યા મનડોલ્યાં કરે રે, લોભે દુર્ઘટ પથે સંચરે રે-તુમે
 તજે લોભ તેહનાં લેઉ ભામણાં રે, વળી પાપ નમીને કડૂ ખામણાં રે
 લોભે મર્યાદા ન રહે કેહની રે, તુમે સંગત મેલો તેહની રે-તુમે.
 લોભે ઘર મેલી રણમાં મરે રે, લોભે ઉચ તે નીચું આદરે રે,
 લોભે પાપ લણી પગલાં ભરે રે, લોભે અકારજ કરતાં ન
 ઓસરે રે-તુમે.

લોભે મનકું ન રહે નિર્મળું રે, લોભે સગપણ નાસે વેગળું રે;
 લોભે ન રહે પ્રીતિને પાવકું રે, લોભે ધન મેલે બહુ એકકું રે-તુમે
 લોભે પુત્ર પ્રત્યે પિતા હણે રે, લોભે હત્યા પાતક નવી ગણે રે;
 તેતો દામતણે લોભે કરી રે, ઉપર મણિધર થાયે તે મરી રે-તુમે.
 જોતાં લોભનો થોભ દીસે નહીં રે, એવું સૂત્ર સિદ્ધાંતે કહ્યું સહી રે;
 લોભે ચક્રી સુભુમનામે જીઓ રે, તેતો સમુદ્ર માંહે દૂબી મૂઓ રે
 તુમે.

એમ જાણીને લોભને છંડો રે, એક ધર્મ સું મમતા મંડો રે;
 કવિ ઉદયરત્ન ભાષે મુદારે, વંદું લોભ તજે તેહને સદારે-તુમે.

રે જીવ! માન ન કીજીયે, માને વિનય ન આવે રે;
 વિનય વિના વિદ્યા નહીં, તો કિમ સમકિત પાવેરે--રે૦
 સમકિત વિષ્ણુ ચારીત્ર નહીં, ચારિત્ર વિષ્ણુ નહીં મુક્તિ રે;
 મુક્તિનાં મુખ છે શાશ્વતાં, તે કેમ લહિયે મુક્તિરે--રે૦
 વિનય વડો સંસારમાં, શુભમાં અધિકારી રે;
 ગર્વે શુભ જાયે ગળી, ચિત્ત જીઓ વિચારી રે--રે૦

માન ક્યું ને રાવણે, તે તો રામે માર્યો રે;
 દુર્યોધન ગર્વે કરી, અતે સવિ હાર્યો રે.— ૨૦
 સૂકાં લાકડાં સારિખો, દુઃખદાયી એ ખોટો રે;
 ઉદયરત્ન કહે માનને, દેખે દેશવો રે.— ૨૦

કડવાં ફળ છે કોધનાં, જ્ઞાની એમ બોલે;
 રીસ તણો રસ બાણીએ, હણાહણ તોલે. ૩૦
 કોધે કોડ પૂર્વ તણું, સંજમ ફળ બાય,
 કોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેખે ન થાય. ૪૦
 સાધુ ઘણો તપીએ હુતો, ધરતો મન વૈરાગ,
 શિષ્યને કોધ થકી થયો, અંડકોશિયો નાગ. ૫૦
 આગ ઉઠે જે ધર થકી, પહેલું તે ધર બાળે
 જળનો જોગ ને નવિ મળે, તો પાસેનું પ્રબળે. ૬૦
 કોધ તણિ ગતિ એહવી, કહે કેવળનાણી,
 હાથ કરે જે હેતની, બાળવજે એમ બાણી. ૭૦
 ઉદયરત્ન કહે કોધને, કાઢને ગળે સાહી,
 કાયા કરને નીમળી, ઉપશમ રસ નાહી. ૮૦

નિંદા મ કરને કોઈની પારકીરે, નિંદાના બોલ્યાં મહાપાપરે,
 વેર વિરોધ વાઘે ઘણોરે, નિંદા કરતાં ન ગણે માય બાપરે નિં
 દ્ર અળતી કાં દેખો તુમેરે, પગમાં બળતી દેખો સહુ કોયરે,
 પરના મેલમાં ધોયાં લૂગડારે, કહો કેમ ઉજળાં હોયરે. નિંદા
 આપ સંભાળો સહુકો આપણોરે, નિંદાની મૂકો પડી ટેવરે,

થોડે ઘણે અવગુણે સહુ ભર્યાંરે, કહેનાં નળિયાં ચુએ કહેનાં
નેવરે નિંદા ૦

નિંદા કરે તે થાયે નારકીરે, તપ જપ ક્ષીધું સહુ ભયરે.
નિંદા કરો તો કરજો આપણીરે, જેમ છુટકબારો થાયરે. નિં ૦
ગુણ અહજો સહુકો તણારે, જેમાં દેખો એક વિચાર રે,
કૃષ્ણ પેરે સુખ પામશો રે, સમયસુંદર સુખકારરે. નિંદા ૦

વણુઝારાનો સજ્જાય.

નરભવ નયર સોહામણું, વણુઝારારે.

પામીને કરજે વ્યાપાર, અહો મોરા નાયકરે,

સત્તાવન સંવર તણી, વણુઝારારે.

પોઠી ભરજે ઉદાર, અહો મોરા નાયકરે.

૧.

શુભપરિણામ વિચિત્રતા, વ. કરીઆણું બહુ મૂલ. અ.

મોક્ષનગર ભવા ભણી, વ. કરજે ચિત્ત અનુકૂલ, અ. ૨

ક્રોધ દાવાનલ ઓલવે, વ. માન વિષય ગીરિરાજ અ.

ઓલંઘજે હુળવે કરી, વ. સાવધાન કરે કાળ, અ. ૩

વંશભળ માયાતણી, વ. નવિ કરજે વિશરામ,

ખાડી મનોરથ ભટતણી, વ. પુરણનું નહિ કામ, અ. ૪

રાગદ્વેષ દોય ચોરટા વ. વાટમાં કરશે હેરાન,

વિવિધ વીર્ય દેવલાસથી, વ. તે હુણુજેરે ઠાય, અ. ૫

એમ સવિ વિદ્ધ વિદારીને, વ. પહોંચજે શીવપુરવાસ, અ.

ક્ષય ઉપસમ જે ભાવના, વ. પોઠે ભર્યાં ગુણ રાસ, અ. ૬

ક્ષાયકભાવ તે થશે, વ. લાભ હોશે તે અપાર,

ઉતમ વણુજ જે એમ કરે, વ. પદ નમે બારંબાર, અ. ૭

- હે પ્રભુ! હે પ્રભુ! શું કહું, દીનાનાથ દયાળ,
હું તો દોષ અનં નું, ભાજન છું કરૂણાળ. ૧
- શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી, નથી સર્વ તુજ રૂપ,
નથી લઘુતા કે દીનતા, શું કહું પરમ સ્વરૂપ? ૨
- નથી આજ્ઞા ગુરૂદેવની, અચળ કરી ઉર માંહિ,
આપતણે વિશ્વાસ દૃઢ, ને પરમાદર નાહિ. ૩
- જોગ નથી સતસંગનો, નથી સતસેવા જોગ,
કેવળ અર્પણતા નથી, નથી આશ્રય અનુયોગ. ૪
- “હું પામર શું કરી શકું, એવો નથી વિવેક,
ચરણ, શરણ, ધીરજ નથા, મરણ સુધીની છેક. ૫,
- અચિંત્ય તુજ મહાત્મ્યનો નથી પ્રકુલિત ભાવ,
અંશ ન એકે સ્નેહનો, ન મળે પરમ પ્રભાવ, ૬.
- અચળરૂપ આસક્તિ નહિ, નહિ વિરહનો તાપ,
કથા અલ્પ તુજ પ્રેમની, નહિ તેનો પરિતાપ. ૭.
- લક્ષિતમાર્ગ પ્રવેશ નહિ, નહિ ભજન દૃઢ ભાન,
સમજ નહિ નિજ ધર્મની, નહિ શુભ દેશે સ્થાન. ૮
- કાળ દોષ કળિથી થયો, નહિ મર્યાદા ધર્મ,
તોય નહિ વ્યાકુળતા, જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ. ૯
- સેવાને પ્રતિકુળ જે, તે બંધન નથી ત્યાગ,
દેહોદ્રિય માને નહિ, કરે બાહ્યપર રાગ. ૧૦
- તુજ વિયોગ સ્ફુરતો નથી, વચન, નયન, યમ નાહિ,
નહિ ઉદાસ અનલકતથી, તેમ ગૃહાદિક માંહિ. ૧૧
- અહંભાવથી રહિત નહિ, સ્વધર્મ સંચય નાહિ,

- નથી નિવૃત્તિ નિર્મળપણે, અન્યધર્મની કાંઈ. ૧૨
- એમ અનંત પ્રકારથી, સાધન રહિત હુંય,
નહિ એક સદ્ગુણ પણ, મુખ બતાવું શુંય ? ૧૩
- કેવળ કર્ણા-ભૂતિ છે, દીનમંધુ દીનાનાથ.
પાપી પરમ અનાથ છું, એ! પ્રભુજી હાથ. ૧૪
- અનંત કાળથી આથડયો, વિના ભાન ભગવાન,
સેવ્યા નહિ ગુરૂ સંતને, મૂક્યું નહિ અભિમાન. ૧૫
- સંત ચરણ આશ્રય વિના, સાધન કર્યાં અનેક,
પાર ન તેથી પામિયો, ઉગ્યો ન અંશ વિવેક. ૧૬
- સહુ સાધન બંધન થયાં, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય,
સત્ સાધન સમજ્યો નહિ, ત્યાં બંધન શું જાય ? ૧૭
- ‘પ્રભુ! પ્રભુ! લય લાગી નહિ, પડ્યો ન સદ્ગુરૂ પાય
દીઠા નહિ નિજ દોષ તો, તરીયે કોણ ઉપાય ? ૧૮
- અધમાધમ અધીકો પતિત, સકળ જગત્માં હુંય,
એ નિશ્ચય આવ્યા વિના, સાધન કરશે શુંય ? ૧૯
- પડી પડી તુજ પદપંકજે, ફરી ફરી માગું એજ,
સદ્ગુરૂ સંત સ્વરૂપ તુજ, એ દૃઢતા કરિ દેજ. ૨૦

ક્ષમાપના.

હે ભગવન! હું બહુ ભૂલી ગયો. મેં તમારાં અમુલ્ય વચનને લક્ષમાં લીધાં નહીં. મેં તમારાં કહેલાં અનુપમ તત્ત્વને વિચાર કર્યો નહીં. તમારાં પ્રણીત કરેલાં ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં. તમારાં કહેલાં દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા

મેં ઓળખ્યાં નહીં. હે ભગવન! હું ભુલ્યો, આથડ્યો, રજ-
 ન્યો. અને અનંત સંસારની વિટમ્બનામાં પડ્યો છઉં. હું
 પાપી છઉં; હું બહુ મદોન્મત્ત અને કર્મ રજથી કરીને મલીન
 છઉં. હે પરમાત્મન! તમારાં કહેલાં તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ
 નથી. હું નીરંતર પ્રપંચમાં પડ્યો છઉં, અજ્ઞાનથી અંધ થયો
 છઉં, હું નિરાશ્રીત છઉં, અનાથ છઉં. નિરાગો પરમાત્મા હવે
 હું તમારું, તમારા ધર્મનું અને તમારાં મુનિનું શંભુ ગ્રહું
 છઉં, મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વે પાપથી મુક્ત થઉં એ
 મારી અભિલાષા છે. આગળ કરેલાં પાપોનો હું હવે પશ્ચાતાપ
 કરું છઉં. જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મવિચારથી ઉઠો ઉતરું છઉં
 તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા રૂપનો પ્રકાશ
 કરે છે. તમે નિરાગી, નિર્વિકારી, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ, સહ-
 જ્ઞાનંદી, અનંત જ્ઞાની, અનંતદર્શી અને ત્રૈલોક્ય પ્રકાશક છો.
 હું માત્ર મારા હિતને અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા આહું
 છઉં, એક પળ પણ તમારા કહેલાં તત્ત્વની શંકા ન થાય,
 તમારા કહેલા રસ્તામાં અહોરાત્ર હું રહું, એજ મારી આકાંક્ષા
 અને વૃત્તિ થાઓ! હે સર્વજ્ઞ ભગવન! તમને હું વિશેષ
 શું કહું? તમારાથી કંઈ અનુભવું નથી. માત્ર પશ્ચાતાપથી
 હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઇચ્છું છઉં, --

ૐ

શાંતિ: ! શાંતિ: ! શાંતિ: !

ધોખીડાની સજ્જાય.

ધોખીડા તું ધોળે મનનું ધોતીયું રે,
 રખે રાખતો મેલ લગાર રે;
 એણે મેલે જગ મેલો કર્યો રે,
 અણધાયું ન રાખ લગાર રે. ધો. ૧
 જનશાસન સરોવર સોહામણ રે,
 સમકિત તણી ફડી પાલ રે,
 દાનાદિક ચારે ખારણા રે,
 માંહિં નવતત્ત્વ કમલ વિશાળ રે. ધો. ૨
 તિંહા ઝીલે મુનિવર હંસલા રે.
 પીએ છે જપ તપ નીર રે,
 શમદમ આદે ને શીલા રે,
 તિહાં પખાલે આતમચીર રે. ધો. ૩
 તપવળે તપ તડકે કરી રે.
 જલવળે નવ પ્રહવાડ રે,
 છાંટા ઉડાટે પાપ અઢારના રે,
 એમ ઊજલું હોશે તત્કાળ રે. ધો. ૪
 આલોચણ સાબુરો સુધો કરે રે.
 રખે આવે માયા સેવાલ રે,
 નિશ્ચે પવિત્રપણું રાખળે રે,
 પછી આપણા નિયમ સંભાળ રે. ધો. ૫
 રખે મુકતો મન મોકળ રે,
 પડ મેલીને સંકેલ રે.
 સમયસુંદરની શીખડી રે,
 મુખડી અમૃતવેલ રે. ધો. ૬

વીર જિનેશ્વર સાહેબ મેરા, પાર ન લહું તેરા;
 મહેર કરી ટાળો મહારાજ જી, જન્મ મરણના ફેરા હો;
 જિનજી! અબ હું શરણે આયો.
 ગર્ભાવાસ તણાં દુઃખ મોહોટાં, ઉંધે મસ્તક રહિયો;
 મળ મૂત્ર માંહે લપટાણો, એહવો દુઃખ મેં સહિયો હો, જિં
 નરક નિગોહમાં ઉપનો ને ચવિયો, સૂક્ષ્મ બાહર થઇયો;
 વેહેંચાણો સુધને અગ્રભાગે, માન તિહા કિહાં રહિયો હો. જિં
 નરકતણી વેદના અતિ ઉલ્લસી, સહી તે જીવે બહુ;
 પરમાધામીને વશ પડીયો, તે જાણો તમે સહુ હો; જિં
 તિયંચ તણા લવ કીધા ઘણેરા, વિવેક નહીંય લગાર;
 નિશદ્દિનનો વ્યવહાર ન જાણ્યો, કેમ ઉતરાયે લવ પાર હો. જિં
 દેવ તણી ગતિ પુણ્યે હું પામ્યો, વિષયારસમાં ભીનો;
 વ્રતપચ્ચજાણુ ઉદય નવિ આગ્યાં, તાન માનમાંહેલીનોહો. જિં
 મનુષ્ય જન્મ ને ધર્મ સામગ્રી, પામ્યો છું બહુ પુણ્યે;
 રાગ દ્વેષ માંહે બહુ લગીયો, ન ટળી મમતા બુદ્ધિ હો. જિં
 એક કંચન ને બીજી કામિની, તેહસું મનડું બાંધ્યું;
 તેના ભોગ લેવાને હું શૂરો, કેમ કરી જિન ધર્મ સાધું હો. જિં
 મનની દોડ કીધી અતિ ઝાઝી, હું છઉં કોઇ જડ જેહવો
 કલિકલિકલપમેં જન્મ ગુમાયો, પુનરપિ પુનરપિ તેહવો હો.
 જિનજી! અબ હું શરણે આયો.
 ગુરૂ ઉપદેશથી હું નથી ભીનો, નાવિ સદ્ગુણ સ્વામી;
 હવે વડાઇ જોઇએ તમારી, ખીજમત માંહેછે ખામી હો. જિં
 ચારગતિ માંહે રહવડીઓ, તોએ ન સીધ્યાં કાજ
 રૂપલ કહે તારો સેવકને, બાંધે ગ્રામીની લાજ હો. જિં

તીર્થ કરનાં નામ.

- ૧ શ્રી ઋષભદેવ
- ૨ " અજિતનાથ
- ૩ " સંભવનાથ
- ૪ " અભિનંદનસ્વામિ
- ૫ " સુમતિનાથ
- ૬ " પદ્મપ્રભુ
- ૭ " સુપાર્શ્વનાથ
- ૮ " ચંદ્રપ્રભુ
- ૯ " સુવિધિનાથ
- ૧૦ " શીતલનાથ
- ૧૧ " શ્રેયાંસનાથ
- ૧૨ " વાસુપૂજ્યસ્વામિ
- ૧૩ " વિમલનાથ
- ૧૪ " અનંતનાથ
- ૧૫ " ધર્મનાથ
- ૧૬ " શાંતિનાથ
- ૧૭ " કુચુનાથ
- ૧૮ " અરનાથ
- ૧૯ " મલ્લિનાથ
- ૨૦ " મુનિસુવ્રતસ્વામિ
- ૨૧ " નમિનાથ
- ૨૨ " નેમિનાથ
- ૨૩ " પાર્શ્વનાથ
- ૨૪ " મહાવીરવામી.

પિતાનાં નામ.

- નાભિરાજ
- જીતશત્રુ
- જીતારી
- સંવર
- મેઘરાજ
- શ્રીધર
- પ્રતીઠ
- મહાસેન
- સુગ્રીવ
- દ્રઢરથ
- વિન્નુ
- વસુપૂજ્ય
- કૃતવર્મ
- સિંહસેન
- ભાનુ
- વિશ્વસેન
- સુરરાજ
- સુદર્શન
- કુંભરાજ
- સુમિત્ર
- વિજય
- સમુદ્રવિજય
- અશ્વસેન
- સિદ્ધાથ

માતાનાં નામ.	લાંછન.
મરૂદેવી	વૃષલ--બળદ
વિજયા	હરિત--હાથી
સેના	અશ્વ--ઘોડો
સિદ્ધાંત	કપિ--વાંદરો
મંગલા	કૌચપક્ષી--કુકડો
સુશિમા	પદ્મ કમળ--રાતું કુલ
પૃથ્વી	સ્વસ્તિક--સાથીઓ
લક્ષ્મણા	ચંદ્રમા
રામા	મગરમચ્છ
નંદા	શ્રીવત્સ
વિષ્ણુ	ગેંડો
જયા	મહિષ--પાડો
શ્યામા	શુકર
સુયશા	સાંચાણો
સુવૃતા	વજ્ર
અચિરા	મૃગ-હરણ
શ્રીરાણી	ખાકડો
દેવીરાણી	ન દાવત
પ્રભાવતી	કળશ
યજ્ઞ	કાચબો
વિપ્રા	નિલોત્પલ લીંદુ કમળ
શિવા	શંખ
વામા	સપ
અશલા	સિંહ

શ્રી ધર્મનાથનું સ્તવન

ધરમ જીનેસર ગાઉં રંગસુ, ભંગ મ પડ્યો હો પ્રીત, જીનેશ્વર
જીને મન મંદિર આણું નહિ, એ અમ કુલ વટ રીત;

જીનેસર ધર્મ ૦ ૧

ધર્મ ધર્મ કરતો જગ સહુ ફીરે, ધર્મ ન જાણે હો મર્મ; જી
ધર્મ જીનેસર ચરણ ગ્રહ્યા પછી, કોઈ ન જાંધે હો કર્મ; જી ૦ ધર્મ ૨
પ્રવચન અંજન જો સદ્ગુરુ કરે, દેખે પરમ નિધાન, જી ૦
હૃદય નયણ નિહાલે જગધણી, મહિમા મેરુ સમાન; જી ૦ ધર્મ ૩
હોડત હોડત હોડત હોડીઓ. જેસી મનનીરે હોડ; જી ૦
પ્રેમ પ્રતીત વિચારો દૂકડી, ગુરુગમ લેજોરે જોડ; જી ૦ ધર્મ ૪
એક પખી કેમ પ્રીતી વરે પડે, ઉભય મીલ્યા હુએ સંધી; જી ૦
હું રાગી હું મોહો ફંદીઓ, તું નિરાગી નિરખંધ જી ૦ ધર્મ ૫
પરમ નિધાન પ્રગટ મુખ આગલે, જગત ઉલંઘી હો જાય જી ૦
જ્યોતિવિના જીઓ જગદીશની, અધોઅધ પુલાય જી ૦ ધર્મ ૬
નિરમલ ગુણ મણિ રોહણ બૂધશ, મુનિજન માનસહસ, જી ૦
ધન્ય તે નગરી ધન્ય વેલા થડી, માતા પિતા કુલવંશ જી ૦ ધર્મ ૭
મનમધુકર વર કરજોડી કહે, પદકજ નિકટ નિવાસ જી ૦
મન નામી આનંદધન સાંભલો, એ સેવક અરદાસ; જી ૦ ધર્મ ૮

પંડિત શ્રી દેવચંદ્રજી કૃત સ્નાત્ર પૂજા

પૂજા વિધિ.

પ્રથમ ત્રણ ગઢને બદલે ત્રણ બાજેઠ મુકીને ઉપલા બાજેઠને મધ્ય ભાગે કંકુનો સાથીઓ કરવો અને તેના આગળ કંકુના સાથીઆ ચાર કરીને ઉપર અક્ષત નાખવા તથા ફળ મુકવાં. વચલા સાથીઆ ઉપર રૂપાનાણું મુકવું ને ચારે સાથીઆ ઉપર કળશ સ્થાપવા તેમાં પંચામૃત કરી જળ ભરવું તથા વચલા સાથીઆ ઉપર થાળ મુકી કેશરનો સાથીઓ કરી અક્ષત નાંખી ફળ મુકી નવકાર ત્રણ ગણી પ્રભુને પધરાવના, પછી બે સનાથીઆને ઉભા રાખીને ત્રણ નવકાર ગણાવવા. પછી પ્રભુના જમણા પગના અંગુઠે કળશમાંથી જળ રેડવું, ને અંગ હુહણું ત્રણ કરવાં. પછી કેશરથી પૂજા કરી હાથ ધુપીને સનાથીઆના જમણા હાથમાં કેશરનો ચાંલો કરવો. પછી કુસુમાંજલિ (કુલ) હોય તે હાથમાં આપવાં. પછી નીચે પ્રમાણે કહેવું.

ત્રીપદ એક પ્રભુની ડાબી બાજુએ કરવો.

અથ સ્નાત્ર પૂજા.

ઢાળ ૧ લી

ચક્રિતિસે અલિસય જુઓ, વચનાતિસય જુત,
સો પરમેસર દેખિ ભવિ, સિંહાસણ સંપત્ત. ૧

દાળ—સિંહાસણુ બેઠા જાના ભાણુ, દેખી લવિકજન ગુણુ
મણિ ખાણુ, જે દીઠે તુજ નિર્મળ નાણુ, લલિયે પરમ મહોદય
દાણુ, કુસુમાંજલિ મેલો આદિજિણુંદા, તો ા ચરણુ કમળ
સેવે ચોસકુંદા, કું. ૧ ચોવીશ વેરાગી, ચોાશ સોભાગી,
ચોવીશ જિણુંદા, -કુસુમાં.

(એમ કહી પ્રભુના ચરણે પૂજા કરીયે.)

ગાથા—જે નિયગુણ પન્નવ રમ્યો, તસુ અનુલવ એગંત,
સુહ પુગલ આરોપતાં, જેતસુ રંગ નિરત્તર.

દાળ—જે નિજ આતમગુણ આનંદી, પુગલ સંગે જેલ
અદંદી, જે પરમેશ્વર નિજપદ લીન, પૂજે પ્રભુમો લગ્ય અદીન,
કુસુમાંજલિ મેલો શાંતિજિણુંદા ॥ તો ૦ ॥ કું. ૨ ॥

(એમ કહી પ્રભુના જાનુયે પૂજા કરીયે.)

ગાથા—નિમ્મલ નાણુ પાસકર, નિમ્મલ ગુણુ સંપન્ન,
નિમ્મલ ધર્માવએસ કર, સો પરમપ્પા ધન્ન.

દાળ—લોકલોક પ્રકાશક નાણુ, લવિજન તારણુ જેહની
વાણુ, પરમાનંદતણી નીશાણી, તસુ લગતે મુજમતિ ઠકરાણી,
કુસુમાંજલિ મેલો નેમિજિણુંદા, તો ૦, કું.

(એમ કહી પ્રભુના બે હાથે પૂજા કરીયે.)

ગાથા—જે સિન્ધ સિન્ધાંતિ જે, સિન્ધસંતિ અલુંત,
જમુ આલંબન ઠવિય મણુ, સો સેવો અસિંહંત, ૪

ઢાળ-શિવસુખ દારણ જેહ ત્રિકાળે, સમપરિણામે જગત
નિહાળે, ઉત્તમ સાધન માર્ગ દેખાડે, ઇંદ્રાદિક જસુ ચરણ
પખાળે, કુસુમાંજલિ મેલો પાસજિણુંદા તોં કુ. ૪

એમ કહી પ્રભુના બે ખલાયે પૂજા કરીયે.

ગાથા—સમઠી દેસ જય, સાહુ સાહુણી સાર,
આચારિજ ઉવઝાય મુણિ, બે નિમ્મલ આધાર.

ઢાળ ચઉવિહ સંઘે બે મન ધાયું, મોક્ષતણું દારણ નિર-
ધાયું, વિવિહ કુસુમવર ભાતિ ગહેવી, તસુ ચરણે પશુમંત
કહેવી, કુસુમાંજલિ મેલો વીરજીણુંદા, તોં કુ. ૫

એમ કહી પ્રભુને મસ્તકે પૂજા કરીયે
(પછી અક્ષત લેવા.)

વસ્તુ છંદ—સયલ જિનવર સયલ જિનવર, નામિય
મનરંગ, કલ્લાણકવિહિ સઘવિય કરિસ ધમ્મ સુપવિત્ત,
સુંદર સય ઇગમ્મતરિ તિથંકર. ઇગ સમય વિહરતિ મહિયલ,
ચવન સમય ઇગવીસ જિણુ, જમ્મ સમય ઇગવીસ,
ભત્તિય ભાવે પૂજયા, કરો સંઘ સુજગીસ.

ઢાળ ૨ છ

ભવ ત્રીજે સમકિત ગુણ રમ્યા, જિન ભક્તિ પ્રમુખ ગુણ
પરિણમ્યા, તજિ ઇંદ્રિય સુખ આસંસના, કરી સ્થાનક
ચીશની સેવના, ૧ અતિરાગ પ્રમસ્ત પ્રભાવતા, મન ભાવના
જેહવી ભાવતા, સવિ જીવ કરૂં શાસનરસી, ઇસી ભાવ

દયા મન ઉઠ્ઠસી, ૨ લહી પશ્ચિમ એહવું લહું, નિપજવી
જિનપદ નિમંહું, આયુષધ વચે એક લવ કરી, શ્રદ્ધા સંવેગ
તે ધિર ધરી, ૩ ત્યાંથી ચવિય લહે નરભવ ઉદાર,
ભરતે તેમ ઐરવતેજ સાર, મહાવિદેહ વિજયે વર પ્રધાન,
મધ્યખડે અવતરે જિન નિધાન.

ઢાળ ૩ જી સુપનની

પુણ્યે સુપનહ દેખે, મનમાંહે હર્ષ વિશેષે, ગજવર
લગ્નવત્ર સુંદર, નિર્મળ વૃષભ મનોહર ૧. નિર્મળ કેસરી-
સિંહ, લક્ષ્મી અતિહી અબીહ, અનુપમ કુલની માળ,
નિર્મલ શશી સુકુમાળ, ૨. તેજે તરણી અતિ દીપે, ઈંદ્ર
ધ્વજ જગ ઝીપે, પુરણ કળશ પંડર, પદ્મ સરોવર પૂર, ૩.
અગ્યારમે રચણાયર, દેખે માતા ગુણસાયર, બારમે ભુવન
વિમાન, તેરમે અનુપમ રત્નનિધાન, ૪, અસિ શિખા
નિરધુમ, દેખે માતાજી અનુપમ, હર્ષી રાયને ભાસે, રાજ
અર્થ પ્રકાશે, ૫. જગપતિ જિનવર સુખકર, હોશે પુત્ર
મનોહર, ઈંદ્રાદિક જસુ નમશે, સકળ મનોરથ ફળશે ૬.

વસ્તુ છંદ-પુણ્ય ઉદય પુણ્ય ઉદય ઉપના જિનનાહ;
માતા તવ રચણી સમે, દેખી સુપન હરખંતી જાગીય, સુપન
કહી નિજ કંતને, સુપન અર્થ સાંભળો સોભાગીય, ત્રિભુવન
તિલક મહાગુણી, હોશે પુત્ર નિધાન, ઈંદ્રાદિક જસુ પાય નમી,
કરશે સિદ્ધિ વિધાન ૧.

ઢાળ ૪ થી

સોહમપતિ આસન કંપિયો, દેઈ અવધિ મન આણુદિયો,
 નિજ આત્મ નિર્મલ કરણ કાજ, લવજળ તારણ પ્રગટયો
 ઝહાજ, ૧. લવઅડવી પારગ સથવાહ, દેવળ નાણાઈય
 ગુણ અગાહ, શિવ સાધન ગુણ અંકુરો જેહ, કારણ
 ઉલટયો આસાઈ મેહ, ૨. હરખે વિકસી તવ રોમરાય
 વલયાદિકમાં નિજ તનુ ન માય, સિંહાસનથી ઉઠ્યો સુરિંદ,
 પ્રણમતો જિન આનંદ કંદ, ૩. સગ અડ પય સ મો આવી
 તથ્ય, કરિ અંજલીય પ્રણુમીય મથ્ય, મુખે ભાંખે એ ક્ષણ
 આજ સાર, નિય લોક પહુ દીઠો ઉદાર ૪. રે રે નિમુણો સુર
 લોચ દેવ, વિષયાનલ તપિત તુમ સવેવ, તસુ શાંતિ કરણ
 જગધર સમાન, મિથ્યા વિષ ચુરણ ગરૂડવાન ૫. તે દેવ સકળ
 તારણ સમથ્ય, પ્રગટયો તસ પ્રણુમી હુવો સનાથ, એમ જંપી
 શકસ્તવ રેવિ, તવ દેવ દેવી હરખે સુણેવિ ૬. ગાવે તવ
 રંભા ગીત ગાન, સુરલોક હુવો મંગલ નિધાન, નરદેવે આરજ
 વંશ કામ, જિનરાજ વધે સુર હુષં ધામ ૭. પિતા માતા
 ઘરે ઉત્સવ અશેષ, જિનશાસન મંગલ અતિ વિશેષ,
 સુરપતિ દેવાદિક હુષં સંગ, સંયમઅર્થિ જનને ઉમગ
 ૮. શુભવેળા લગ્ને તીર્થનાથ, જનમ્યા ઈંદ્રાદિક હુષં સાથ, સુખ
 પામ્યા ત્રિભુવન સર્વ જીવ, વધાર્થ વધાર્થ થઈ અતીવ ૯.

(પછી ચૈતવદન જયવીયરાય અર્ધાં સુધી કહેવું. પછી
 હાથ ધોઈ લુછી નાંખા, ને એક નવકાર ગણી કળશને ધ્રુપ
 દઈ હાથમાં લઈને લુગડું ઢાંકી નીચે પ્રમાણે કળશ કહેવો.)

ઢાળ—તીર્થપતિનું કનચ મજ્જન, ગાઇયે સુખકાર, નરખિત મંડણુ દુહ વિહંડણુ, ભવિક મન આધાર, તિહાં શવ રાણા હર્ષ ઉત્સવ, થયો જગજયકાર, દિશિકુમરી અવધિ વિશેષ બાણી લહો હર્ષ અપા ૧. નિય અમર અમરી સંગ કુમરી, ગાવતી શુભદંદ, જિન જનની પાસે આવી પોસેતી, ગહ ગહતી આણુંદ, હે માય, તેં જિનરાજ બયો, શુચિ વધાયો રમ્મ, અમ જમ્મ નિમ્મલ કરણુ કારણુ, કરીશ સુધકમ્મ ર, તિહાં ભુમિ શોધન, દીપ દર્પણુ, નાય વીજણુ ધાર, તિહાં કરીય કદલી, ગેહુ છનવર, જનનિ મજ્જન કાર, વરરાખડી જિનપાણી ગાંધ દીયે એમ આશીશ, જુગ કોડાકોડી ચિરંજીવો, ધમદાયક ધર્મ.

આ ઠેકાણે દર્પણુ ધરી આમર વીઝવું.

ઢાળ ૬ ઠી.

જિન રચણુછ, દશદિશિ ઉજ્જવલતા ધરે, શુભ લગનેછ, જ્યોતિષ ચક્ર તે સંચરે, જિન જન્મ્યાછ, જેણે અવસર માતા ધરે, તેણે અવસરછ ઈંદ્રાસન પણ ચરહરે.

ત્રોટક-ચરહરે આસન ઈંદ્ર ચિતે, કોણુ અવસર એ બન્યો, જિન જન્મ ઉત્સવ ઢાળ બાણી, અતિહી આનંદ ઉપન્યો. નિજ સિદ્ધિ સંપત્તિ હેતુ જિનવર, બાણી ભકતે ઉમહયો, વિકસિત વહન પ્રમોદ વધતે, દેવ નાયક ગહુગદ્યો ૧.

(આ ઠેકાણે ઘંટનાદ કરાવો.)

ઢાળ—તવ સુરપતિ છ, ઘંટાનાદ કરાવ એ, સુરલોકે છ, ઘોષણુ એહ દેવરાવ એ, નરક્ષેત્રે છ, જિનવર જન્મ હુઓ અછે, તમ્મ ભગતે છ, સુરપતિ મંદર ગિરિ ગચ્છે.

ત્રોટક-ગચ્છેતિ મંદર શિખર ઉપર, લવનજીવન જિન તણો,
જિન જન્મ ઉત્સવ કરણુ કારણુ, આવજો સવિ સુરગણો,
તુમ શુદ્ધ સમકેત થાશે નિમલ. દેવાધિદેવ નિહાલતાં,
આપણાં પાતિક સર્વ જાશે, નાથ ચરણ પખાલતાં ૨.

ઢાળ—એમ સાંલળીજી, સુરવર કોડી બહુ મળી, જિન
વંદનજી મંદ ગિરિ સામા ચલી. સોહમ પતિજી જિન જનની
ધર આવિયા, જિન માનાજી, વંદી સ્વામી વધાવીયા.

(આઠેકાણે અદાતથી વધાવવા.)

ત્રોટક-વધાવિયા જિન હર્ષ બહુલે, ધન્ય હું કૃતપુણ્ય એ,
ત્રૈલોક્ય નાયક દેવ દીઠો, મુજ સમો કોણુ અન્ય એ,
હે જગન જનની, પુત્ર તુમચો, મેરૂ મજ્જન વર કરી,
ઉત્સંગ તુમચે વલય થાપશ, આતમા પુણ્યે ભરી ૩.

ઢાળ—સુર નાયકજી, જિન નિજ કર કમલે ઠવ્યા, પંચ
રૂપેજી, અતિશે મહિમાયે રતવ્યા, નાટક વિધિજી, તવ બત્રીશ
આગળ વહે, સુર કોડી જી, જિન દશનને ઉમ્મહે.

ત્રોટક—સુરકોડકોડી નાયતી વળી, નાથ શુચિગુણ
ગાવતી, અપ્સરા કોડી હાથ જોડી, હાવ ભાવ દેખાવતી.
જ્યો જ્યો તું જિ રાજ જગપુરૂ, એમ દે આશીષ એ,
અમ્હ ત્રાણુ શરણુ આધાર જીવન, એક તું જગદીશ એ. ૪,

ઢાળ—સુર ગિરિવરજી, પાંડુક વનમેં ચિહ્ન દિશે, ગિરિ-
શિલપરજી, સિદ્ધાસન સાસય વસે, તિહા આણીજી, શકે
જિન જોળે ગ્રહયા, ચઉસઠે જી, તિહાં સુરપતિ આવી રહ્યા,

ત્રોટક-આવિયા સુરપતિ સર્વ લકતે કળશ શ્રેણી ણનાવ એ,
 સિદ્ધાર્થ પમુદાતિથં આષધિ, સર્વ વસ્તુ અણાવ એ.
 અન્યુઅપતિ તિહાં હુકમ કીનો, દેવ કોડા દોડિને,
 જન મનનનારથ નીર લાવો, સર્વે સુર કર જોડીને પ,

ઢાળ ૭. ની.

ઢાળ—આત્મસાધન રસી, દેવ કોડી હસી, દલસીને ધસી
 ક્ષીરસાગર દિશી, પઉમદહ આદિ દહ ગંગપમુદા નઇ,
 તીર્થજળ અમલ લેવા લણી તે ગઇ, ૧, જાતિ અડ કળશ
 કરિ સહસ્ર અઠોતના, છત્ર ચમર સિંહાસણ શુભતરા,
 ઉપગરણ પુષ્ક ચંગેરી પમુવા સર્વે, આંગમે લાપિયા તેમ
 આણી ઠવે, ૨, તીર્થજળ લરિય કર કળશ કરિ દેવતા,
 ગાવતા લાવતા ધર્મ ક્ષતિરતા, તિરિય નર અમરને હર્ષ
 ઉપજવતા, ધન્ય અમ શક્તિ શુચિ લક્ષિત એમ લાવતા,
 ૩ સમક્ષિત ખીજ નિજ આત્મ આરોપતા, કળશ પાણી
 મિષે લક્ષિતજળ સીંચતા, મેરૂ સિહરોવરે સર્વ આબ્યા
 વહિ, શક ઉત્સંગ જિન દેખી મન ગહગહી ૪.

વસ્તું ઇંદ-હહો દેવા હહો દેવા, અણાઇ કાલો, અદિક
 પુન્ને તિલોય તારણો તિલોય બધુ, મિચ્છત મોહવિદ્ધંસણો
 અણાઇ તિન્હા વિણાસણો, દેવાહીદેવો દિક્ષ બોહિય કામેહિ, ૫

ઢાળ—એમપલણુંત વણુ લવણુ જોઈસરા, દેવ
 વેમાણુયા ભક્ત ધર્માયરા, કેવિ કપ્પક્રિયા કેવિ મિત્તાણુયા,
 કેવી વરરમણિ વયણેણુ અઇ ઇચ્છુગા, ૬.

વસ્તુ છંદ-તથ્ય અચ્યુત તથ્ય અચ્યુત છંદ આદેશ,
કર જોડી સર્વી દેવગણ, લેય કળશ આદેશ પામિય, અદ્ભુત રૂપ
સરૂપ જીવ, કવણુ એહ ઉત્કળે સમિય, ઈંદ્ર કહે જગ તારણો,
પારગ અમ પરમેસ, નાયક દાયક ધર્મ નિહિ, કરિયે તમ
અલિસેસ, ૭,

એમ કહી કળશમાંથી અરધું જળ નામવું

ઢાળ ૮ મી.

ઢાળ—પુરણ કળશ શુચિ ઉદકની ધારા, જિનવર અંગે નામે,
આતમ નિર્મળ ભાવ કરંતા વધતે શુભ પરિણામે,
અચ્યુતદિક સુરપતિ મજ્જન, લોકપાલ લોકાંત,
સામાનિક ઇંદ્રાણી પમુહા, એમ અલિષેક કરંત ૧.

ગાહા—તવ ઇંસણ સુરિદો; સક્કં પલણેઈ, કરઈ સુપ-
સાઓ, તુમ અંકે મહન્નાહો, પણમિત્તં અગ્હ અપેહ ૨.
તાસિદ્ધિ દો પલણેઈ, સાહમી વન્છલાંમિ બહુ લાહો, આણુ
એવં તેણું ગિન્હિ હવ્યો ઉચ્ચયથાલો ૩.

(એમ કહી સર્વ સ્નાત્રિયા કળશ ઢાળે, અને મૂખથી
નીચે પ્રમાણે પાઠ કહે.)

ઢાળ—સેહમ સુરપતિ વૃષભરૂપ દરી, નહવણુ કરે
પ્રભુ અંગ, કરિય વિલેપણુ પુંકમાલ ઠવિ, વર આભરણ
અભંગ, તવ સુરવર બહુ જયજયરવ કરિ, નાચે ધરી
આણુંદ, મોક્ષ માર્ગ સારથપતિ પામ્યો, લાંજશુ હવે
ભવકંદ, ૪, કોડિ બત્રીશ સોવન ઉવારી, વાજંતે વરનાદે,

સુરપતિ સંઘ અમર શ્રી પ્રભુને, જનનીને સુપ્રસાદે, આણી
 થાપી એમ પયંપે, અમે નિરતરિયા આજ, પુત્ર તમારો, ધણી
 હમારો, તારણ તરણ ઝહાજ, ૫, માત જતન કરિ રાખજો
 એહને, તુમ સુત અમ આધાર, સુરપતિ લક્ષિત સહિત નંદી-
 શ્વર, કરે જિનલક્ષિત ઉદાર, નિય નિય કપ્પ ગયા સવિ
 નિજજર, કહેતાં પ્રભુ ગુણસાર, દીક્ષા કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક
 ઇચ્છા ચિત્ત મઝાર, ૬, ખન્તરગચ્છ જિન આણારંગી.
 સજસાગર ઉવઝાય, જ્ઞાન ધર્મ દીપચંદ સુપાઠક સુગુરૂતણે
 સુપસાય, દેવચંદ્ર જિનલકતે ગાયો, જન્મ મહોત્સવ છંદ,
 બોધ બીજ અંકુરો ઉલસ્યો, સંઘ સકળ આનંદ, ૭,

કાળી,

એમ પૂજા લકતે કરો, આતમહિત કાજ, તજિય વિલાવ
 નિજ ભાવમે, રમતા શિવરાજ. એમ૦, ૧. કાળ અનંતે જે
 હુઆ, હોસે જેહ જિણંદ, સંપય સીમંધર પ્રભુ, કેવળનાથ
 દિણંદ, એમ૦. ૨. જન્મ મહોત્સવ એણીપરે, શ્રાવક રૂચિવંત
 વિરચે જિન પ્રતિમા તણો, અનુમોદન ખંત, એમ૦, ૩,
 દેવચંદ્ર જિન પૂજના, કરતાં ભવપાર, જિનપડિમા જિન
 સારખી, કહી સૂત્ર મઝાર, એમ૦, ૪.

(પછી પ્રભુજીને શુદ્ર જળથી પખાળ કરી અંગલુહણાં
 તણુ કરી કેશર ચંદનથી પૂજા કરી પુષ્પ ચડાવી ધુપ કરી
 અક્ષત ફળ નેવેદ મુકી આરતી તથા મંગળદીવો ઉતારવો.

‘ઇતિ પંડિત શ્રી દેવચંદ્રજીકૃત સ્નાત્રપૂજા સમાપ્ત’

અથ અષ્ટપ્રકારી પૂજના દૂહા.

- ન્હવણુ વિલેપન કુસુમની, ધૂપ દીપ મનોહાર;
 અખંડ અક્ષત નૈવેદ્યની, અષ્ટમી ફળ સુવિચાર; ૧
- ભાવસ્તવ ને દાણે, દ્રવ્યસ્તવ અધિકાર;
 કરણથી કારજ સધે; તેણે ધુર પૂજ ઉદાર. ૨
- ઇંછી પેર જળ પૂજ કરી, કરીએ અપ્પા શુદ્ધ,
 માને છિણ્ણ જે એહમાં, બણેા તેહ અણુદ્ર. ૩
- હવે કરવા ગુણ વાસના, અસંખ્યાત પ્રદેશ;
 ચંદનની પૂજ કરો, આણી ભાવ વિશેષ ૪
- પૂજને પરિણામ દોડ, કરો ચંદનકી રીત;
 શીતળતાને સુગંધતા, ભૂમ ભાંજે ભવભીત. ૫
- હવે ત્રીજી સુમનસ તાળી, પૂજ અતિહિ ઉદાર;
 સુમનસ સુખ છણ્ણથી લહે, તિણે સુમનસ પ્રકાર. ૬
- પ્રણિધાને સદગતિ હોએ, પૂજથી કીમ નવી હોય;
 સુમનસભાવે દુર્ગતા, પૂજ પચાશક ભોય. ૭
- હુતાશનથી કક્ષ જયું, તિમ ધ્યાનાનલે કર્મ
 તિણે મિશે ધુપ પૂજ કરો, પામે જયું શિવશર્મ. ૮
- ઇંછી પરે ધુપ પૂજ કરી, ભૂત આગળ શુભ ભાવ;
 ટાળી વિભાવની પરિણતી, દૂર કરો પરભાવ. ૯
- જગ પ્રદીપ પર દીપશુભ, કરતાં ભાવી એહ;
 અવરાણું જે અનાદિનું, જ્ઞાન લહે નિજ તેહ. ૧૦

- કેવળનાણુ પર્થવશું જયું, લહે લોકલોક;
ત્યું પૂજા દ્રવ્યપ્રીતની, કરતાં શિવ કૃણ રોક. ૧૧
- હવે અક્ષતપૂજા કરો, શાળી વિહિ ગોધુમ;
ઉજવળ પ્રભુ પર દોષને, ટાળો મોહકી ધુમ. ૧૨
- અક્ષય કૃણ લેવા લણી, અક્ષતપૂજા ઉદાર;
ઈહ લવ પણ નિવક્ષ્યહોયે, રાજકધિભંડાર. ૧૩
- હવે નૈવેદ્યતિવેદના, કીજે જીમ હલીરાય;
લવ નિર્વેદ પ્રભુ મુખે, માગો અવિચળ હાય. ૧૪
- દર્તા લોકતા મજ નહિ, પુદ્ગલ લાવનો જીવ;
તિણે પુદ્ગલની ત્યાજના, કરતાં શર્મ સંઘવ ૧૫
- કૃણપૂજા કરતાં થકાં, સદૃશ કરો અવતાર;
ફલ માગો પ્રભુ આગલે, તાર તાર મુજ તાર. ૧૬
- જસ ફલ આપમ જગ, નહીં, પામ્યા પછી ન અંત;
અવ્યાખાધ અચળ અરૂજ, માગો સુખ અનંત. ૧૭

ૐ હૌં શ્રી પરમ પુરુષાય પરમેશ્વરાય,
જન્મજરામૃત્યુ નિવારણાય, શ્રીમતે જિનેન્દ્રાય,
જલં યજ્ઞમહે સ્વાહા.

જલં ને બદલે અક્ષતાનુ ફલં જે હોય તે બોલવું.

ગ્રાહી, ચંદનખાલિકા, ભમવતી, રાજેમતી, દ્રોપદી,
કૌશલ્યા ચ મૃગાવતી ચ સુલસા, સીતા, સુલદ્રા, શિવા;
કુંતી શીલવતી નલસ્યદયિતા, ચૂલા, પ્રભાવત્યપિ.
પદ્માવત્યપિ સુંદરી દીનમુખે, કુર્વંતુ વૅ મંગલમ્

પ્રભાતી સ્તવન.

વિષય વાસના ત્યાગો ચેતન, સાચે માર્ગ લાગેરે.
તપ જપ સંયમ દાનાદિક સહુ, ગીનતી એક ન આવેરે,
ઈંદ્રીય સુખમાંજે લાં એ મન, વક્ર તુરંગ જીમધાવેરે, વિષય ૧
એક એક કે કારણ ચેતન બહુત બહુત દુઃખ પાવેરે,
તે તો પ્રગટપણે જગદીશે, ઇંદ્રિય વિધ ભાવ લખાવેરે, વિષય ૨
મન્મથવશ માતંગ જગતમે. પરવશતા દુઃખ પાવેરે.
રસના લુપ્થ હેઃય ઝખ મૂરખ, બાત્ર પડયો પસ્તાયે રે વિષય ૩
પ્રાણ સુવાસ ઝજ સુન ભમરા, સંપુટ માંહે બંધાવેરે,
તે સરોજ સંપુટ સંયુત કુલ, કરટીકે સુખ બાવેરે. વિષય ૪
રૂપ મનોહર દેખ પતંગા, પડત દીપમાં બાઈ રે.
દેખો યાકો દુઃખકારનમે, નયન ભયે હે સહાઈરે. વિષય ૫
શ્રોત્રે દ્રિય આસકત મિરગલાં, છિનમે શીશ કટાવેરે,
એક એક આસકત જીવઈમ, નાના વિધ દુઃખપાવેરે. વિષય ૬
પચ પ્રબલ વર્તે નિત બકુ, તાકું કહા જુ કહીએરે.
ચિદાનંદ એ વચન સુણીને, નિજ સ્વભાવ મેં રહીએરે. વિષય ૭

રાજમાર્ગ

આજ આપણા વિચાર દર્શાવવા,
આવતી કાલે જ્ઞાન રૂપી પ્રકાશ પડતાં,
ફેરવવા, ત્યાજવા અથવા એનાએ રાખવા.

૧. આપણે પોતે સર્વ રીતે ઉચ્ચ જીવન ગાળવું અને
એવું જ જીવન બીજા ગાળે એમ ચતન કરવો.

૨. આપણી વચ્ચે આવતાં વિદ્વેનો દૂર કરવા, આડે રસ્તે
જનારને સન્માર્ગ દર્શાવવો, અને એ પ્રમાણે સત્કાર્ય માટે
એક સાધન બનાવવું.

૩. અજવાળા તરફ જ ધ્યાન રાખવું, જેથી આપણને
કાંઈ નુકશાન થાય નહિ અને ખુલ્લા માર્ગ ઉપર સુખેથી
ચાલી શકીએ.

૪. સૃષ્ટિસૌહર્ય, તારા, વિશાળ સમુદ્ર, કેમળ રસપ્રદ
પૃથ્વી, સુગંધમય પુષ્પો, શાન્તિદાયક વૃક્ષો તરફ સ્નેહ રાખવો;
અને હૈમની સાથે એકાન્તમાં કાળ વ્યતીત કરવો; પરંતુ
તરફડિયાં મારતાં, દુઃખી, રીંગતાં સ્ત્રી પુરૂષ કે પ્રાણીમાત્ર
ઉપર આથી પણ વિશેષ સ્નેહ રાખવો.

૫. બીજાના અભિપ્રાય શાન્ત રીતે સાંભળી, આપણા
પોતાના પૂર્ણ વિચાર પ્રમાણે ચાલવું; પણ આપણા
અંતઃકરણના નિશ્ચય પ્રમાણે મનુષ્યને જાજે એમ વર્તતાં
અવગું નહિ.

૬. બીજાના અભિપ્રાયો ઉપર ધ્યાન ન આપતાં આપણે આપણી ફરજો બજાવ્યે જવી, પછી તેમાં લાલ કે હાની દેખાતાં હોય - નિંદા કે સ્તુતિ થતાં હોય તોય શું ?

૭. પ્રિયભાગી, સાદા, અને નમ્ર છતાં દઢ રહેવું.

૮. બીજાઓને વિશે અભિપ્રાય બાંધી મુખમાં અથવા ઠગ ગણાવાં કરતાં એટલોજ શ્રમ આણે વધારે યોગ્ય થવામાં ગાળવો.

૯. ઠોકર બાધાની સાથેજ એકદમ ઉભાથઈ અજવાળુ શોધવું અને પંજ બગાડ્યા સિવાય મુસાફરી બંદ રાખવી.

૧૦ મનુષ્યમાત્ર અને વસ્તુ માત્ર તરફ સ્નેહ રાખવો, અને તેની તરફ માનની નજર રાખવી, પણ આપણાં પોતાનાં દુષ્ટત્વો સિવાય કોઈથી ગભરાવું કે ખેડીવું નહીં.

૧૧ લોકોના તેમજ સર્વ વસ્તુના અતરમાં શુભ જ રહેલું છે, પણ એ ખૂદાને આવડા માટે યોગ્ય પ્રસંગ અને સંયોગોની જરૂર છે એમ માનવું.

૧૨ મધ્યમસર રહેવાથીજ સંતોષ અને આનંદ મળે છે, અને હઠ બહારના વતનથી મઠાં અને ભયંકર પરિણામો સોસવાં પડે છે એમ સમજવું.

૧૩ જીવનમાં સુખ મેળવવા માટે શ્રમ, પશ્ચાદ્ધ અને ઉપયોગી કામ કરવાં એ જરૂરનું છે એમ બહુવું.

૧૪. વિચારોને બલ હોય છે; સમાન સમાનને ઉત્પન્ન કરે છે—આકર્ષે છે એ માનવું અને પોતાના વિચારો દૃઢ કરવા એટલે જીવન દૃઢ કરવું બરાબર છે.

૧૫ મનનું એવું બંધારણ કરવું કે આનંદ રહેજ, અને ઉત્તમમાં ઉત્તમ મનુષ્યોમાં જે સાડું હોય તે આપણી તરફ આકર્ષાય અને એ દ્વારા પોતાનો ભાગ્યોદય કરી શકાય

૧૬ પ્રત્યેક જીવ પરમાત્માથી લિન્ન નથી એ જ્ઞાન સંપાદન કરવું, અને આપણી દ્વારા એ દિવ્ય શક્તિનું વહન થાય એમ કરવું એજ જીવનમાં ઉન્નતિનું દ્વાર છે.

રાજ માર્ગનો મુસાફર.

સામાન્ય નિયમ.

‘પ્રભાત-પહેલાં જાગૃત થઈ નમસ્કાર મંત્રનું સ્મરણ કરી મન વિશુદ્ધ કરવું. પાપ વ્યાપારની વૃત્તિ રોકી સંઘર્ષ થયેલા દોષનું ઉપયોગપૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરવું.’

પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી યથાવસર મંગલપ્રાનની ક્રિયામના, સ્તુતિ તથા સ્વાધ્યાયથી કરી મનને ઉદ્ધવળ કરવું.

માતૃપિતાનો વિનય કરી સંસારી કૌનમાં આત્મ હિતનો લક્ષ જણાય નહિ તેમ વ્યાવહારિક કાર્યમાં પ્રવર્તન કરવું.

પોને ભોજન કરતાં પહેલાં ગત્પાત્ર દાન દેવાની પરમ આતુરતા રાખી તેવો યોગ મળતાં યથોચિત પ્રત્તરિ કરવી.

આહાર વિહારાદિમાં નિયમ સહિત પ્રવર્તવું. મત શાસ્ત્રના અભ્યાસનો નિયમિત વખત રાખવો.

સાયંકાળે ઉપયોગપૂર્વક સંધ્યાવચ્ચ કરવું. નિદ્રા નિયમિતપણે લેવી.

સુતા પહેલાં અઢાર પાપસ્થાનક, દ્વાદશજુત દોષ, અને સર્વ જીવ પ્રત્યે ક્ષમાવી, પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રનું સ્મરણ કરી, સમાધિપૂર્વક શયન કરવું.

આ સામાન્ય નિયમો બહુ મંગળકારી છે. જે અહીં સંક્ષેપમાં કહ્યા છે. વિશેષ વિચારવાથી અને તેમ પ્રવર્તવાથી તે વિશેષ મંગળદાયક અને આનંદકારક થશે.’

